gîndurile fără să le fi vorbit despre ele - pendantul perfect şi, probabil, sursa credinţei adulţilor în omniscienţa lui Dumnezeu. Cu puţină vreme în urmă, o femeie demnă de încredere, Dorothy Burlingham, a comunicat, într-un studiu intitulat: „Analiza copiilor şi mama", observaţii care, dacă se confirmă, vor trebui să pună capăt îndoielilor privitoare la realitatea transmiterii gîndirii. Ea s-a servit de situaţia - care nu mai este rară - în care mama şi copilul se află simultan în analiză şi a raportat incidente curioase ca acesta: într-o zi mama vorbeşte, în timpul şedinţei de analiză, de o monedă de aur care a jucat un rol determinat într-o scenă din copilăria sa. Imediat apoi, întoarsă acasă, băiatul ei în vîrstă de circa 10 ani intră în cameră şi îi aduce o monedă de aur, rugînd-o să o păstreze pentru el. Ea s-a informat mirată de unde o are şi a aflat că a primit-o de ziua lui. Totuşi aniversarea zilei se consumase cu cîteva luni în urmă, încît nu exista nici un motiv ca băieţelul să fi adus moneda taman acum. Mama îl informează pe analistul copilului de această coincidenţă şi-l roagă să caute la copil motivaţia acestui act. Dar analistul copilului nu aduce nici o lămurire, acţiunea făcuse erupţie chiar în acea zi în viaţa copilului, ca un corp străin. Cîteva săptămîni mai tîrziu, mama se aşează la biroul său pentru a-şi nota, aşa cum i s-a cerut, evenimentul descris. Şi iată că copilul intră şi-i cere din nou moneda de aur: el intenţiona să o ducă să o arate la şedinţa de analiză. Nici de această dată analistul copilului nu a putut descoperi vreun acces la această dorinţă.

Iată-ne, deci, readuşi acolo de unde am plecat: la psihanaliză.

SUMAR

INTRODUCERE

Freud şi ocultismul

1.

În celebra sa autobiografie, *„Ma vie"- souvenirs rêves et pensées*[1], C. G. Jung aminteşte o interesantă scenă petrecută între el şi maestrul său spiritual din acea vreme, Freud. Este o întîmplare care spune multe despre atitudinea pe care a încarnat-o Freud faţă de aşa-zisele fenomene oculte. O atitudine care, la prima vedere, vine să confirme impresia generală a opiniei publice care a văzut în Freud personificarea raţiunii absolute.

Dar să citām relatarea lui Jung apelînd şi la comentariile aferente:

Mai am încă o vie amintire a lui Freud zicîndu-mi: „Dragul meu Jung, promite-mi că nu vei abandona niciodată teoria sexuală. Este cea mai esenţială! Vezi tu, noi trebuie să facem din ea o dogmă, un bastion de neclintit". Îmi spunea aceasta plin de pasiune şi pe tonul unui tată care zice: "Dragul meu fiu, promite-mi că vei merge în fiecare duminică la biserică". Puţin cam zăpăcit, îl întrebai: "Un bastion împotriva a ce?" El îmi

---

[1] Există o traducere românească a acestei lucrări. Noi am folosit versiunea franţuzească apărută la Gallimard în 1973.

răspunse: "Împotriva talazului de mîl al..." Aici ezită un moment pentru a adăuga: "...al ocultismului". Ceea ce m-a alarmat, mai întîi, era "bastionul" și "dogma"; o dogmă, adică o profesiune de credință indiscutabilă, nu se impune decît acolo unde vrem să îndepărtăm odată pentru totdeauna o îndoială. Aceasta nu mai are nimic dintr-o judecată științifică, ci relevă numai dintr-o voință personală de putere.

Acest șoc a izbit în plin prietenia noastră. Știam că nu voi putea adopta această poziție. Freud părea să înțeleagă prin "ocultism" aproape tot ceea ce filozofia și religia - ca și parapsihologia care se năștea cam în acea vreme - puteau să spună despre suflet...[2]

În realitate, atitudinea lui Freud nu era atît de categorică în privința ocultului. Pentru că, cam în aceleași împrejurări istorice, părintele psihanalizei avea să-i scrie lui Jung o epistolă în care accepta să se plece în fața fenomenelor oculte, adică să le recunoască existența, dar, firește, cu o anumită rezervă. (Faptul că Jung deplînge cu atîta vigoare dogmatismul mai vîrstnicului său confrate, s-ar putea interpreta într-o perspectivă subiectivă, un aspect care nu ne va ocupa aici). Să cităm, așadar, și din scrisoarea lui Freud - amintim: adresată lui Jung - care aruncă o altă lumină asupra relației autorului cu ocultul:

În cele ale ocultismului - scrie Freud - *am devenit umil de cînd cu marea lecție dată de experiențele lui Ferenczi. Promit să cred tot ceea ce poate fi cumva rezonabil. Și n-o fac bucuros, o știți. Dar hibrisul meu s-a destrămat de atunci...*[3]

---

[2] C.G.Jung,op.cit., p.177.

[3] S.Freud & C.G.Jung: "Correspondance",vol.2, 1910-1914, p.183.

Aluzia la Ferenczi, un alt mare discipol al psihanalizei freudiene, nu este deloc întîmplătoare. La întîlnirea lor de la Munchen, Jung îi comunicase lui Freud experiențele lui Ferenczi în materie de telepatie. La care, Freud îi scrisese lui Ferenczi: „Jung scrie că ar trebui să cucerim de asemenea și ocultismul, și îmi cere permisiunea de a încerca o expediție în împărăția misticii. Văd că nu vă pot opri nici pe unul și nici pe celălalt; procedați, cel puțin, în acord mutual; aceste expediții sînt periculoase iar eu nu vă pot însoți"[4].

Din cele de mai sus rezultă limpede că Freud, în ciuda repulsiei pe care i-o provoacă "talazul de mîl al ocultismului", nu ezita totuși să-și îndemne ucenicii să cucerească - desigur, în numele psihanalizei -, și tărîmul misticii. Ba chiar el renunță oarecum la orgoliul său științific, și admite în limitele raționalului (dacă putem vorbi de așa ceva în cazul ocultismului) să se plieze în fața faptelor. Ferenczi studiase deja telepatia, așa încît existența fenomenelor telepatice nu mai putea fi negată.

În aceeași perioadă, Jung, care avea să critice așa cum am văzut, în memoriile sale, poziția lui Freud, privea abordarea ocultismului din aceeași direcție ca și părintele său spiritual. Iată ce scrie el în scrisoarea pomenită de Freud:

Pare-mi-se că va trebui să cucerim și ocultismul pornind de la teoria libidoului. Actualmente, mă orientez spre astrologie, a cărei cunoaștere pare indispensabilă pentru înțelegerea mitologiei. Există lucruri foarte ciudate în aceste obscurități extreme. Lăsați-mă, rogu-vă, să rătăcesc fără grijă în aceste infinități. Voi aduna o recoltă bogată pentru cunoașterea sufletului omenesc. Pentru moment trebuie să mă îmbăt cu efluvii magice

---

[4] S.Freud & C.G.Jung, op. cit., p. 173, n.5.

răspunse: "Împotriva talazului de mîl al..." Aici ezită un moment pentru a adăuga: "...al ocultismului". Ceea ce m-a alarmat, mai întîi, era "bastionul" și "dogma"; o dogmă, adică o profesiune de credință indiscutabilă, nu se impune decît acolo unde vrem să îndepărtăm odată pentru totdeauna o îndoială. Aceasta nu mai are nimic dintr-o judecată științifică, ci relevă numai dintr-o voință personală de putere.

Acest șoc a izbit în plin prietenia noastră. Știam că nu voi putea adopta această poziție. Freud părea să înțeleagă prin "ocultism" aproape tot ceea ce filozofia și religia - ca și parapsihologia care se năștea cam în acea vreme - puteau să spună despre suflet...[2]

În realitate, atitudinea lui Freud nu era atît de categorică în privința ocultului. Pentru că, cam în aceleași împrejurări istorice, părintele psihanalizei avea să-i scrie lui Jung o epistolă în care accepta să se plece în fața fenomenelor oculte, adică să le recunoască existența, dar, firește, cu o anumită rezervă. (Faptul că Jung deplînge cu atîta vigoare dogmatismul mai vîrstnicului său confrate, s-ar putea interpreta într-o perspectivă subiectivă, un aspect care nu ne va ocupa aici). Să citām, așadar, și din scrisoarea lui Freud - amintim: adresată lui Jung - care aruncă o altă lumină asupra relației autorului cu ocultul:

În cele ale ocultismului - scrie Freud - *am devenit umil de cînd cu marea lecție dată de experiențele lui Ferenczi. Promit să cred tot ceea ce poate fi cumva rezonabil. Și n-o fac bucuros, o știți. Dar hibrisul meu s-a destrămat de atunci...*[3]

[2] C.G.Jung,op.cit., p.177.
[3] S.Freud & C.G.Jung: "Correspondance",vol.2, 1910-1914, p.183.

Aluzia la Ferenczi, un alt mare discipol al psihanalizei freudiene, nu este deloc întîmplătoare. La întîlnirea lor de la München, Jung îi comunicase lui Freud experiențele lui Ferenczi în materie de telepatie. La care, Freud îi scrisese lui Ferenczi: „Jung scrie că ar trebui să cucerim de asemenea și ocultismul, și îmi cere permisiunea de a încerca o expediție în împărăția misticii. Văd că nu vă pot opri nici pe unul și nici pe celălalt; procedați, cel puțin, în acord mutual; aceste expediții sînt periculoase iar eu nu vă pot însoți"[4].

Din cele de mai sus rezultă limpede că Freud, în ciuda repulsiei pe care i-o provoacă "talazul de mîl al ocultismului", nu ezita totuși să-și îndemne ucenicii să cucerească - desigur, în numele psihanalizei -, și tărîmul misticii. Ba chiar el renunță oarecum la orgoliul său științific, și admite în limitele raționalului (dacă putem vorbi de așa ceva în cazul ocultismului) să se plieze în fața faptelor. Ferenczi studiase deja telepatia, așa încît existența fenomenelor telepatice nu mai putea fi negată.

În aceeași perioadă, Jung, care avea să critice așa cum am văzut, în memoriile sale, poziția lui Freud, privea abordarea ocultismului din aceeași direcție ca și părintele său spiritual. Iată ce scrie el în scrisoarea pomenită de Freud:

Pare-mi-se că va trebui să cucerim și ocultismul pornind de la teoria libidoului. Actualmente, mă orientez spre astrologie, a cărei cunoaștere pare indispensabilă pentru înțelegerea mitologiei. Există lucruri foarte ciudate în aceste obscurități extreme. Lăsați-mă, rogu-vă, să rătăcesc fără grijă în aceste infinități. Voi aduna o recoltă bogată pentru cunoașterea sufletului omenesc. Pentru moment trebuie să mă îmbăt cu efluvii magice

[4] S.Freud & C.G.Jung, op. cit., p. 173, n.5.

pentru a înțelege ce secrete ascunde inconștientul în profunzimile sale[5].

Ulterior, interesul lui Jung pentru aplicarea teoriei libidoului la fenomene de genul astrologiei va păli pînă la a dispare cu desăvîrșire. Chiar dacă nu putem acuza o asemenea inconsecvență profesională - în fond, în tărîmul științei, chiar și atunci cînd avem de-a face cu psihanaliza, sîntem obișnuiți cu asemenea reorientări doctrinare, ba chiar ele sînt bine-venite -, nu putem nega că ea explică ulterior reacția acidă față de "dogmatismul" lui Freud.

2.

În conferința a XXX-a de prelegeri psihanalitice - tradusă și de noi aici -, Freud ne face cîteva mărturisiri. Mai întîi, el își ia inima în dinți și afirmă sus și tare că, personal, crede în existența unei telepatii, adică a transmiterii gîndirii. El scrie următoarele:

Sînt încredințat că nu veți fi foarte incitați de atitudinea mea vizavi de această problemă: nu prea convinși și totuși gata-gata. Probabil că vă spuneți: „Iată încă un individ care a muncit toată viața cu integritate ca cercetător științific și care, la bătrînețe, a luat-o razna și a ajuns un superstițios credul". Știu că un mare număr de nume celebre fac parte din această categorie, dar eu nu mă pot considera dintre ele. În orice caz, nu am devenit superstițios și nici măcar credul. Numai că, atunci cînd te-ai aplecat toată viața ta pentru a evita coliziunea dureroasă cu faptele, îți rămîne și la bătrînețe o spinare curbată care se apleacă în fața noilor stări de fapt[6].

[5] S.Freud & C.G.Jung, op. Cit., p.173.

Continuînd pe același ton, Freud arată că atunci cînd a luat prima oară contact cu faptele oculte, „am simțit și eu angoasa unei amenințări vizînd al nostru *Weltanschauung* științific care, în cazul în care elementele ocultismului s-ar fi revelat exacte, ar fi trebuit să cedeze locul spiritismului și misticii"[7]. Angoasa se îndulcește, dacă nu chiar dispare atunci cînd Freud realizează că trebuie să ai într-adevăr încredere în știință, în capacitatea ei de a culege și de a integra afirmațiile adevărate ale ocultismului. Iar transmiterea gîndirii (telepatia), continuă el: „pare să favorizeze cumva extensia modului de gîndire științific - adversarii vor zice "mecanicist" - la lumea mentală atît de dificil de cercetat"[8].

Vom reveni la acest pasaj cu alt prilej, cînd îl vom completa și supune analizei din alt unghi. Pentru moment să conchidem că Freud se declara atras de ocultism. Și nu pentru că ar fi un [illegible] scrîntit care la bătrînețe a dat în mintea copiilor, ci pentru că es[illegible] un adevărat om de știință, care se pleacă în fața faptelor.

Aceasta este și opinia lui Octave Mannoni, care dedică [illegible] subcapitol din cartea sa, *Freud*, ocultismului maestrului psihanalist. Să cităm rîndurile lui O.Mannoni, și concluzia sa:

Atitudinea lui Freud în fața acestor probleme (calculele numerice ale lui Fliess, superstiția, etc., n.n. J.C.) *este „științifică"; adică el admite faptul că credințele superstițioase există și că psihanaliza este datoare să le explice. Totuși, nu putem rezuma*

[6] S.Freud: "Nouvelles conférences d'introduction à la psychanalyse", Gallimard, 1984, p.76.
[7] Ibid., p. 77.
[8] Ibid.

la atît atitudinea sa. Freud vorbeşte de superstiţie în aşa fel încît ne este clar că el îşi analizează propria sa atitudine superstiţioasă. Şi noi ştim din scrisorile sale că, dacă el nu a abandonat niciodată atitudinea sa raţională, el ceda totodată destul de uşor emoţiilor bazate pe idei superstiţioase. În discuţia acestor probleme, în 1907 (în lucrarea *Psihopatologia vieţii cotidiene*, n.n. J.C.), *cînd el foloseşte formule de genul : dacă eu aş fi superstiţios, aş zice că..., înţelegem foarte bine că aceasta vrea să zică: partea din mine care este superstiţioasă, şi pe care o combat fără efort, este gata să creadă că... Deja în 1882, îi scrie Marthei (la 26 august) despre felul curios în care este gata să cedeze superstiţiei şi să o combată, ca să spunem aşa concomitent: „Acum trebuie să-ţi pun o întrebare tragic de serioasă. Răspunde-mi pe onoarea şi conştiinţa ta dacă, la orele 11, joia trecută, nu cumva ai fost mai puţin îndrăgostită de mine, sau mai puţin preocupată de mine ca de obicei, sau poate chiar şi "infidelă" vorba cîntecului. De ce aceste rugăminţi de prost gust? Pentru că am ocazia minunată de a pune capăt unei superstiţii. La data respectivă, inelul meu s-a spart în locul unde este încrustată perla. Trebuie să mărturisesc că inima mea nu a tresărit, nu am fost cuprins de resentimente privind deznodămîntul nefericit al logodnei noastre, şi nici de bănuiala obscură că chiar în acel moment tu ai fi fost pe cale să smulgi imaginea mea din inima ta. Un bărbat sensibil ar fi simţit toate acestea, dar singurul meu gînd a fost că inelul ar trebui reparat şi că asemenea accidente nu pot fi evitate.*

Oricît umor sau maliţie ar putea exista în această scrisoare, este sigur că o vedem în altă lumină dacă ne gîndim la articolul despre Negaţie *care va apare, e adevărat, patruzeci de ani mai tîrziu. Freud nu putea să rămînă la această soluţie ipocrită. A recunoaşte existenţa tendinţelor superstiţioase este evident o condiţie prealabilă analizei lor. Ele se explică, în 1907, prin proiecţia asupra lumii exterioare a tendinţelor ostile necunoscute. Ceea ce persoana superstiţioasă interpretează cu naivitate ca aparţinînd ordinii evenimentelor exterioare, se explică printr-o motivaţie inconştientă.*

Astfel, atitudinea superstiţioasă a lui Freud nu se acompaniază de nici o credulitate (subl. n. J.C.). *Jung, care avea fe-bleţe pentru credinţele oculte, va încerca, pe parcursul marii lor amiciţii, să-i submineze raţionalismul în această privinţă. Dar fără succes. Recunoscînd superstiţia ca făcînd parte din condiţia psihică umană, refuzînd să o nege, Freud a analizat-o ferindu-se, în schimb, să-i cedeze*[9].

Ideea că Freud ar fi putut ceda superstiţiei devine de-a dreptul înspăimîntătoare în ochii discipolilor săi, şi în general în ochii tuturor celor care sînt înclinaţi să supraestimeze aspectele "luminoase" ale personalităţii lui Freud, şi ale tuturor corifeilor culturii în general. Freudienii, aflaţi mereu într-o competiţie dură cu oponenţii lor junghieni, calificaţi drept "mistici" după modelul părintelui lor spiritual, nu ar admite cu uşurinţă, aşa cum o dovedeşte şi reacţia lui E. Jones - biograful lui Freud[10] -, un Freud cu gusturi oculte! Iată de ce, O.Mannoni, şi el, admite că

[9] O.Mannoni: "Freud", Seuil, 1968, p.93 şi urm.

[10] Mircea Eliade relatează in "Jurnalul" său o întîmplare plină de tîlc. Discutînd cu un psihanalist freudian şi înfocat cercetător al fenomenelor paranormale, autorul află că un alt psihanalist, american, ar poseda cîteva scrisori de la Freud care tratează acest subiect. Cînd Ernest Jones, biograful lui Freud, a fost întrebat de ce nu a pomenit nimic despre aşa ceva, acesta ar fi răspuns în doi peri: "It is all rubbish!" (M. Eliade: "Jurnal", vol.1,Humanitas, 1993,p.435.)

Freud a tratat obscurantismul ca un om de ştiinţă, animat de dorinţa de a integra tot ceea ce este adevărat chiar şi în obscuritatea superstiţiei umane...

3.

Dar dacă Jung a încercat - după cum arată Mannoni - să-i zdruncine raţionalismul magistrului său în privinţa fenomenelor de tip parapsihologic, nu este deloc inutil să mai insistăm asupra acestui aspect. Să revenim la autobiografia lui Jung şi să mai cităm un pasaj:

Aş fi dorit - scrie Jung - *să cunosc opiniile lui Freud despre precogniţie şi în general despre parapsihologie. Cînd am fost să-l văd în 1909, la Viena, l-am întrebat ce gîndeşte în această privinţă. Fidel prejudecăţii sale materialiste el a respins tot acest complex de întrebări, nevăzînd aici decît prostii; el se reclama dintr-un pozitivism atît de superficial încît cu greu m-am putut reţine să nu-i răspund cu prea multă caustitate. Cîţiva ani s-au scurs înainte ca Freud să recunoască seriosul parapsihologiei şi caracterul de date reale al fenomenelor "oculte".*

În timp ce Freud îşi expunea argumentele, am simţit o senzaţie stranie, mi se părea că diafragma mea era de fier şi devenea arzătoare, ca şi cum ar fi format o boltă incandescentă. În acelaşi timp, s-a auzit un trosnet din şifonierul - biblioteca din apropiere, în aşa fel încît ne-am speriat amîndoi. Ni se părea că şifonierul urma să se prăbuşească pe noi. Era întocmai impresia pe care ne-o provocase troznitura. I-am zis lui Freud: „Iată ce s-a numit un fenomen catalitic de exteriorizare".

-Ah! Zise el, asta-i pură nerozie.

-Nicidecum! replicai, vă înşelaţi domnule profesor. Şi ca să vă dovedesc că am dreptate, vă spun dinainte că acelaşi trosnet se va repeta. Şi iată că, numai ce am pronunţat aceste cuvinte, acelaşi zgomot s-a produs din nou în şifonier.

Nu ştiu nici azi de unde mi-a venit această certitudine. Dar ştiam fără nici o îndoială că trosnetul se va repeta. Atunci, în loc de orice răspuns, Freud m-a privit siderat. Nu ştiu ce gîndea, ce-şi închipuia. Dar este sigur că această întîmplare a trezit în el o neîncredere faţă de mine; aveam sentimentul că îi adusesem un afront. Nu am mai pomenit niciodată de atunci de acest lucru[11].

Freud răspunde acestei „provocări" din partea tînărului său ucenic într-o scrisoare plină de pedanterie şi de o indiscutabilă fină ironie, în care explică, uimitor de limpede, desfăşurarea acestui incident. Această epistolă ne interesează în mod special şi pentru faptul că ea abordează tema angoasei de moarte care l-a bîntuit pe Freud în perioada în care îmbrăţişa teoria periodicităţii vitale a lui Fliess[12]; apoi pentru că ea ne arată un Freud absolut

---

[11] C.G.Jung, op. cit., p. 182-183.

[12] W.Fliess a fost, fără îndoială, cel mai important camarad care l-a însoţit pe Freud pe cărările labirintice ale psihanalizei născînde. El este şi autorul unei lucrări care a avut, la un moment dat, o mare influenţă asupra părintelui psihanalizei, o lucrare care susţinea caracterul ciclic al creşterii şi degenerării la vieţuitoare, aşa-zisele "periodicităţi vitale". Modelul periodicităţii vitale la om este ciclul menstrual la femeie şi corespondentul său la bărbat. Speculaţiile legate de aceste cifre, însumarea lor şi a multiplilor lor, ar fi trebuit să deducă, în viziunea lui Fliess, momentul morţii unui individ. Această teorie, aşa cum am mai spus, a avut o mare înrîurire asupra lui Freud, care a suferit, o vreme, de obsesia morţii sale la o dată prevăzută pe baza unor asemenea calcule.

stăpîn pe sine, pe mijloacele sale de explicare care l-au făcut celebru în psihanaliză.

...Este de remarcat că în aceeaşi seară în care v-am adoptat formal ca pe propriul meu fiu - in partibus infidelium *- m-aţi şi dezbrăcat de demnitatea mea paternală şi că acest gest v-a plăcut la fel de mult cum mi-a plăcut mie onorarea propriei d-voastre persoane. Or, mă tem să nu decad din nou în preajma d-voastră din rolul meu de tată, dacă vă vorbesc despre ideile mele privitoare la spiritele zgomotoase: dar trebuie să o fac pentru că lucrurile stau altfel decît aţi crede. Mi-am propus, după plecarea d-voastră, să fac cîteva observaţii; vă ofer aici rezultatele.*

În prima mea cameră, trosnetele sînt continue acolo unde cele două stele egiptene grele stau aşezate pe plăcile de stejar ale bibliotecii; aceasta este clar deci. În a doua cameră - cea în care am auzit zgomotele - trosnetele sînt foarte rare. La început am crezut că am putea vedea aici un fel de dovadă dacă zgomotele pe care le-am auzit atît de frecvent atunci cînd aţi fost prezent nu s-ar mai fi auzit după plecarea d-voastră. Or, de atunci ele s-au repetat adeseori, dar niciodată în raport cu gîndurile mele şi niciodată atunci cînd m-am ocupat de d-voastră sau de problema d-voastră particulară. (Nici măcar acum, aş adăuga ca provocare.) De altfel, altceva i-a răpit observaţiei o parte din semnificaţia sa. Credulitatea mea sau cel puţin bunăvoinţa mea de a fi credul au dispărut odată cu vraja magică a prezenţei d-voastră aici: nu ştiu din ce motive interioare mi se pare din nou cu neputinţă să se poată petrece ceva de acest gen; mobilele lipsite de spirite stau în faţa mea ca şi natura lipsită de zei în faţa poetului după dispariţia zeilor Greciei.

...Astfel că, uzînd de dreptul pe care mi-l dă vîrsta, devin guraliv şi voi vorbi despre un alt lucru între cer şi pămînt pe care nu-l putem înţelege. În urmă cu cîţiva ani, am descoperit în mine convingerea că voi muri între 61 şi 62 de ani, ceea ce mi se părea atunci un răgaz suficient. (Astăzi nu au mai rămas decît opt ani.) Puţin după, am plecat în Grecia cu fratele meu şi mi-a fost cît se poate de neplăcut să văd cum numărul 61 sau 62 asociat cu 1 sau cu 2 revenea de fiecare dată pe obiectele numeroase, mai ales pe autovehicule. Am notat totul cu conştiinciozitate. Destul de deprimat, speram să pot răsufla uşurat la hotel, în Atena, atunci cînd mi s-a repartizat o cameră la primul etaj. Numărul 61 nu mai putea să apară. Dar l-am obţinut în schimb pe 31 (cu spiritul meu fatalist l-am considerat ca jumătatea lui 61-62) şi acest număr mai subtil şi mai rapid fu prin urmare mai tenace decît primul. Încă de la reîntoarcere şi pînă recent, 31, la care se mai asocia natural un 2, mi-a rămas fidel. Dar mai am în sistemul meu psihic regiuni în care sînt avid de cunoaştere, fără a fi superstiţios. Aşa că am încercat să analizez încă de atunci această convingere. Iată această analiză: ea provine din 1899. La acea vreme, au avut loc simultan două evenimente: 1. Am scris Ştiinţa viselor *(ea a fost post-datată 1900); 2. am primit un nou număr de telefon, pe care îl mai am şi azi: 14-362. Este uşor de stabilit o legătură între aceste două fapte: în 1899, în timp ce scriam* Ştiinţa viselor*, aveam 43 de ani. De aici şi pînă la a gîndi că celelalte cifre, 61 sau 62, trebuie să însemne sfîrşitul vieţii mele, nu mai era decît un pas. Brusc, se întrevede o logică în toate absurdităţile astea. Superstiţia după care ar fi trebuit să mor între 61 şi 62 de ani devine echivalentă cu convingerea că cu această carte despre vise încheiasem opera vieţii*

mele, că nu mai aveam nimic de spus şi puteam să mor în pace. Trebuie să recunoaşteţi că după această analiză lucrurile nu mai par atît de absurde. De altfel, există o secretă influenţă de la W. Fliess. Superstiţia s-a declanşat în anul în care el m-a atacat.

...De altminteri, sînt gata să afirm că o aventură, ca cea a numărului 61, se explică în doi timpi: primul, al atenţiei care devine excesivă prin participarea inconştientului, care o vede pe Elena în toate femeile, şi al doilea, prin „complezenţa hazardului", indiscutabil prezentă, care joacă în cazul formării unei idei fantasmatice acelaşi rol ca şi complezenţa somatică în simptomul isteric, sau complezenţa verbală în cuvîntul de duh[12].

Freud va proceda cu toate cazurile de evenimente oculte, prezentate şi de noi în acest volum, aşa cum a procedat cu propriile sale superstiţii. Fără a le nega realitatea, curios să afle (să cunoască) ce-şi-cum în acest domeniu de o mare complexitate şi, nu mai puţin, un teren al speculaţiilor celor mai bizare...

Totuşi, dincolo de interesul ştiinţific pe care îl arată Freud pentru aceste fapte, ghicim curînd un „interes" de o cu totul altă natură, un „ceva" insidios ascuns înapoia aparentelor interese profesionale.

4.

La data cînd Freud elabora cea de-a XXX-a conferinţă de introducere în psihanaliză, intitulată sugestiv *Visul şi ocultismul*, el împlinise deja vîrsta patriarhilor. Fără a cunoaşte în detaliu dispoziţiile sale psihice din această perioadă, putem ghici totuşi că

[12] Scrisoare citată în C.G.Jung, op. cit., p. 419 şi urm.

perspectiva morţii nu-i mai putea părea îndepărtată. Este vîrsta la care oamenii - mai mult sau mai puţin direct - meditează la timpul cînd vor trece dincolo, în nefiinţă[13]. Această meditaţie îi va fi fost lui Freud - un pozitivist convins, un raţionalist de primă mînă - puţin cam amară. În fond, această „amăreală" trasează limita dintre atitudinea credinciosului - a celui care crede în dreptatea şi mila lui Dumnezeu, în Înviere -, şi cea a omului de ştiinţă care, consecvent mijloacelor sale de cercetare care se bizuie pe extensia simţurilor trupeşti, nu întrevede nimic în afara vieţii. Meditaţia unui pozitivist convins nu poate aduce decît disperarea - *o stare psihică compensată prompt de inconştient.*

Freud a arătat adeseori că acolo unde mijloacele de adaptare psihică la realitate lipsesc, ia naştere o regresiune psihică la moduri de adaptare arhaice. Aceste moduri pot fi faze anterioare de dezvoltare a libidoului, obiecte de investiţie şi, în domeniul funcţionării intelectuale, mentalităţi arhaice (credinţe, obiceiuri, superstiţii) care au fost depăşite în procesul de evoluţie a gîndirii umane. De aceea nu ne apare deloc curios că Freud a început să

[13] "Interesul"pentru destinul nostru după moarte nu apare, aşa cum s-ar putea crede, numai la o vîrstă mathusalemică. Îmi amintesc de visul unui adolescent de circa 18 ani, care a visat că a fost condamnat la moarte prin decapitare. Or, decapitarea înseamnă, simbolic, o separare ireversibilă a sufletului de corp;altfel spus: o expresie a morţii. Interpretarea modernă a acestui simbol atribuie capului sediul vieţii conştiente, al personalităţii, al identităţii umane (Capul este identic cu eul empiric.)

Aceste vise apar, desigur, ca urmare a desacralizării religiilor din secolul nostru, a educaţiei pur ştiinţifice, pozitiviste -- cu urmările ei ireversibile, poate, pentru mentalităţile noastre -- din mediile noastre culturale. Chiar dacă este deplasată pe planul oniric, problema morţii, a neantului ei, nu este mai puţin apăsătoare chiar şi la fiinţa tînără.

se ocupe de studiul telepatiei - şi, mai precis, să conferenţieze pe acest subiect -, pe care o consideră „modul originar, arhaic, de comunicare între indivizi, mod care este înlocuit, în dezvoltarea filogenetică, de către o metodă mai bună, comunicarea cu ajutorul semnelor receptate de către organele de simţ"[14]. Dar dincolo de aceste observaţii, altminteri pertinente, ghicim, aşa cum am sugerat deja, preocuparea capitală a lui Freud, ceea ce îl frămîntă într-ascuns, tocmai în virtutea faptului că nu are acces la protecţia psihologică pe care ne-o oferă credinţa.

Abordînd teoretic procesul telepatic, Freud scrie: „Procesul telepatic consistă de fapt în aceea că un act psihic al unei persoane suscită acelaşi act psihic la o altă persoană. *Ceea ce se află între aceste două acte psihice ar putea să fie un proces fizic în care psihicul se transpune la un capăt, pentru ca la celălalt capăt să se transpună din nou în acelaşi psihic*(subl.n. J.C.). Analogia cu celelalte transpoziţii, ca atunci cînd vorbeşti şi asculţi la telefon, nu este de lepădat"[15].

Nu este deloc greu să descoperim în aceste ipoteze, şi în special în rîndurile subliniate de noi, licărirea unei speranţe. Căci, în realitate, Freud "redescoperă" *doctrina transmigrării sufletului*, într-o variantă pseudo-ştiinţifică. Psihicul care, la un capăt, se transpune în „ceva" fizic, pentru a redeveni la celălalt capăt acelaşi psihic, este o aluzie mascată la destinul postum al sufletului. La adăpostul interesului ştiinţific, Freud, cel mai puţin apt de a „înghiţi" speculaţiile spiritiste de acest soi, lansează o ipoteză identică. De aceea se teme el, pe bună dreptate, de reacţia auditoriului, care l-ar putea învinui că a dat în mintea copiilor. Nu neagă el (Freud) - confirmînd, de fapt (conform te-

[14] S.Freud, op. Cit, p. 78.
[15] S.Freud, op. cit., p.77.

oriilor legate de sensul *afirmativ* al negaţiei) - că ar face parte din acele nume care la bătrîneţe s-au dat pe brazdă şi au îmbrăţişat superstiţia? Însă Freud mai afirmă aici ceva: interesul său pentru ocultism nu provine din credulitate, ci, mult mai semnificativ, din nevoia de verificare ştiinţifică a faptelor oculte.

Nu trebuie să ne lăsăm înşelaţi de această mărturisire de credinţă. În realitate, *Freud are nevoie de certitudini pentru a îngădui cu seninătate, nu atît realitatea fenomenelor oculte, cît mai ales perspectiva terifiantă a morţii. El trebuie să obţină cumva mărturia nemuririi sufletului. Iar cînd se gîndeşte la mărturie, el rămîne pozitivistul inflexibil, respingînd, o dată în plus, promisiunile credinţei*[16].

El se/ne asigură, în acelaşi context deghizat de interese funerare, că ipoteza transpoziţiei psihicului în ceva material şi viceversa poate fi exploatată la maximum deşi, momentan, *numai pe planul imaginaţiei*. Această „exploatare" plină de sens pentru Freud şi pentru noi, pentru că răspunde nevoii de „viaţă" postumă din sufletul oricărui om, explică interesul lui Freud pentru ocult şi, în special, pentru telepatie[17].

5.

Aceeaşi criză existenţială a confruntării cu perspectiva morţii iminente, a neantizării eului, a personalităţii empirice, apare şi la

[16] Freud deplasează în domeniul intereselor ştiinţifice, aşa cum se întîmplă adeseori, obsesiile sale din tărîmul vieţii de zi-cu-zi.
[17] "Şi gîndiţi-vă la ce s-ar putea produce dacă am putea stăpîni acest echivalent fizic al actului psihic!",exclamă Freud - în contextul elaborării teoriei sale privind transmisia telepatică - nutrind speranţa că ştiinţa va putea controla problema morţii.

Jung, cu cîţiva ani înaintea dispariţiei sale. Două vise, relatate şi interpretate de el însuşi, constituie preambulul a ceea ce am putea numi o raportare psihologico-filozofică nihilistă la problema relativităţii vieţii. E drept că Jung, atras mai ales de partea filozofico-metafizică a acestei crize, crede că avem de-a face de fapt cu stabilirea unui raport între „omul atemporal" (sic), Sine şi omul terestru (empiric).

Problema acestui raport apare într-un vis cu farfurii zburătoare, visat în octombrie 1958, la care Jung asociază, într-un autentic spirit psihanalitic, un alt vis, în care se vede pe sine ca yoghin meditînd propria sa existenţă „terestră". Dacă în privinţa visului cu O.Z.N.-uri Jung observă că farfuriile zburătoare nu sînt proiecţiile noastre ci noi sîntem proiecţiile lor, în privinţa celui de-al doilea vis el se exprimă mai direct: „există un vis, şi acest vis sînt eu"[18].

Nu trebuie să ne surprindă identitatea de gîndire a „filozofiei" junghiene şi a celei taoiste. Metafora cu visul, cu viaţa văzută ca un vis, are o istorie îndelungată care debutează cu taoismul lui Zhuang Zi[19], pentru a culmina cu filozofiile yoghine pan-indiene. Jung a fost preocupat de stabilirea unei filiaţii filozofice, mistice şi religioase a observaţiilor sale din domeniul psihologiei abisale. Important este, pentru noi, aici, că putem desprinde o atitudine asemănătoare cu a lui Freud în privinţa problemelor semnalate deja: refuzul morţii ca neantizare deplină a persoanei umane.

---

[18] C.G.Jung, op. cit., p. 368. Jung tratează fără înconjur problema vieţii după moarte dedicîndu-i un întreg capitol în autobiografia sa.

[19] În cartea comentată de mine: *Zhuang Zi – Tao în aforisme* (AROPA, 1997), am indicat deja cîteva similitudini între viziunea psihologică la Jung şi filozofia taoistă.

Comentînd visul al doilea, Jung o spune pe şleau: „Este o parabolă: Sinele meu (sic) intră în meditaţie, ca să spunem aşa ca un yoghin, şi meditează asupra formei mele terestre. Am putea spune totodată: el capătă forma umană pentru a veni în existenţa cu trei dimensiuni, aşa cum cineva îmbracă un costum de scafandru pentru a se arunca în mare. *Sinele renunţă la existenţa de dincolo* (subl. n. J.C.) şi asumă o atitudine religioasă...; în forma sa terestră el poate face experienţele lumii cu trei dimensiuni şi printr-o conştiinţă superioară (sic) el poate progresa spre realizarea sa"[20].

Iată cum Jung cel istoric este, aşadar, o simplă proiecţie a Sinelui atemporal, un vis care se destramă la timpul potrivit, dar, nu mai puţin, o entitate! Această existenţă „de dincolo" se poate încarna, adică poate trăi în cele trei dimensiuni, atunci cînd o doreşte. Consolarea morţii nu a depăşit nici la Jung o viziune arhaică, dualistă, care admite la modul teoretic (speculativ) ceea ce nu provine din mărturia simţurilor dar corespunde dorinţelor arzătoare ale indivizilor.

Am putea spune, în final, că Freud este mult mai cîştigat în efortul său inuman de a aboli moartea: el a crezut că a găsit modelul unui fenomen ciudat, telepatia, care poate fi abordat ştiinţific, deci poate fi „palpat" ca să spunem aşa, un model din care putem deduce derularea unor manifestări psiho-fizice care evocă posibilitatea supravieţuirii eului uman. Jung, în schimb, se mulţumeşte uşor cu speculaţiile filozofiilor orientale, pe care a încercat cumva să le înglobeze în psihologia sa, interpretîndu-şi visele în sensul unor „mesaje" salvatoare care, chipurile, i-ar oferi certitudinea unei supravieţuiri postume. Numai că, în timp ce la Freud speranţele supravieţuirii afectează, aşa cum am

---

[20] C.G.Jung, op. cit., p. 368.

văzut, eul empiric - la Jung ele ating Sinele etern...

Notă: Cititorul care nu este familiarizat cu interpretările psihanalitice nu va înțelege, desigur, de unde am putut extrage eu ideea că Freud ar fi reabilitat prin notele sale asupra telepatiei doctrina transmigrării sufletului. Psihanaliza afirmă că în spatele operațiilor noastre intelectuale se ascund adeseori interese de alt ordin. Aceste interese sînt, evident, inconștiente pentru pacientul analizat. Ele „transpiră", ca să spunem așa, din încredințările culturale la care ajung operațiile noastre intelectuale. De cele mai multe ori, credințele noastre - spirituale, științifice, culturale, etc. - nu se întemeiază pe mărturia realității ci satisfac așteptări inconștiente de alt ordin. Este și ceea ce observă Georges Devereux atunci cînd clasifică în lista simptomelor schizoidiei moderne și veșmîntul de aparență științifică, pseudoraționalitatea, în care ne ambalăm unele din credințele noastre[21].

În privința lui Freud, dacă am dedus interese de ordin funerar, dorința sa de a-și dovedi că sufletul supraviețuiește postum - și am dedus aceste interese din formulările sale privind fenomenul telepatiei -, am făcut-o pentru că era evident pentru mine, ca și pentru orice psihanalist cu experiență, că Freud nu ar fi abordat atît de serios faptele oculte dacă nu ar fi fost „împins" să o facă de teama morții iminente. (Teamă deductibilă, și ea, din cauzele obiective ale vîrstei înaintate care își pune categoric probleme în acest sens).

Din nefericire, așa cum am sugerat deja, toate aceste elucidări pe care le îngăduie psihanaliza rămîn, pentru cititorul profan, de domeniul fanteziei. Pentru că el nu poate admite cu ușurință ideea că funcționarea noastră intelectuală, gîndirea, nu sînt procese autonome, ci suferă influențele activității inconștientului psihic. Cea mai bună metodă de a înțelege aceste lucruri și, mai ales, de a le admite, este practicarea psihanalizei. Adică ceea ce indica și Freud atunci cînd era pus în situația de a nu putea să-și demonstreze afirmațiile prin dovezi palpabile.

[21] Georges Devereux este citat de R.Jaccard în "L'exil intérieur", PUF,1975.

Lămuriri preliminare

Psihanaliza fenomenelor occulte este titlul oferit de noi culegerii de trei articole scrise de Freud pe marginea analizei unor fenomene care intră astăzi în sfera de interes a parapsihologiei.Este vorba de *Psihanaliză şi telepatie*(1921), de *Vis şi telepatie*(1922) şi, în fine, de *Vis şi ocultism*(1932). Manifestările telepatice, *transmiterea gîndirii*, deţin prim-planul interesului analitic, deşi Freud nu se limitează la ele. Autorul analizează şi predicţiile din domeniul astrologiei, sau al chiromanţiei, dar le reduce şi pe ele la fenomenul transmiterii gîndirii, arătînd cum aceste predicţii nu s-au realizat.

Freud a fost el însuşi subiectul experienţelor cu iz telepatic, deşi "nu am avut niciodata un vis "telepatic"", afirmă el. "Şi nu pentru ca nu aş fi avut vise care să conţină comunicarea că în cutare loc îndepărtat s-a produs un eveniment determinat, visătorul fiind liber în aprecierea sa de a decide dacă evenimentul s-a petrecut deja sau se va petrece mai tîrziu la o dată anume; şi eu am resimţit în plină stare de veghe presentimentul unor întîmplări îndepărtate; dar toate aceste avertismente , predicţii şi presentimente nu s-au împlinit, aşa cum se zice; ba chiar s-a ade-

verit că nu le corespunde nici o realitate exterioară şi că ar trebui să le considerăm , prin urmare, aşteptări pur subiective"[1].

Freud nu se multumeşte cu asemenea afirmaţii mai mult teoretice. El ne oferă un exemplu de premoniţie onirică extras din viaţa sa particulară, exemplu abordat, evident, psihanalitic, pentru a deschide calea unor încercări de acelaşi gen.

Am visat, de pildă, cîndva - scrie el -, *în timpul războiului, că unul din fiii mei care se afla pe front ar fi căzut. Visul nu spune asta direct, şi totuşi , fără doar şi poate, el o face cu mijloacele bine cunoscute ale simbolismului morţii, pe care le-a descris pentru prima oară W. Stekel.*

Îl vedeam pe tînarul războinic în picioare, pe un debarcader, la limita dintre pămînt şi apă; mi se părea că este palid, i-am vorbit dar nu mi-a răspuns. În plus, mai existau şi alte aluzii în privinţa cărora nu plana nici un dubiu. El nu purta uniforma militară , ci un costum de schior, ca cel pe care l-a purtat cu mulţi ani înainte de război, cînd a avut un grav accident de ski. El şedea ca şi cum s-ar fi cocoţat pe un taburet, în faţa unui bufet, situaţie care trebuia să-mi sugereze interpretarea lui "căzut"- o referire la una din propriile mele amintiri din copilărie: în jurul vîrstei de doi ani, eu însumi mă urcasem pe un asemenea taburet pentru a înşfăca ceva din bufet, probabil ceva bun, dar am căzut şi am căpătat o rană a cărei urmă o mai pot arăta şi azi. Totuşi, fiul meu pe care visul îl declara mort a revenit bine-mersi din război[2].

Freud se referă aici, evident, la premoniţiile care apar în vise,

---

[1] S.Freud: "Resultats, idees,problemes", 1921-1938, PUF, p.25-26.
[2] S.Freud, op. cit., p.26.

în chip deformat, aşa cum ne-a învăţat a sa teorie a visului. De aceea el afirmă că nu a avut niciodată un vis telepatic , adică o viziune directă, nedeformată a unui eveniment care s-a petrecut sau urma să se petreacă. În acest context, el abordează telepatia cu mijloacele specifice analizei onirice şi, mai ales, ale teoriei psihanalitice a nevrozelor.

Freud mai susţine că nu există nici o relaţie intimă între telapatie şi vis. "Este un fapt incontestabil că telepatia este favorizată de starea de somn - scrie el - dar aceasta nu este cu siguranţă starea indispensabilă apariţiei proceselor telepatice"[3]. El nu neagă existenţa telepatiei "pure" şi nici posibila prezenţă a stimulilor telepatici în visele noastre, arătînd că aceştia pot fi prelucraţi de travaliul visului la fel ca orice alt stimul.

Pentru Freud, într-un cuvînt, telepatia este fie un fenomen natural care se manifestă în starea de somn (deşi nu numai), care poate interveni în vise (dar nu are nimic de-a face cu visul), fie un fenomen inconştient - o manifestare a inconştientului, cum zice el - care poate fi analizată prin recursul la psihanaliză şi, în speţă, la teoria complexului oedipian. Freud distinge, aşadar, fenomenul telepatic propriu-zis şi predicţiile de tot felul care se reduc şi ele la o manifestare de ordin telepatic. Autorul crede că intotdeauna avem de-a face cu o transmitere a gîndirii, chiar şi în cazurile predicţiei astrologice sau de alt gen, că, într-un fel sau altul, prezicătorul recepţionează gîndirea inconştientă a clientului său şi îi comunică acestuia ceea ce ar dori să audă. Prezicătorul este, ca să spunem aşa, un soi de interpret al inconştientului clientului său. El scoate la iveală, prin receptivitatea sa telepatică, elementele inconştiente ale psihicului celuilalt, venit să-l consulte. De aceea Freud crede că poate aplica, fără nici o jenă,

[3] S.Freud, op. cit., p.47.

analiza la cazurile de predicţie consemnate de el. Şi o face în chip magistral, aşa cum ne-a obişnuit în multe din operele sale.

Întrebarea pe care şi-o pune cititorul care parcurge această lucrare este, însă: predicţia sau, mai exact, ghicirea viitorului , nu are, oare, nici o bază reală ? Toate predicţiile se traduc ele, oare, numai în termeni de subiectivitate inconştientă? Iată o întrebare extrem de delicată la care Freud ar fi răspuns, în ciuda liberalismului său ştiinţific, cu un "da" hotărît. Nu putem admite, ar fi zis el, existenţa unei facultaţi mantice care să prezică evenimentele care urmează să se petreacă - aşa ceva este de neconceput. Este necesar să arătăm, în acest context, că, deşi Freud adoptă o atitudine partizană în privinţa fenomenelor telepatice, admiţînd existenţa lor, el nu ar fi putut merge atît de departe încît să creadă în existenţa fantomelor, de pildă, sau în realitatea dezvăluirii viitorului. Un asemenea gest i s-ar fi părut o idioţie, aşa cum o mărturiseşte Jung în relatarea scenei petrecute la Viena, în 1909, şi amintită de noi aici.

Notă: *Atenţionăm cititorul că eseurile publicate de noi aici au cîteva teme care se reiau. Deşi nu într-o manieră redacţională absolut identica – totuşi, repetarea acelorlaşi exemple comentate ar putea deruta, dacă nu chiar plictisi.*

Cu toate astea, credem că cititorul nu va pierde nimic dacă va mai parcurge, încă o dată, cazurile lui Freud; pentru că, alături de materialele propriu-zise, Freud improvizează mereu alte formule de prezentare extrem de interesante ca informaţie ştiinţifică.

Dacă, totuşi, repetarea exemplelor deranjează, cititorul va putea alege lectura ultimilor două eseuri care prezintă o cazuistică inedită, reluînd totodată şi ideile formulate anterior.

hanaliză şi telepatie
(1921)

Dificultatea elaborării ştiinţei noastre pare a fi o constantă a destinului. Pînă în acest moment două obstacole au fost cu succes înlăturate; primul venea să nege, odată în plus, ceea ce deabia pusesem în lumină, propunîndu-ne motivul negării drept unic conţinut. Acest motiv era el însuşi negat printr-un al doilea atac, menit să ne determine a ignora natura acestui conţinut, la care ar trebui cu uşurinţă să renunţăm în favoarea altuia, diferit. Un nou pericol iată că ne ameninţă în acest stadiu al demersului nostru; o ameninţate nu numai pentru noi dar, şi poate în mai mare măsură, pentru adversarii noştri.

Pare de-acum imposibil să mai respingem studiul a ceea ce numim fapte oculte, aceste lucruri care se pretind a fi garanţia existenţei reale a unor puteri psihice, altele decît cele cunoscute ale sufletului uman sau animal, sau care să dezvăluie în acest suflet capacităţi pînă acum nebănuite. Atracţia acestui studiu pare a fi de o forţă irezistibilă; în timpul scurtelor mele vacanţe am avut de trei ori ocazia de a refuza colaborarea la publicaţii periodice tinere, consacrate acestor cercetări. De asemena, nu ne este greu să înţelegem unde îşi are izvorul marea putere a acestui

curent. Este vorba, în fapt, de o expresie a devalorizării care a atins, de la catastrofa mondială a Primului Război, tot ceea ce a existat şi există; un pas ezitant în faţa acestui mare cutremur de care ne apropiem, dar a cărui amploare nu o putem încă bănui. În acelaşi timp însă este vorba, fără îndoială, şi de o încercare de a compensa printr-un alt domeniu - extraterestru - farmecul pălind al vieţii pe acest pămînt. Şi în fond, înseşi ştiinţele exacte, prin anumite procese, au favorizat deseori această evoluţie. Descoperirea radiului a îngrădit mai degrabă decît a extins posibilitatea de a explica universul fizic. De asemenea, recent elaborata teorie a relativităţii a fost de natură de a zdruncina încrederea multora (care, de fapt, mai mult o admiră decît o înţeleg) în obiectivitatea demersului ştiinţific. Să ne reamintim că însuşi Einstein a găsit de curînd prilejul de a protesta împotriva unei asemenea posibile confuzii.

Un interes crescînd faţă de ocultism nu trebuie să însemne cu tot dinadinsul un pericol pentru psihanaliză. Dimpotrivă, ar fi fost de aşteptat să existe o simpatie reciprocă între cele două. Au fost în egală măsură dispreţuite de o ştiinţă oficială, arogantă. Psihanaliza este încă, în zilele noastre, suspectată de misticism, iar „inconştientul" exilat în categoria acelor elemente aflate între cer şi pămînt, la care cunoaşterea academică nu-şi poate permite să viseze. Numeroasele invitaţii de colaborare pe care le-am primit din partea ocultiştilor dovedesc, în bună măsură, faptul că aceştia vor să ne trateze ca şi cum am fi pe jumătate de-ai lor şi de asemenea, că ei contează pe ajutorul nostru pentru a face faţă presiunii exercitate de „Autoritatea" exactă. Pe de altă parte, psihanaliza nu are nici un interes să apere această autoritate sacrificîndu-se pe sine; ea însăşi este în opoziţie cu tot ceea ce este stabilit, recunoscut şi limitat prin convenţii. N-ar fi pentru

prima dată cînd psihanaliza ar oferi ajutor presentimentelor obscure dar indestructibile ale masei populare, împotriva pretenţiei de înţelepciune a categoriilor sociale educate şi instruite. O alianţă între analişti şi ocultişti ar părea, în această lumină, atît uşor de imaginat cît şi bogată în perspective.

Dificultăţile apar însă la o privire mai atentă. Ocultiştii, într-o majoritate zdrobitoare, nu sînt mînaţi nici de dorinţa de a şti, nici de regretul de a vedea cum ştiinţa a evitat şi ignorat atîta timp probleme care nu pot fi negate, nici măcar de nevoia de a supune atenţiei noi cîmpuri de fenomene ce ar putea fi explorate. Ocultiştii despre care vorbim sînt mai degrabă nişte convinşi care vor confirmări, care caută o justificare, pentru a-şi putea mai apoi mărturisi deschis credinţa. Dar această credinţă de care dau dovadă mai întîi de toate şi pe care vor să o impună celorlalţi, nu este altceva decît vechea credinţă religioasă, respinsă de cunoaşterea ştiinţifică de-a lungul evoluţiei umanităţii sau, poate, o altă credinţă mult mai asemănătoare cu convingerile depăşite de către omul primitiv. Analiştii, dimpotrivă, nu pot nega faptul că pornesc de la ştiinţele exacte şi, mai mult, că fac parte dintre reprezentanţii acestora. Extrem de suspicioşi în ceea ce priveşte puterea resorturilor dorinţei la fiinţa umană sau în privinţa tentaţiilor provocate de principiul plăcerii, analiştii sînt gata să sacrifice totul în schimbul unui fragment de certitudine obiectivă: strălucirea orbitoare a unei teorii fără cusur, conştiinţa exaltantă de a poseda o viziune cuprinzătoare asupra lumii sau liniştea pe care o aduc în suflet motivaţiile care stau la baza unei acţiuni utile şi etice. În loc de toate acestea se mulţumesc cu fragmente de cunoştinţe şi firimituri de propoziţii fără fundament precis, care pot oricînd fi supuse modificărilor ulterioare.În loc să pîndească un moment prielnic în care s-ar putea sustrage

limitelor impuse de legile chimiei şi fizicii, analiştii preferă să aştepte manifestarea unor legi naturale potenţial mai cuprinzătoare, cărora sînt totdeauna gata să li se supună. Analiştii sînt, în fond, adepţi incorigibili ai mecanicismului şi materialismului. Chiar dacă evită cu multă grijă să despoaie spiritul şi sufletul de aceste particularităţi ale lor încă necunoscute. Iar dacă se angajează în studiul materialului ocult, este numai în speranţa că vor putea exclude în mod definitiv produsele dorinţei umanităţii din realitatea materială.

În lumina acestor dispoziţii de spirit atît de diferite, un demers comun al analiştilor şi ocultiştilor oferă slabe perspective de succes. Analistul îşi are propriul său domeniu de studiu pe care nu-l poate cu nici un preţ depăşi: inconştientul vieţii sufletului.Dacă, pe parcursul muncii sale, el ar vrea să pîndească fenomenele occulte, atunci ar risca să piardă din vedere ceea ce se află mult mai aproape de el. Ar fi astfel lipsit de detaşarea, de imparţialitatea şi de spontaneitatea care, împreună, constituie un accesoriu esenţial din dotarea armurii şi echipamentului unui bun analist.Confruntat însă cu fenomenele oculte, analistul nu le va evita aşa cum nu va evita fenomenele de altă natură care se impun interpretării. Aceasta pare să fie singura linie de conduită compatibilă cu activitatea unui analist.

Psihanalistul se poate apăra prin auto-disciplină de pericolul subiectiv, de a-şi vedea interesul deturnat în favoarea fenomenelor oculte. Cu totul altfel stau lucrurile în cazul primejdiei obiective. Nu există nici o îndoială că interesul pentru fenomenele oculte va avea drept consecinţă imediată confirmarea factualităţii acestor fenomene, sau măcar a celor mai multe dintre acestea; este de presupus că va mai trece mult timp înainte ca o teorie acceptabilă să vină în sprijinul acestor fapte noi. Dar cei

care-şi ciulesc urechile nu vor aştepta atîta vreme. Încă de la prima aprobare, ocultiştii vor declara victoria propriei cauze. Credibilitatea acordată unei singure afirmaţii o vor extinde repede şi asupra celorlalte şi plecînd de la simple fenomene vor ajunge cu siguranţă la explicaţiile care le sînt atît de aproape şi atît de dragi. Metodele de investigaţie ştiinţifică vor fi trambulina care îi va propulsa deasupra ştiinţei. Iar dacă acest lucru se va întîmpla, cu siguranţă va atrage după sine un adevărat dezastru. Scepticismul publicului nu-i va nelinişti, cu atît mai puţin îi va împiedica protestul mulţimii. Vor fi primiţi cu braţele deschise, ca nişte liberatori veniţi să ne elibereze de constrîngerea copleşitoare a gîndirii; toată credulitatea adunată în lume din ziua facerii şi pînă în timpurile noastre le va veni în întîmpinare, aclamîndu-i. Prăbuşirea gîndirii critice, a exigenţei deterministe şi a ştiinţei mecaniciste devine astfel iminentă. Va putea oare tehnica să împiedice acest colaps bazîndu-se pe grandoarea forţei, masei corpurilor şi a specificităţii elementului material?

Este zadarnic să sperăm că demersul psihanalitic va fi ocolit de pericolul prăbuşirii, cu atît mai mult cu cît îşi propune să sondeze misteriosul inconştient. Dacă autorităţile familiare oamenilor le oferă explicaţiile ultime, atunci cercetarea psihanalitică laborioasă a puterilor psihice necunoscute nu mai prezintă nici un interes. Căile tehnicii psihanalitice vor fi şi ele abandonate, căci se iveşte posibilitatea de a intra în contact imediat cu spiritele active prin procedee occulte, tot aşa cum renunţăm la o muncă perseverentă şi minuţioasă de îndată ce ne surîde ocazia de îmbogăţire peste noapte printr-o speculaţie fericită. În timpul războiului am auzit deseori vorbindu-se de persoane aflate la mijloc între două naţiuni rivale, pentru că

aparţineau uneia prin naştere iar celeilalte prin reşedinţă în urma unei alegeri exprimate. Le-a fost dat acestor persoane să fie tratate ca duşman mai întîi de o naţiune, apoi, dacă au fost norocoşi şi au scăpat, de cealaltă. Ar putea fi acesta şi destinul psihanalizei.

Cu toate acestea, omul trebuie să-şi suporte destinul, indiferent de ce i-ar oferi acesta. De asemenea psihanaliza îşi va accepta soarta, într-un fel sau altul. Dar să revenim în prezent, la sarcina imediată care ne stă în faţă. În ultimii ani am avut ocazia să fac anumite observaţii pe care nu le voi păstra numai pentru mine, măcar în cercul apropiaţilor mei. Dezgustul de a îmbrăţişa un curent dominant al acestei epoci, grija de a nu deturna interesul faţă de psihanaliză şi lipsa totală de disimulări care urmăresc discreţia, iată motivele care se conjugă pentru a interzice o mai largă răspîndire a comunicării mele. Revendic pentru materialul meu două avantaje rar întîlnite. Pe de o parte, sînt inexistente rezervele şi dubiile care caracterizează în cea mai mare parte observaţiile ocultiştilor; pe de altă parte, puterea demonstaţiei se manifestă numai după ce aceasta a fost supusă elaborării psihanalitice. Totuşi, acest material nu include decît două cazuri care au caracteristici comune; un al treilea caz, de o altă natură, se adaugă primelor două numai cu titlu de anexă, fiind susceptibil de o apreciere cu totul diferită. Cele două cazuri pe care le voi expune pe larg în cele ce urmează se referă la evenimente de natură similară, preziceri ale unor profeţi profesionişti care *nu s-au adeverit*. În ciuda acestui fapt, persoanele vizate de aceste preziceri nu au fost mai puţin marcate, aşa încît veridicitatea lor nu mai constituie un element esenţial. Orice contribuţie la explicarea lor, ca şi orice rezervă cu privire la puterea lor demonstrativă vor fi pentru mine extrem de binevenite. Poziţia mea faţă de acest material rămîne una de respingere, de ambivalenţă.

I.

Cu cîţiva ani înainte de război, un tînăr a venit să mă consulte, în Germania. Se plîngea de incapacitatea de a lucra, uitase tot din viaţa de pînă atunci şi îşi pierduse orice punct de interes pentru ceea ce avea să urmeze. Era student la filozofie, urma cursurile la Munchen şi îl aştepta foarte curînd un examen; era, altfel, un tînăr inteligent, fin şi instruit, în acelaşi timp maliţios şi infantil, fiu al unui bancher care, după cum s-a dovedit mai tîrziu, dezvoltase cu succes un colosal erotism anal. L-am întrebat dacă nu-i rămăsese nimic prezent din viaţa de pînă atunci sau din ceea ce-l interesase cîndva. Drept răspuns, a recunoscut că-şi amintea de un proiect mai vechi al unui roman pe care îl schiţase şi a cărui acţiune se petrecea în Egipt, în epoca lui Amenhotep al IV-lea, unde un anume inel avea o importanţă deosebită. Plecînd de la acest roman, inelul s-a dovedit a fi simbolul căsătoriei şi, mai departe, amintirile şi fostele întîmplări au prins viaţă. A reieşit că prăbuşirea se produsese în urma depăşirii unui mare obstacol psihologic. Tînărul avea o soră unică, cu cîţiva ani mai mică, pe care o iubea total şi nedisimulat. De ce nu ne putem căsători? se întrebaseră împreună, deseori. Însă exprimarea sentimentului lor nu a mers niciodată mai departe de limita permisă de relaţia frate-soră.

Un tînăr inginer s-a îndrăgostit de sora aceasta, nu multă vreme după aceea. Fata a răspuns acestei iubiri însă părinţii, severi, nu acceptau apropierea pretendentului. În disperarea sa, cuplul a cerut ajutor fratelui mai mare. Acesta s-a dedicat trup şi

suflet cauzei celor doi îndrăgostiţi: le facilita schimbul de scrisori şi întîlnirile atunci cînd se afla acasă, în vacanţe şi a reuşit să-şi influenţeze pozitiv părinţii care, în cele din urmă, au acceptat logodna şi apoi căsătoria celor doi tineri În timp ce erau încă logodiţi a avut loc un eveniment extrem de suspect. Cei doi viitori cununaţi au făcut împreună o excursie pe muntele Zugspitze, în timpul căreia fratele logodnicei a fost călăuză. S-au rătăcit însă pe cărările muntelui, au evitat cu greu o cădere şi nu au reuşit să scape teferi decît cu mari eforturi. Pacientul meu nu m-a contrazis prea mult atunci cînd am interpretat această aventură ca pe o tentativă de crimă şi sinucidere în acelaşi timp. La numai cîteva luni după căsătoria surorii mai mici tînărul a început şedinţele de psihanaliză.

Le-a întrerupt după 6-9 luni, în deplină capacitate de studiu, pentru a-şi susţine examenele şi lucrarea de absolvire. S-a întors apoi, după mai bine de un an de zile; devenise doctor în filozofie şi dorea să continue şedinţele căci, spunea, în calitate de filozof psihanaliza reprezenta pentru el un interes care depăşea reuşita terapeutică. Îmi reamintesc că a reînceput în octombrie. Cîteva săptămîni mai tîrziu, într-un context oarecare, el povesti următoarea experienţă. Trăia în Munchen o prezicătoare care se bucura de mare faimă. Se spunea că familia princiară Baviere obişnuia să o consulte atunci cînd îşi propunea să întreprindă ceva important. Prezicătoarea pretindea numai să i se comunice o dată oarecare (am omis să întreb dacă era nevoie şi de un an, ori numai luna şi ziua).Era de la sine înţeles că această dată reprezenta ziua de naştere a unei persoane anume, însă femeia nu întreba niciodată despre cine e vorba. Ajunsă în posesia acestei informaţii, consulta cărţi de astrologie, făcea lungi calcule după care enunţa, într-un sfîrşit, o profeţie cu privire la persoana

respectivă. Cu un an în urmă, mai precis în luna martie, el fusese convins să consulte această prezicătoare. I-a furnizat data naşterii cumnatului, bineînţeles fără să dezvăluie despre cine este vorba şi fără să spună că se gîndea la această persoană. Oracolul l-a anunţat că persoana respectivă va muri în luna iulie sau august a aceluiaşi an, în urma otrăvirii cu raci sau stridii. După ce şi-a încheiat povestirea a exclamat: iată ceva cu adevărat extraordinar!

Nu l-am înţeles şi l-am contrazis cu tărie: ce este atît de formidabil în asta? Eşti aici de mai multe săptămîni; cumnatul tău nu a murit, altfel mi-ai fi povestit de la început; deci trăieşte încă. Prezicerea a fost făcută în luna martie, ar fi trebuit să se întîmple în mijlocul verii iar acum ne aflăm în luna noiembrie. Nimic nu s-a adeverit, deci ce poate fi atît de admirabil?

Mi-a răspuns: nu s-a întîmplat, bineînţeles. Dar iată ce găsesc că este remarcabil: cumnatul meu este, într-adevăr, mare amator de raci şi stridii şi *anul trecut* în august s-a otrăvit cu raci şi a fost cît pe ce să moară. N-am discutat nimic despre acest lucru.

Vrei să discutăm acum despre asta? l-am întrebat

Cred în sinceritatea povestitorului. Este demn de a fi luat în serios, actualmente profesor de filozofie în K... Nu văd nici un motiv pentru care ar fi încercat să mistifice adevărul. Nu era decît un episod cu valoare subiectivă; nu au existat asociaţii şi nu am tras concluzii. El nu avea intenţia să mă convingă de existenţa fenomenelor psihice oculte, am avut chiar impresia că nu avea o viziune tocmai clară asupra semnificaţiei acestei experienţe. Eu însumi eram atît de şocat şi afectat încît am renunţat la orice interpretare psihanalitică a evenimentului.

Observaţia mi se pare ireproşabilă judecînd şi dintr-o altă perspectivă. Este sigur că prezicătoarea nu-l cunoştea pe cel care

venea să o consulte.Întrebați-vă cam ce grad de intimitate ar fi necesar pentru a cunoaște data nașterii cumnatului unei persoane, fie ea chiar și o cunoștință apropiată. Pe de altă parte, vă veți îndoi ca și mine că un amănunt din destinul unei persoane, așa cum este îmbolnăvirea prin otrăvire cu raci, nu poate fi dedus din formule sau tabele, și asta plecînd de la o simplă dată de naștere. Să nu uităm că mulți indivizi au date de naștere identice; credeți oare că similitudinea unor destine pornite în același moment poate ajunge la o asemenea profunzime de detaliu? Prin urmare, îmi voi permite să exclud din discuție calculele astrologice; cred că prezicătoarea ar fi putut să facă orice altceva, fără ca prin aceasta să influențeze rezultatul consultației. Mi se pare deci că o sursă de înșelăciune venind din partea acestei femei - s-o spunem imediat: a medium-ului - este absolut exclusă.

Dacă îi acordați acestei observații caracterul factual și veridicitatea ei, atunci iată-ne la un pas de explicația ei Și aici se remarcă de îndată ceea ce au comun majoritatea fenomenelor de acest gen, anume că explicarea lor prin ipotezele oculte este extraordinar de adecvată, pentru că ea acoperă fără cusur ceea ce este de explicat, cu singurul neajuns că ea însăși este complet nesatisfăcătoare.Prezicătoarea nu ar fi avut de unde să știe că cel a cărui dată de naștere îi fusese indicată trecuse printr-o otrăvire cu raci, cu atît mai puțin ar fi fost posibil să o fi aflat din tabele și calcule. Dar el, cel care pusese întrebarea, știa acest lucru. Totul poate fi elucidat pe deplin dacă admitem că informația s-a transmis de la el la ea, la pretinsa profetă, prin căi necunoscute care exclud modalitățile de comunicare știute. Ceea ce înseamnă că trebuie să ajungem la concluzia că transferul de gînduri există. Rolul calculelor astrologice ale clarvăzătoarei ar fi în acest caz acela al unei activități destinate să-i deturneze propriile forțe

psihice ofeindu-le o preocupare anodină, în așa fel încît, receptivă și permeabilă la gîndurile celuilalt care acționează asupra ei, ea să poată să devină un adevărat "medium". Am cunoscut deja dispozitive similare, ca de exemplu în cuvîntul de duh, atunci cînd e vorba să i se asigure unui proces psihic o derulare mai automată.

Interpretarea psihanalitică furnizează o explicație în plus acestui caz și îi sporește semnificația. Aflăm astfel că nu este vorba de un fragment oarecare dintr-o informație oarecare, care s-a transmis pe calea inducției către o a doua persoană. Ceea ce a fost comunicat în felul acesta este de fapt o dorință foarte puternică aflată într-o relație specială cu conștiința, o dorință care a căpătat prin intervenția unui interlocutor o expresie conștient: ușor învăluită, așa cum franja invizibilă a spectrului se manifestă simțurilor noastre sub forma unei înșiruiri de culori pe placa fotosensibilă. Am putea reconstitui cursul `ndurilor tînărului meu pacient, după boala și însănătosirea cumnatului rival pe care îl ura. Ei bine, de astă dată e adev..rat că a scăpat cu viață, dar el nu renuță cu una cu două la .lăce·ea lui, și *să sperăm* că. devreme sau mai curînd, i se va înfunda. Acest „să spe-ăm" s-a transformat în profeție. În contrapart as ~utea aduce în discuție visul unei alte persoane unde ap ca iterial de studiu o profeție și unde interpretarea visului demonstrează cum conținutul unei preziceri poate coincide cu împlinirea unei dorințe.

Nu-mi pot simplifica discursul clasificînd dorința pacientului meu de a-și vedea cumnatul mort în categoria dorințelor inconștiente refulate. De fapt, el fusese conștientizat în această privință, în decursul terapiei din anul trecut, iar consecințele decurgînd din refularea sa cedaseră. Dar dorința mai persista încă,

nu cu acelaşi caracter patogen, dar suficient de intensă. Am putea-o descrie ca o dorinţă "reprimată".

II

În oraşul F... a crescut o copilă care avea cinci surioare mai mici. Cea mai tînără, era cu zece ani mai mică decît ea; într-o zi o scăpă din braţe, pe cînd era încă numai un bebeluş; mai tîrziu va vorbi despre ea ca despre „copilul său". Cea de-a doua născută dintre surori s-a născut la foarte puţin timp după ea, amîndouă fiind de fapt născute în acelaşi an. Mama era mai în vîrstă decît tatăl, o femeie deloc amabilă. Tatăl, mai tînăr (şi asta nu numai judecînd după vîrstă), se ocupa mult de fiicele sale şi le impunea respectul prin demonstraţii de îndemînare. Din nefericire, nu se putea impune şi în afară; fiind un om de afaceri mediocru nu-şi putea întreţine familia fără ajutorul rudelor. Fiica cea mare va deveni foarte curînd confidenta tuturor grijilor sale rezultînd din insuficienţa cîştigurilor.

După ce şi-a depăşit caracterul de copil rigid şi pasionat, ea devine, crescînd, o adevărată imagine a virtuţii. Patosul moral este asociat cu o inteligenţă limitată. Ajunge învăţătoare şi este foarte respectată. Omagiile unui tînăr profesor de muzică, în fapt o rudă, o emoţionează prea puţin. Nici un alt bărbat nu i-a trezit pînă acum interesul.

Într-o bună zi îşi face apariţia o rudă de-a mamei, un bărbat mult mai în vîrstă, însă încă destul de tînăr ţinînd cont de cei numai 19 ani ai fetei. Era un străin trăitor în Rusia unde conducea o mare întreprindere comercială şi era bogat. Numai că războiul mondial şi prăbuşirea despotismului i-au adus şi lui ruina. El se îndrăgosteşte de tînăra şi severa verişoară şi vrea să

se căsătorească cu ea. Părinţii nu o îndeamnă către el în nici un fel, dar fata înţelege că este ceva ce ei îşi doresc. Din spatele idealurilor morale îi surîde ideea de a-şi îndeplini dorinţa dintotdeauna de a-şi salva tatăl, de a-l ajuta să depăşească toate dificultăţile. Face tot felul de calcule: îl va susţine financiar pe tatăsău cîtă vreme acesta se va ocupa de negustorie, îi va stabili o rentă la vremea cînd se va retrage din afaceri, le va oferi surorilor zestrea ca să se mărite. Prin urmare, se îndrăgosteşte de bărbatul acesta, se căsătoreşte cu el şi îl urmează în Rusia puţin timp după aceea.

În ciuda cîtorva mici incidente care vor deveni semnificative abia mai tîrziu, retrospectiv, totul merge cum nu se poate mai bine în căsătoria lor. Devine o soţie tandră şi iubitoare, mulţumită în viaţa intimă, adevărată providenţă a familiei sale. Are acum 27 de ani, este căsătorită de mai mult de şapte ani şi trăieşte în Germania.

Un singur lucru îi lipseşte: nu are copii. După mai multe ezitări, se hotărăşte să consulte un medic, un ginecolog german. Acesta, cu dezinvoltura caracteristică specialiştilor, îi promite că totul se va rezolva dacă va accepta o mică intervenţie chirurgicală. Tînăra femeie este gata să accepte şi discută cu soţul ei chiar în seara dinaintea operaţiei. Afară s-a lăsat întunericul iar ea vrea să aprindă lumina. Soţul însă o roagă să nu o facă; are ceva important să-i mărturisească şi ar prefera obscuritatea. Îi spune că ar trebui să renunţe la operaţie, deoarece este numai vina lui dacă nu pot avea copii. În timpul unui congres medical, cu doi ani în urmă, aflase că anumite boli pot priva un bărbat de capacitatea de a procrea; un examen medical ulterior a demonstrat că acesta era şi cazul lui.După această mărturisire, intervenţia chirurgicală plănuită nu mai are loc. În ea se produce în

acest moment o prăbuşire pasageră pe care încearcă zadarnic să o ascundă. Ea îşi iubise soţul numai ca pe un substitut al tatălui, iar acum aflase că el nu va putea niciodată deveni tată. Trei posibilităţi i se deschid, toate trei la fel de impracticabile: infidelitatea, renunţarea la copii, despărţirea de soţ. Această din urmă soluţie este imposibilă din motive practice, iar cea de-a doua din motive inconştiente puternice pe care le puteţi bănui cu uşurinţă. Toată copilăria fusese dominată de dorinţa de trei ori neîmplinită de a avea un copil de la tatăl ei. Aşadar, îi rămînea această cale de ieşire care, de altfel, constituie motivul pentru care cazul ei este atît de demn de atenţia noastră. Va cădea într-o profundă nevroză. O vreme se va apăra împotriva diverselor tentaţii printr-o isterie angoasantă, apoi va înclina către un grav comportament obsesiv. Se internează în diverse clinici şi abia după zece ani de boală va veni să mă consulte. Cel mai grav simptom al bolii era acela de a prinde, în pat, cearceafurile de cuverturi cu ace de siguranţă. Trăda în felul acesta secretul contaminării soţului ei (inoculare prin injectare) care o privase de posibilitatea de a avea copii.

Această pacientă mi-a povestit într-o zi - avea pe atunci în jur de 40 de ani - un eveniment datînd de la începutul depresiei ei, înainte de instalarea nevrozei obsesionale. Pentru a se destinde, soţul a luat-o cu el într-o călătorie de afaceri la Paris. Cei doi se aflau la un moment dat în holul hotelului, însoţiţi fiind de un partener de afaceri al soţului. Deodată se produse o agitaţie şi un fel de rumoare în încăpere. A cerut lămuriri unui angajat al hotelului şi a aflat că tocmai sosise Profesorul care urma să ofere consultaţii în micul său cabinet de lîngă intrarea hotelului. Domnul Profesor era un faimos prezicător care nu punea nici un fel de întrebări însă care, îi spusese angajatul, îl ruga pe vizitator săşi imprime amprenta mîinii într-un vas plin cu nisip; viitorul îl prezicea studiind această amprentă. S-a născut în ea dorinţa de a consulta acest Profesor care-i putea prezice viitorul; soţul ei însă o sfătui să renunţe, găsind că un asemenea gest era absurd. Totuşi, soţia a profitat de plecarea lui împreună cu partenerul de afaceri pentru a-şi scoate din deget verigheta şi a se strecura în cabinetul Profesorului. Acesta a studiat îndelung amprenta mîinii ei, apoi i-a spus: veţi trece prin multe înfruntări; totul se va sfîrşi, însă, cu bine, vă veţi căsători şi la 32 de ani veţi avea doi copii. Mi-a povestit acestă întîmplare vizibil încîntată dar fără să o înţeleagă.Am remarcat că, din păcate, data profeţiei fusese depăşită cu opt ani deja, însă acest lucru n-a părut s-o impresioneze în vreun fel. Puteam să cred că ceea ce admira, de fapt, era siguranţa şi îndrăzneala acestei preziceri, aşa-numitul „ochi al rabinului".

Din nefericire, memoria mea, de altfel foarte fidelă, nu este acum sigură de prima parte a enunţului acestei preziceri: „totul se va sfîrşi cu bine, vă veţi căsători" sau, poate, „veţi fi fericită". Atenţia mea se concentrase, dimpotrivă, asupra părţii finale a frazei, puternic impresionantă prin detaliile evidente. De fapt, primele cuvinte referitoare la înfruntările care se vor sfîrşi cu bine corespund, este adevărat, formulărilor vagi care sunt cuprinse în toate profeţiile, chiar şi în cele cumpărate de-a gata. Cu atît mai şocantă pare alăturarea celor două precizii numerice din fraza finală. Bineînţeles, ar fi fost extrem de interesant de ştiut dacă Profesorul vorbise într-adevăr de „căsătorie". Ea îşi scosese verigheta şi, la cei 27 de ani, putea trece foarte uşor drept o fată tînără, necăsătorită. Pe de altă parte însă, o persoană cu spirit de observaţie poate observa uşor urma lăsată de un inel după ce a fost scos de pe deget. Să ne limităm însă la problema ultimelor

cuvinte care îi prezic doi copii la vîrsta de 32 de ani.

Cu siguranşă că aceste detalii par întîmplătoare şi inexplicabile. Nici cei mai naivi dintre noi nu ar încerca să obţină asemenea informaţii din interpretarea liniilor palmei. Desigur, şi-ar fi găsit o justificare indiscutabilă dacă destinul le-ar fi suprimat; dar nu a fost aşa, femeia atinsese vîrsta de 40 de ani şi nu avea încă nici un copil. Care ar fi putut fi, deci, originea şi semnificaţia acestor cifre? Pacienta însăşi nu avea nici cea mai vagă idee. Cel mai simplu ar fi fost să ignorăm această întrebare şi să respingem incidentul fără să-i atribuim vreo valoare; o comunicare absurdă, printre multe altele, aşa-zis oculte.

Ar fi fost soluţia cea mai simplă dacă - aş putea spune din nefericire - tocmai interpretarea psihanalitică nu ar fi fost în măsură să explice aceste două cifre; o explicaţie care se dovedeşte a fi pe deplin satisfăcătoare şi chiar decurgînd de la sine în situaţia prezentată. Cele două cifre coincid perfect cu biografia mamei pacientei. Aceasta se căsătorise tîrziu, după 30 de ani, iar 32 de ani era vîrsta la care, doritoare să recupereze timpul pierdut, născuse doi copii. Profeţia este, aşadar, uşor de tradus: nu fi îndurerată pentru că nu ai copii, acest lucru nu înseamnă nimic; poţi avea parte de destinul mamei tale care, la vîrsta ta nu era încă soţie, dar care avea deja 2 copii la 32 de ani.

Profeţia îi promitea, de fapt, realizarea identificării cu mama - secretul copilăriei ei - şi toate acestea prin intermediul unui prezicător care nu cunoştea aceste circumstanţe personale, preocupat să examineze o urmă lăsată în nisip. Suntem liberi să inserăm ca presupunere a acestei împliniri a dorinţei - inconştientă în toate accepţiunile cuvîntului: „Vei fi debarasată de inutilul tău soţ prin moartea lui", sau „vei găsi forţa să te desparţi de el". În timp ce prima posibilitate ar corespunde mai bine naturii nevrozei obsesionale, confruntările victorioase din prima parte a profeţiei lasă să se întrevadă cea de-a doua posibilitate.

Veţi admite că rolul interpretării psihanalitice este mult mai semnificativ în acest caz decît în cel precedent, am putea spune că faptul ocult a fost creat chiar de ea. În consecinţă, ar trebui să recunoaştem în acest exemplu şi o forţă demonstrativă extrem de fermă în ceea ce priveşte posibilitatea transferului unei intense dorinţe inconştiente precum şi a gîndurilor şi informaţiilor legate de ea. Nu văd decît o singură posibilitate de a scăpa de constrîngerea impusă de acest caz şi nu am de gînd s-o trec sub tăcere.Poate că pacienta să fi dezvoltat, în cei 12-13 ani care trecuseră de la exprimarea profeţiei, o iluzie a amintirii respective; este posibil ca profesorul să nu fi făcut decît o constatare generală, poate sub forma unei consolări lipsită de culoare specifică, iar ea, pacienta, să fi intervenit pe parcurs prin inserarea cifrelor încărcate de semnificaţie venite din inconştient. Iată cum am putea face să dispară starea de fapt care vrea să ne impună atît de grele consecinţe. Noi ne identificăm de voie cu scepticul care nu va lua în considerare o asemenea comunicare decît dacă ea urmează imediat evenimentului trăit şi nici atunci fără o anumită reticenţă. Îmi amintesc că eu însumi, după ce am fost numit profesor, am cerut ministrului o audienţă pentru a-i mulţumi cu acest prilej. În timp ce mă întorceam din audienţă, m-am surprins în timp ce încercam să falsific cuvintele pe care le schimbasem împreună, iar ulterior nu am mai fost capabil să-mi amintesc cu exactitate conversaţia care avusese loc cu adevărat. Însă numai dumneavoastră puteţi decide dacă acceptaţi sau nu ca admisibilă această explicaţie pe care eu nu o pot dovedi dar nici nu o pot nega. Astfel, această a doua observaţie, cu toate că e mult mai impresionantă, nu este mai puţin supusă îndoielii decît prima.

Cele două cazuri pe care le-am expus mai sus se referă la profeţii care nu s-au îndeplinit. Am părerea că astfel de observaţii pot furniza cel mai bun material în problema transferului de gînduri şi aş vrea să vă provoc în a mai aduna şi altele de acest fel. Mai pregătisem în acest context un exemplu cu un conţinut diferit, un caz în care un pacient rasat mi-a vorbit în cursul unei şedinţe analitice despre nişte lucruri care aminteau izbitor de ceea ce tocmai trăisem eu însumi puţin înainte. Dar veţi avea o dovadă tangibilă a faptului că problemele legate de ocultism stîrnesc în mine cele mai vii rezistenţe. Cînd am scos, la Gastein, toate notiţele pe care le triasem şi le adusesem cu mine în intenţia de a pune la punct această expunere, am constatat că uitasem pagina pe care notasem această ultimă observaţie şi luasem, în schimb, din greşeală, o alta conţinînd informaţii indiferente de o cu totul altă natură. Nu se poate face nimic împotriva unei asemenea dovezi de rezistenţă; vă rămîn dator cu acest caz, neputîndu-l reconstitui din memorie. Aş putea însă adăuga cîteva remarci asupra unei persoane foarte cunoscută la Viena. un grafolog, Raphael Schermann, căruia i se atribuie cele mai uimitoare performanţe. Se pare că este capabil nu numai să reconstituie, din studiul unei mostre de scris de mînă, caracterul unei persoane dar chiar să descrie aspectul exterior al persoanei respective şi să adauge preziceri confirmate mai tîrziu de destin. O mare parte din reuşitele sale provin însă prin propriile sale relatări. Un prieten de-al meu a încercat o dată, fără să mă prevină, să-l lase sa-şi demonstreze forţa imaginaţiei sale aplicînd-o unui fragment din scrisul meu. Tot ce a putut să spună a fost că este vorba de un domn în vîrstă - nu e prea greu de ghicit - , un individ complicat şi un tovarăş dificil, un tiran insuportabil în casă. Este un aspect pe care familia şi cei apropiaţi mie nu l-au confirmat în nici un caz. Dar este binecunoscut că în domeniul ocult se aplică principiul conform căruia cazul negativ nu dovedeşte nimic.

Nu am făcut nici o observaţie directă în privinţa lui Schermann, dar, prin intermediul unui pacient am intrat în legătură cu el, fără să-l previn sau să-l informez în vreun fel. Am să vă povestesc despre acest episod. Acum cîţiva ani a venit să mă consulte un tînăr care mi-a făcut o impresie atît de bună încît l-am tratat preferenţial. S-a dovedit că era foarte prins într-o legătură cu o foarte faimoasă curtezană, legătură din care ar fi vrut să se elibereze deoarece îl lipsea total de independenţă, însă nu reuşea acest lucru. Am izbutit să-l ajut să-şi recapete libertatea şi în acelaşi timp să înţeleagă foarte bine de unde îi venea această pornire; acum cîteva luni s-a căsătorit - o căsătorie normală şi satisfăcătoare din punct de vedere social şi material.

În cursul terapiei am aflat, foarte curînd de altfel, că pornirea căreia încerca să i se împotrivească nu îl lega în nici un caz de faimoasa curtezană, ci de o femeie din mediul său pe care o iubise în adolescenţă. Curtezana apăruse în viaţa lui numai ca un fel de paratrăznet, asupra ei revărsîndu-se toate resentimentele şi toată gelozia acumulată; ea suferea în urma unui tratament care era destinat, în fapt, fostei iubite. Tînărul se sustrăsese inhibiţiei prin ambivalenţă, urmînd modelul cunoscut de deplasare asupra unui alt obiect.

Curtezana a început să-l iubească dezinteresat, însă tînărul obişnuia s-o facă să sufere într-un mod cît se poate de rafinat. În momentul în care femeia, la capătul puterilor, nu mai putea suporta să-şi ascundă suferinţa, tînărul revărsa asupra ei toată tandreţea iubirii din adolescenţă; o copleşea cu cadouri şi se împăcau, însă pînă la urmă se întorceau de unde au plecat şi ciclul

continua în aceeaşi manieră. După ce, sub influenţa terapiei, a rupt legătura cu această curtezană, a devenit evident faptul că ceea ce căutase, de fapt, să obţină prin acest comportament faţă de un substitut al iubitei, era revanşa pentru o tentativă de sinucidere din adolescenţă, cînd iubita nu răspundea dragostei lui. După această tentativă de sinucidere a reuşit să întîlnească prima dragoste adevărată, împărtăşită. În timpul tratamentului, tînărul obişnuia să-l viziteze pe Schermann pe care îl cunoştea şi, de mai multe ori, acesta a interpretat mostre din scrisul de mînă al curtezanei în felul următor: se află la capătul puterilor, la un pas de sinucidere şi nu încape îndoială că o va face. Însă nu a făcut-o, dimpotrivă şi-a învins slăbiciunea umană, şi-a reamintit principiile meseriei pe care o practica şi îndatoririle faţă de prietenul oficial. Era clar pentru mine că magicianul nu făcuse altceva decît să-i dezvăluie pacientului meu cea mai intimă dorinţă a sa.

După ce a depăşit obstacolul reprezentat de această persoană pe care o adusese în prim plan, pacientul meu s-a ocupat serios de eliberarea lui din adevăratele sale lanţuri. După visele sale, am ghicit planul care prindea contur în mintea lui, cu scopul de a deznoda relaţia cu iubirea lui din tinereţe, fără a o răni însă profund pe această persoană şi fără a-i provoca necazuri materiale. Această femeie avea o fiică, o tînără foarte ataşată de prietenul familiei şi care nu ştia nimic, în aparenţă, despre rolul secret pe cale îl juca. Voia să se căsătorească cu această tînără. Puţin mai tîrziu, planul a devenit conştient şi bărbatul a întreprins primii paşi în realizarea lui. Am sprijinit această intenţie care reprezenta o ieşire neregulamentară, dar posibilă, dintr-o situaţie dificilă. Foarte curînd însă pacientul a avut un vis ostil faţă tînăra fată şi l-a consultat încă odată pe Schermann a cărui concluzie a fost că tînăra era puerilă, nevrozată şi nu trebuia să se

căsătorească cu ea. Marele cunoscător avea de data aceasta dreptate; comportamentul fetei care trecea deja drept logodnică, era din ce în ce mai contradictoriu şi am hotărît să încercăm dirijarea ei către terapia psihanalitică. Rezultatul demersului psihanalitic a hotărît înlăturarea proiectului de căsătorie. Tînăra cunoştea pe deplin, în chip inconştient, natura relaţiilor dintre mama şi logodnicul ei, nefiind ataşată acestuia din urmă decît în virtutea complexului oedipian.

Cam în această perioadă am întrerupt terapia. Pacientul meu era de-acum liber şi capabil să-şi caute singur drumul în continuare. S-a căsătorit cu o tînără respectabilă din afara cercului familial, despre care Schermann şi-a exprimat o părere favorabilă. De-a Domnul să fi avut dreptate şi de data aceasta!

Aţi înţeles, desigur, în ce sens am dorit să interpretez experienţele legate de Schermann. Aţi constatat că n-am tratat în materialul meu decît aspectul de inducere a gîndului; nu am comentat în nici un fel despre celelalte miracole pe care ocultismul le proclamă. Experienţa mea, aşa cum am declarat-o în mod public, a fost deosebit de săracă în întîmplări oculte. Poate acest aspect al transferului de gînduri vă apare nesemnificativ în comparaţie cu vasta lume vrăjită a ocultismului. Totuşi, gîndiţi-vă numai la consecinţele importante ale pasului pe care l-am face dincolo de punctul de vedere actual, şi aceasta numai acceptînd adevărul acestei supoziţii. Rămîne adevărat ceea ce paznicul Sfîntului Denis obişnuia să adauge în finalul povestirii despre martiriul acestuia.

Se povesteşte că după ce i-a fost tăiat capul, sfîntul Denis l-a luat de jos şi a mai făcut în felul acesta cîţiva paşi. Paznicul obişnuia să adauge: „În astfel de cazuri, primul pas este mai greu". Restul vine de la sine.

Vis şi telepatie
(1922)

Anunțul unei comunicări ca cea de față, în aceste timpuri pline de interes pentru ceea ce s-a numit fenomene *oculte*, nu poate decît să suscite așteptări bine determinate. Mă grăbesc așadar să le vin în întîmpinare. Pornind de la conferința mea nu veți afla nimic despre enigma telepatiei și nu veți obține nici măcar o informație privitoare la întrebarea: cred eu oare în existența unei „telepatii"? Mi-am fixat aici o sarcină mai modestă, de a studia relația fenomenelor telepatice, oricare ar fi originea lor, cu visul, sau mai precis cu teoria noastră a visului. Știți deja că relația dintre vis și telepatie se crede îndeobște a fi foarte apropiată; voi apăra în fața dumneavoastră punctul de vedere cum că ele nu au mai nimic în comun și că, dacă existența viselor telepatice a fost atestată, acest lucru nu poate schimba nimic din concepția noastră despre vis.

Materialul care se află la baza acestei comunicări este foarte sărac. Mai întîi de toate trebuie să-mi exprim regretul că nu am putut, ca în epoca în care am scris *Interpretarea viselor* (1900), să lucrez cu propriile mele vise. Dar eu nu am avut niciodată un vis „telepatic". Și nu pentru că nu aș fi avut vise care să conțină

comunicarea că în cutare loc îndepărtat s-a produs un eveniment determinat, visătorul fiind liber în aprecierea sa de a decide dacă evenimentul s-a petrecut deja sau se va petrece mai tîrziu, la o dată anume; şi eu am resimţit în plină stare de veghe presentimentul unor întîmplări îndepărtate; dar toate aceste avertismente, predicţii şi presentimente nu s-au împlinit, aşa cum se zice, ba chiar s-a adeverit că nu le corespunde nici o realitate exterioară şi că ar trebui să le considerăm, prin urmare, aşteptări pur subiective.

Am visat de pildă, o dată, în timpul războiului, că unul din fiii mei care se afla pe front ar fi căzut. Visul nu spunea asta direct, şi totuşi, fără doar şi poate, el o face cu mijloacele bine cunoscute ale simbolismului morţii, pe care l-a descris pentru prima oară W.Stekel.(Să nu uităm să ne achităm aici de obligaţia adeseori penibilă de a arăta un respect scrupulos surselor noastre literare!). Îl vedeam pe tînărul războinic în picioare pe un debarcader, la limita dintre pămînt şi apă; mi se părea că este palid, i-am vorbit dar el nu mi-a răspuns. În plus mai existau şi alte aluzii în privinţa cărora nu plana nici un dubiu. El nu purta uniformă militară, ci un costum de schior, ca cel pe care l-a purtat cu mulţi ani înainte de război cînd a avut un grav accident de ski. Şedea ca şi cum s-ar fi cocoţat pe un taburet în faţa unui bufet, situaţie care trebuia să-mi sugereze interpretarea lui „căzut", o referinţă la una din propriile mele amintiri din copilărie: în jurul vîrstei de 2 ani, eu însumi mă urcasem pe un asemenea taburet pentru a înşfăca ceva din bufet - probabil ceva bun - dar am căzut şi am căpătat o rană a cărei urmă o mai pot arăta şi azi. Totuşi, fiul meu pe care visul îl declara mort a revenit binemersi din război.

Deunăzi, am mai avut un vis care anunţa o nenorocire; era,

cred, cu puţin înainte de a mă decide să redactez această mică comunicare; de astă dată, fără nici o tentativă de camuflaj; le vedeam pe cele două nepoate ale mele, care trăiesc în Anglia, îmbrăcate în negru, zicîndu-mi: am îngropat-o joi. Ştiam că este vorba de moartea mamei lor, acum în vîrstă de 87 de ani, soţia defunctului meu frate mai vîrstnic.

Am trăit desigur un sentiment de aşteptare penibilă; decesul intempestiv al unei femei atît de bătrîne nu ar fi trebuit să surprindă, şi totuşi îmi displăcea profund ca visul meu să coincidă cu acest eveniment. Dar scrisoarea imediat primită din Anglia mi-a spulberat teama. Trebuie să-i liniştesc pe toţi cei care sînt preocupaţi de teoria visului ca dorinţă, afirmînd în treacăt că nu a fost dificil ca analiza să descopere de asemenea pentru aceste vise de moarte motivele inconştiente pe care le-am putea bănui.

Nu mă întrerupeţi acum, obiectîndu-mi că asemenea comunicări nu au aici o valoare pentru că sunt experienţe negative, şi nu pot dovedi nimic, nici aici şi nici în alte domenii mai puţin oculte. O ştiu şi eu la fel de bine şi nu am adus nicidecum aces exemple cu intenţia de a oferi o probă, sau să obţin de la dumneavoastră, în chip ilicit, o anumită dispoziţie. Am vrut numai să justific caracterul limitat al materialului meu.

Mai important, cu siguranţă, mi se pare un alt lucru, şi anume că vreme de mai bine de 27 de ani de activitate de analist nu am avut niciodată ocazia să observ la vreun pacient un adevărat vis telepatic. Şi totuşi, persoanele cu care am lucrat formează o frumoasă galerie de naturi sever nevropate şi extrem de „senzitive"; multe dintre ele mi-au povestit, datînd din primii lor ani, incidentele cele mai remarcabile pe care şi-au fondat credinţa lor în influenţele oculte misterioase. Evenimente ca accidentări sau îmbolnăviri ale rudelor apropiate, ba chiar moartea unuia dintre

părinţi, s-au produs adeseori în timpul curei şi chiar au întrerupt-o, fără ca vreuna din aceste întîmplări atît de propice telepatiei să-mi ofere, măcar o dată, ocazia de a pune mîna pe un vis telepatic; deşi cura respectivă s-a întins pe o perioadă de un semestru, de un an, sau chiar de mai mulţi ani. Cît priveşte explicarea acestui fapt, care s-a însoţit în schimb cu o limitare a materialului meu, o las la latitudinea oricui. Veţi vedea că aceasta nu intervine decît în conţinutul comunicării mele.

Nu voi mai fi încurcat însă dacă mă veţi întreba de ce nu am extras din comoara de vise telepatice adunate în literatură. Nu ar fi trebuit să caut prea mult, pentru că am la dispoziţie publicaţiile Societăţii de cercetări psihice, atît în engleză cît şi în americană. În toate aceste comunicări nu s-a încercat niciodată o investigare psihanalitică a viselor, în maniera în care ne interesează în primul rînd. În rest, veţi înţelege curînd că putem satisface obiectivele acestei comunicări chiar şi printr-un singur exemplu de vis.

Materialul meu se compune deci numai din două relatări pe care le-am primit de la corespondenţi în Germania. Respectivii nu-mi sînt cunoscuţi, dar ei îşi dau numele şi adresa; nu am nici cel mai mic motiv să cred că aceşti autori ar fi intenţionat să mă inducă în eroare.

I. Cu unul din ei am corespondat deja înainte; el a avut amabilitatea, ca şi alţi mulţi cititori, să-mi comunice observaţii extrase din viaţa de zi cu zi, şi din alte surse. De astă dată, acest om, extrem de cultivat şi de inteligent, mi-a pus în mod expres materialul său la dispoziţie, în cazul în care aş vrea „să-l utilizez pentru publicare".

Iată scrisoarea sa:

Cred că visul care urmează este suficient de interesant pentru ca să vi-l ofer ca material pentru studiile dumneavoastră.

Trebuie să vă spun în prealabil: fiica mea care este măritată la Berlin aşteaptă să nască pentru prima oară la jumătatea lunii decembrie a.c. Aveam intenţia să merg la Berlin cu această ocazie împreună cu soţia mea (a doua), mama vitregă a fiicei mele. În noaptea de 16 spre 17 noiembrie am visat, mai precis şi mai real ca niciodată, că soţia mea a născut gemeni. Îi văd pe cei doi copilaşi, au o mină strălucitoare, rozalii şi bucălaţi, cît se poate de clar, dormind alături în pătuţul lor, nu-mi dau seama ce sex au, unul - cu părul blond ca şi spicul de grîu are precis trăsăturile mele amestecate cu trăsăturile soţiei mele, celălalt - cu părul brun-şaten are precis trăsăturile soţiei mele amestecate cu ale mele. Îi spun soţiei mele care are părul blond-roşcat: nu încape îndoială că părul brun-şaten al copilului „tău" va deveni şi el roşcat mai tîrziu. Soţia mea îi alăptează pe copilaşi. Ea tocmai a fiert dulceaţă într-o chiuvetă (tot în vis) şi cei doi copilaşi s-au căţărat în chiuvetă şi o ling.

Iată visul. M-am trezit de patru sau cinci ori în timp ce visam întrebîndu-mă dacă este adevărat că avem gemeni, fără să pot conchide cu toată certitudinea că nu am făcut decît să visez. Visul a durat pînă la trezire, chiar şi puţin după trezire, pînă cînd m-am lămurit pe deplin cum stau lucrurile. La micul dejun i l-am povestit şi soţiei mele care s-a amuzat copios. Ea mi-a zis: Nu cumva a născut gemeni Ilse (fiica mea)? I-am răspuns: Nu-mi prea vine să cred, căci nici în familia mea şi nici în cea a lui Gs. (soţul ei) nu au existat gemeni. Pe 18 noiembrie, la orele 10 de dimineaţă, am primit o telegramă trimisă în după-amiaza precedentă de ginerele meu, în care eram anunţat că s-au născut doi gemeni, un băieţel şi o fetiţă. Naşterea s-a produs, prin ur-

mare, în momentul în care visam că soția mea a născut gemeni. Evenimentul a avut loc cu patru săptămîni mai devreme decît am socotit cu toții bazîndu-ne pe supozițiile fiicei mele și ale soțului ei.

Și asta nu-i totul: În noaptea următoare, am visat că fosta mea soție, defunctă, mama fiicei mele, a luat în grijă patruzeci-și-opt de nou născuți. La primirea primilor doisprezece, am protestat. *Aici visul se sfîrșește.*

Fosta mea soție a iubit mult copiii. Adeseori afirma că și-ar dori o droaie de copii, cu cît mai mulți cu atît mai bine, și că s-ar simți în stare să facă pe îngrijitoarea la o grădiniță de copii. Zgomotul și țipetele copiilor erau muzica sa favorită. Adeseori se întîmpla să invite o ceată de copii de pe stradă, să-i ospăteze în curtea vilei noastre cu ciocolată și prăjituri. Fiica mea, după ce a născut și, mai ales, după ce i-a trecut surpriza nașterii survenite prematur, a gemenilor și a diferenței lor de sex, s-a gîndit de-ndată, fără îndoială, la mama sa, știind cu cîtă bucurie ar fi întîmpinat ea evenimentul. „Oare ce ar spune mama acum dacă ar sta la căpătîiul meu de lăuză?" Acest gînd i-a trecut mai mult ca sigur prin minte. Și iată că eu am avut visul cu prima mea soție defunctă, pe care am visat-o rareori, de care n-am mai vorbit după primul meu vis și la care nici măcar nu m-am gîndit.

Credeți oare că coincidența visului cu evenimentul, în ambele cazuri, este întîmplătoare? Fiica mea, care ține mult la mine, s-a gîndit fără îndoială în mod special la mine în clipele nașterii, cu atît mai mult cu cît i-am scris adeseori în privința conduitei pe care să o aibă în timpul sarcinii și nu am slăbit-o cu sfaturile mele.

Este ușor de ghicit ce am răspuns acestei scrisori. Trebuia să

constat cu amărăciune că și la corespondentul meu interesul analitic era obturat de interesul telepatic; așa încît am evitat întrebarea sa directă remarcînd că visul conține, de altminteri, multe lucruri în afara raportului său cu nașterea gemelară, și i-am cerut să-mi comunice informațiile și asociațiile susceptibile de a-mi permite interpretarea lui.

La care, am primit această a doua scrisoare care, nici ea, nu satisface complet așteptările mele:

Răspund abia astăzi la scrisoarea dumneavoastră amicală din 24 a acestei luni. Accept bucuros să vă comunic „fără omisiuni și rezerve" toate asociațiile care mi-au venit. Din păcate, puține - poate mai multe prin viu grai...

Ei bine, soția mea și cu mine nu mai dorim copii. De altfel, nu am avut, ca să spun așa, un raport sexual; în perioada visului cel puțin nu a existat nici un „pericol". Nașterea fiicei mele care a fost așteptată pentru jumătatea lui decembrie a făcut, natural, obiectul unor conversații numeroase între noi. Dar fata mea a fost examinată și radiografiată astă vară și, după constatările sale, consultantul a diagnosticat că va fi un băiat. Soția mea a declarat atunci: „Ce-aș mai rîde să fie o fetiță". A mai zis atunci că ar fi mai bine dacă ar fi un H. decît un G. (numele ginerelui meu), fiica mea este mai drăguță și are mai multă prestanță decît ginerele meu, deși el a fost ofițer de marină. Mă interesează chestiunile legate de ereditate și am obiceiul să caut asemănările la copilași. Încă ceva! Avem un cățeluș care mănîncă cu noi la masă, își primește pateul și linge farfuriile.Tot acest material s-a reîntors în vis.

Iubesc mult copiii și am afirmat adeseori că aș mai crește cu plăcere încă un sufleţel, acum cînd pot să o fac cu mai multă

înțelegere, interes și calm, dar cu soția mea, care nu are capacitățile necesare pentru o educație temeinică a copilului, nu am vrut să am copil. Iată că visul îmi face cadou doi - sexul, nu l-am diagnosticat. Încă și azi îi văd în paturile lor și le recunosc limpede trăsăturile, unul este mai „eu-însumi", celălalt mai mult soția mea, dar fiecare are și ceva din celălalt. Soția mea are părul blond-roșcat dar unul dintre copii îl are șaten (roșcat), brun. Zic: „Și ăsta va deveni roșcat mai tîrziu". Cei doi copii se cațără pe o chiuvetă mare în care soția mea amestecă în dulceață, și ling marginile și fundul chiuvetei (visul). Originea acestui detaliu este ușor de explicat, de altfel nici ansamblul visului nu ar fi dificil de înțeles și interpretat, dacă n-ar coincide cu nașterea neașteptată și precoce a nepoțeilor mei (cu trei săptămîni mai devreme), coincidență aproape orară (nu aș putea spune cu precizie cînd a început visul, nepoțeii mei s-au născut la orele nouă, nouă și un sfert; în jurul orelor zece m-am dus la culcare și noaptea am visat), și dacă nu am fi știut dinainte că va fi băiat. Cu siguranță, îndoiala privind exactitatea afirmației - băiat sau fată - poate face să apară gemeni în vis, dar mai rămîne coincidența temporală a visului gemelar cu nașterea neașteptată, și cu trei săptămîni în avans, a gemenilor fetei mele.

Nu este pentru prima oară cînd evenimentele de la distanță acced la conștiința mea înainte de a afla despre ele. Unul dintre mai multe altele: în octombrie, m-au vizitat cei trei frați ai mei. Noi nu ne-am mai găsit împreună de treizeci de ani (desigur că în doi mai des), exceptînd, pe fugă, la înmormîntarea tatălui meu și a mamei mele. Moartea lor era așteptată - în nici un caz nu am „presimțit-o". Dar, cînd în urmă cu circa 25 de ani a murit cel mai tînăr din frații mei, brusc, pe neașteptate, la vîrsta

de zece ani, am gîndit imediat - cînd factorul mi-a înmînat cartea poștală care anunța moartea sa, și fără să-i arunc vreo privire - : aici scrie că fratele tău a murit. Și totuși era singur în căminul familiei noastre, un băiat pleznind de sănătate, în timp ce noi ceilalți patru frați mai în vîrstă ne luasem zborul de acasă și eram absenți. Din întîmplare, cînd m-au vizitat frații mei, conversația noastră s-a purtat pe marginea acestei experiențe pe care am trăit-o atunci și iată că cei trei frați au scăpat cu toții, ca la ordin, declarația că li s-a întîmplat și lor atunci exact același lucru ca și mie. N-aș putea spune dacă lucrul s-a întîmplat identic, în orice caz fiecare a declarat că a presimțit această moarte ca o certitudine, înainte ca știrea primită puțin după și total neașteptată să o fi notificat. Toți patru sîntem pe linia maternală naturi sensibile și în același timp persoane robuste, dar nici unul din noi nu a fost atras de vreo formă de spiritism sau ocultism - ba chiar le respingem cu hotărîre. Toți cei trei frați ai mei sînt diplomați universitari, doi sînt profesori de liceu, unul șef geometru, mai degrabă chițibușari decît fantaști.- Cam asta-i tot ce pot să vă zic despre vis. Dacă vreți să utilizați pentru publicare, pun totul la dispoziția dumneavoastră.

Tare mă tem că atitudinea dumneavoastră este asemănătoare cu cea a autorului celor două scrisori. Și dumneavoastră ați vrea să știți mai întîi dacă nu cumva am putea concepe într-adevăr acest vis ca un anunț telepatic al nașterii gemelare neașteptate, și nu sînteți deloc înclinați să-l supuneți analizei, ca pe un vis oarecare. Prevăd că va fi așa ori de cîte ori se întîlnesc psihanaliza și ocultismul. Prima are, ca să spunem așa, toate instinctele psihice împotriva ei, al doilea beneficiază de simpatii puternice obscure. Dar poziția mea nu va fi să zic că eu nu sînt decît psihanalist, că

problema ocultismului nu mă interesează nici cît negru sub unghie; nu ați vedea aici decît o fugă din fața problemei. Dimpotrivă, afirm că ar fi pentru mine o mare plăcere dacă aş putea să mă conving şi să-i conving şi pe alţii, prin observaţii ireproşabile, de existenţa proceselor telepatice, dar informaţiile care privesc acest vis sînt prea sărace pentru a putea justifica o asemenea decizie. Priviţi cum acest bărbat inteligent şi interesat de problemele visului său nu se gîndeşte deloc să ne indice cînd a văzut-o pentru ultima oară pe fiica sa însărcinată şi nici ce veşti a mai primit de la ea; el scrie în prima scrisoare că naşterea s-a produs cu o lună mai devreme, în a doua nu mai este vorba decît de trei săptămîni, şi nici una nu ne lămureşte dacă naşterea a avut loc într-adevăr înainte de termen sau dacă cei interesaţi, cum se întîmplă adeseori, nu au făcut cumva o eroare de calcul. Dar noi am fi dependenţi de aceste detalii ale evenimentului, şi de multe altele, dacă am avea de judecat probabilitatea unei estimări şi a unei premoniţii inconştiente la visător. Mi-am zis, de asemenea, că nu mi-ar servi la nimic să primesc răspuns la unele din aceste probleme. În cursul acestei tentative de demonstrare, nu ar întîrzia să apară un şir de noi îndoieli care nu ar putea fi îndepărtate decît dacă l-am avea pe respectivul în faţa noastră şi am dezgropa împreună toate amintirile necesare, pe care probabil că le-a pus de-o parte ca neesenţiale. El are cu siguranţă dreptate cînd zice, la începutul celei de-a doua scrisori, că ar putea să ne ofere mai mult prin viu grai.

Gîndiţi-vă la un alt caz similar în care nu are nici un loc interesul jenant pentru ocultism. De cîte ori aţi fost în situaţia de a compara anamneza şi povestea bolii sale pe care v-a oferit-o cutare sau cutare nevrozat de la prima conversaţie, cu ceea ce aţi aflat de la el după cîteva luni de psihanaliză. Făcînd abstracţie de

prescurtările motivate, cîte informaţii esenţiale a omis el sau le-a reprimat, cîte relaţii a deplasat el, şi în fond: cîte lucruri inexacte şi false v-a povestit la prima întîlnire! Cred că nu mă veţi considera prea scrupulos dacă, în condiţiile prezente, îmi interzic să judec dacă visul care ne-a fost comunicat corespunde unui fapt telepatic sau unei activităţi inconştiente, neobişnuit de subtile, a visătorului, sau dacă trebuie să fie luat drept o întîlnire fortuită. Vom consola curiozitatea noastră cu speranţa unei ocazii ulterioare în care ne va fi acordată o investigaţie aprofundată şi verbală a visătorului. Dar nu puteţi pretinde că acest deznodămînt al cercetării v-a dezamăgit, căci v-am prevenit deja că nu veţi afla nimic care să arunce o lumină asupra problemei telepatiei.

Dacă vom trece acum la tratamentul analitic al acestui vis, va trebui să ne recunoaştem din nou insatisfacţia. Materialul de gînduri pe care visătorul îl ataşează conţinutului manifest al visului este şi el insuficient, cu el nu putem face nici o analiză a visului. Visul, de pildă, insistă minuţios asupra asemănării dintre copii şi părinţi, el discută de culoarea părului lor şi despre probabila ei modificare în timp, iar pentru a explica aceste detalii etalate pe larg, visătorul nu ne dă decît o informaţie indigentă, cum că el s-a interesat dintotdeauna de problemele legate de asemănare şi ereditate; şi totuşi, noi avem obiceiul de a cere mult mai mult. Dar într-un punct, visul permite o interpretare analitică, şi tocmai acolo analiza, care altminteri nu are nimic de-a face cu ocultismul, vine într-o manieră remarcabilă în sprijinul telepatiei. Numai datorită acestui punct vă solicit atenţia asupra acestui vis.

Dacă examinaţi corect problema, visul acesta nu are nici un drept la calificarea de „telepatic”. El nu-i comunică nimic visătorului, nimic care - sustras cunoştinţei sale obişnuite - să se

petreacă simultan într-un alt loc; ceea ce povesteşte visul este cu totul altceva decît evenimentul de care informează telegrama din ziua care a urmat noaptea visului. Visul şi evenimentul diferă asupra unui punct extrem de important, dar şi concordă, lăsînd la o parte simultaneitatea, într-un alt element foarte interesant. În vis, *soţia* visătorului naşte gemeni. Dar ceea ce s-a petrecut este că *fiica* lui care trăieşte departe a născut gemeni. Visătorul nu ignoră această diferenţă, dar nu pare să cunoască vreo explicaţie care să-l ajute să o depăşească, şi întrucît el nu are nici o înclinaţie ocultă, după zicerile lui, se mulţumeşte să întrebe cu timiditate dacă coincidenţa visului şi evenimentului în punctul naşterii gemelare poate fi altceva decît o întîmplare. Dar interpretarea psihanalitică a viselor aboleşte această diferenţă între vis şi eveniment, şi le dă amîndurora acelaşi conţinut. Dacă vom apela la materialul asociativ al acestui vis, el ne arată, în ciuda sărăciei sale, că există aici o legătură afectivă între tată şi fiică, legătură afectivă atît de obişnuită şi de naturală încît ar trebui să încetăm să ne ruşinăm de ea, care cu siguranţă nu reuşeşte să se exprime în viaţă decît ca interes tandru, şi nu antrenează ultimele sale consecinţe decît în vis. Tatăl ştie că fiica sa ţine mult la el, el este convins că ea s-a gîndit mult la el în ceasul marii ei încercări; eu cred că el îl invidiază pe ginerele său, pe care îl blagosloveşte în scrisoarea sa cu cîteva remarci depreciative - pentru fiica sa. Cu ocazia naşterii (aşteaptată sau percepută prin telepatie) s-a trezit în inconştient dorinţa refulată: mai bine ar fi soţia (a doua) mea - şi această dorinţă este cea care deformează visul şi este responsabilă de diferenţa dintre conţinutul manifest al visului şi eveniment. Avem dreptul să înlocuim în vis a doua soţie cu fiica. Dacă am avea mai mult material pentru acest vis, cu siguranţă că am putea să consolidăm şi să aprofundăm această

interpretare.

Şi iată-mă ajuns la ceea ce vroiam să vă arăt. Ne-am forţat să fim cît se poate de imparţiali şi am admis două concepţii despre vis deopotrivă de posibile şi deopotrivă de nedemonstrabile. După prima, visul este reacţia la un mesaj telepatic: fiica ta este pe cale de a aduce pe lume doi gemeni. După a doua, el se bizuie pe un travaliu de gîndire insonştient pe care l-am putea traduce cam aşa: astăzi este precis ziua în care trebuie să aibă loc naşterea, dacă tinerii de la Berlin s-au înşelat într-adevăr cu o lună, aşa cum eu cred de fapt. Şi dacă soţia (prima) mea ar mai fi trăit, ea nu s-ar fi mulţumit numai cu un copilaş. Pentru ea, ar fi trebuit cel puţin gemeni. Dacă această a doua concepţie este bună, nu mai avem nici o problemă suplimentară. Este un vis ca oricare altul. La gîndurile visului (preconştiente) care au fost menţionate s-a adăugat dorinţa (inconştientă), ca nimeni alta decît fiica să-i devină a doua soţie visătorului, şi astfel s-a produs visul manifest care ne-a fost comunicat.

Dar dacă preferaţi să presupuneţi că mesajul telepatic al naşterii fiicei a ajuns la visător, atunci se nasc noi întrebări asupra raportului unui asemenea mesaj şi asupra influenţei sale asupra formării visului. Răspunsul vine de la sine şi poate fi furnizat fără nici un echivoc. Mesajul telepatic este tratat ca o bucată de material destinată formării visului, ca un oricare alt stimul care vine din exterior sau din interior, ca un zgomot jenant venind din stradă, ca o senzaţie insistentă venind de la un organ al visătorului. În exemplul nostru, vedem cu limpezime cum mesajul este transformat în împlinire de dorinţă cu ajutorul unei dorinţe refulate şi a aşteptării nerăbdătoare, dar din nefericire nu putem arăta cu aceeaşi claritate cum s-a contopit el într-un vis împreună cu un alt material simultan treaz. Mesajul telepatic -

dacă tot trebuie să-i recunoaştem realitatea - nu poate schimba deci nimic din formarea visului, telepatia nu are nimic de-a face cu esenţa visului. Pentru a evita impresia că aş vrea să ascund o obscuritate în spatele unui cuvînt abstract dar sunînd bine, sînt gata să rezic: esenţa visului constă în procesul particular al travaliului visului, care transportă gîndurile preconştiente (resturile diurne) cu ajutorul unei moţiuni de dorinţa inconştientă în conţinutul manifest al visului. Dar problema telepatiei priveşte la fel de puţin visul ca şi problema angoasei.

Sper că mă aprobaţi în această privinţă, dar că îmi veţi obiecta curînd că există totuşi şi alte vise telepatice unde nu există nici o diferenţă între eveniment şi vis, şi unde nu putem găsi nimic altceva decît restituirea nedeformată a evenimentului. Încă o dată, eu nu cunosc, din propria mea experinţă, asemenea vise telepatice dar ştiu că au fost raportate adeseori. Să presupunem că avem de-a face cu un asemenea vis telepatic fără deformare sau amestec. Atunci se pune o altă întrebare: oare, chiar putem numi vis o asemenea experienţă trăită telepatic? O veţi face fără îndoială atîta timp cît veţi urmări limbajul uzual popular pentru care tot ce se întîmplă în viaţa noastră psihică în timpul perioadei somnului se numeşte vis. Probabil că mai ziceţi şi: m-am întors în vis, şi că găsiţi şi mai puţin incorect să ziceţi: am plîns în vis sau m-am angoasat în vis. Dar remarcaţi totuşi că în toate aceste cazuri utilizaţi unul în locul altuia, fără distincţie, „vis"şi „somn", sau „stare de somn". Cred că ar fi în interesul preciziei ştiinţifice să separăm mai bine „visul" şi „starea de somn". De ce să trebuiască să-i furnizăm noi un pendant confuziei suscitate de Maeder care descoperă o nouă funcţie pentru vis, refuzînd total să distingă travaliul visului de gîndurile latente ale visului? Aşa că, dacă trebuie musai să întîlnim un

„vis" telepatic pur de acest gen, noi vom prefera cu siguranţă să-l numim o experienţă trăită telepatic în stare de somn. Un vis fără condensare, deformare, dramatizare, fără împlinirea unei dorinţe înainte de toate, nu merită desigur acest nume. Îmi veţi aminti că există încă şi alte producţii psihice în somn cărora ar trebui atunci să le refuzăm numele de „vis". Se întîmplă ca experienţe trăite aievea în timpul zilei să se repete pur şi simplu în somn; recent, reproducerile în „vis" ale scenelor traumatice m-au constrîns la o reviziune a teoriei visului; există vise care se disting de specia obişnuită prin calităţi aparte, care nu sînt la drept vorbind nimic altceva decît fantasme nocturne fără alterare, nici amestec, întrutotul asemănătoare fantasmelor diurne binecunoscute. Ar fi desigur jenant să excludem aceste formaţiuni de la calificativul „vise". Dar toate acestea vin frumuşel din interior, sînt produsele vieţii noastre psihice, în timp ce „visul telepatic" pur ar fi, după însuşi conceptul său, o percepţie venită din exterior, vizavi de care viaţa psihică s-ar comporta de o manieră receptivă şi pasivă.

II. Al doilea caz pe care vreau să vi-l prezint se situează, la drept vorbind, într-o altă direcţie. El nu ne prezintă un vis telepatic, ci un vis recurent din vremea copilăriei, la o persoană care a avut multe experienţe trăite telepatic. Scrisoarea sa, pe care o ofer aici, conţine destule lucruri remarcabile asupra cărora ne este imposibil să pronunţăm o judecată. O parte poate fi exploatată în privinţa raportului telepatiei cu visul.

1.

... Medicul meu, dr. N., m-a sfătuit să vă povestesc un vis

care mă urmăreşte de circa treizeci/treizeci-şi-doi de ani. I-am urmat sfatul, poate că visul prezintă interes pentru d-voastră din punct de vedere ştiinţific. Pentru că după opinia d-voastră asemenea vise trebuie să fie reduse la o experinţă trăită în raport cu viaţa sexuală încă din primii ani de viaţă, eu vă ofer amintirile din copilărie.Sînt experienţe trăite care exercită încă şi astăzi o impresie asupra mea şi care au fost atît de pregnante încît au determinat religia mea.

Aş vrea să vă rog să-mi comunicaţi, eventual, după ce veţi lua cunoştinţă de ele, modul în care v-aţi explicat acest vis, căci el mă urmăreşte ca şi o fantomă, şi ţinînd cont de circumstanţele de care este acompaniat - eu cad mereu din pat şi mi-am făcut deja nişte răni care nu sînt de neglijat - el este pentru mine tare dezagreabil şi dureros.

2.

Am treizeci şi şapte de ani, sînt foarte robustă şi foarte sănătoasă fizic; în afară de oreion şi scarlatină, am făcut în copilăria mea o inflamaţie a rinichilor. În al cincilea meu an de viaţă am avut o foarte gravă inflamaţie oculară din care a subzistat o diplopie. Imaginile sînt oblice una în raport cu cealaltă, contururile imaginilor sînt şterse, pentru că cicatrice de ulceraţii alterează claritatea. Dar, după avizul specialiştilor, nu mai putem modifica nimic sau ameliora la ochiul meu. Pentru că trebuie să închid ochiul stîng pentru a vedea limpede, jumătatea stîngă a feţei mele este trasă în sus. Reuşesc datorită exerciţiului şi voinţei să fac lucrurile manuale cele mai fine; de asemenea, copil de şase ani, m-am dezvăţat în faţa oglinzii să mai văd transversal, în aşa fel încît azi nu mai apare nimic în exterior în legătură cu acest defect ocular.

Încă din primii ani ai copilăriei mele, am fost întotdeauna singură, m-am ferit de ceilalţi copii şi am avut întotdeauna viziuni (claraudiţie şi clarviziune), dar nu am putut să le disting de realitate şi am, fost din acest motiv, antrenată adeseori în conflicte care au făcut din mine o persoană foarte rezervată şi timorată. Întrucît ştiam mult mai mult, chiar copil fiind, decît aş fi putut învăţa, pur şi simplu nu-i mai înţelegeam pe copiii de vîrsta mea. Eu însămi sînt cea mai în vîrstă din 12 fraţi şi surori.

De la şase la zece ani am frecventat şcoala comunală şi apoi, pînă la 16 ani, şcoala secundară a Ursulinelor din B. La zece ani, în decursul a patru săptămîni, adică în opt lecţii particulare, am învăţat la fel de multă franceză cît învaţă alţi copii în doi ani. Nu trebuia decît să repet - era ca şi cum aş fi învăţat-o cîndva şi aş fi uitat-o. În general vorbind, n-am avut niciodată nevoie să învăţ franceza, chiar şi mai tîrziu, contrar englezei care, nu-mi era într-adevăr deloc dificilă, dar îmi era necunoscută. Aşa cum s-a întîmplat cu franceza, s-a întîmplat cu latina, pe care la drept vorbind nu am învăţat-o (studiat-o) niciodată la propriu, nu o cunosc decît din latina de la Biserică dar îmi este perfect familiară. Dacă citesc astăzi o carte franţuzească, îndată gîndesc în franceză, ceea ce nu mi întîmplă niciodată cu engleza, deşi stăpînesc mai bine engleza. Părinţii mei sînt ţărani care, generaţii de-a rîndul, nu au vorbit niciodată altă limbă decît germana şi poloneza.

Viziuni*: uneori, pentru o clipă, realitatea dispare şi văd ceva de cu totul altă natură. În apartamentul meu văd, de pildă, adeseori, un cuplu de bătrîni şi un copil, apartamentul are atunci un alt mobilier. Cînd eram încă la casa de sănătate, în jurul orelor patru dimineaţa, prietena mea a intrat în camera mea,*

eram trează, aveam aprinsă lampa și citeam la masă, căci sufăr adeseori de insomnie. Această apariție m-a contrariat mereu, ca și acum.

În 1914, fratele meu era pe front, nici eu nu eram cu părinții mei în B., ci la Ch. Erau orele 10 dimineața, pe 22 august, cînd am auzit vocea fratelui meu chemînd „mamă, mamă". Același lucru s-a întîmplat zece minute mai tîrziu, dar nu am văzut nimic. M-am reîntors acasă pe 24 august, și am găsit-o pe mama suferindă, iar la întrebrile mele mi–a răspuns că tînărul bărbat se manifestase pe 22 august. Ea se afla în grădină, dimineața, atunci cînd l-a auzit strigînd „mamă, mamă". Am liniștit-o dar nu i-am pomenit nimic în ceea ce mă privea. Trei săptămîni mai tîrziu a sosit o carte poștală de la fratele meu, pe care o scrisese pe 22 august între orele 9 și 10 dimineața; la puțin timp apoi el a murit.

Pe 27 septembrie 1921, la casa de sănătate, ceva s-a manifestat în mine. S-au auzit distinct două sau trei bătăi în patul colegei mele de cameră. Eram amîndouă treze: am întrebat-o dacă a bătut ea: dar ea nici măcar nu auzise ceva. Opt săptămîni mai tîrziu, am aflat că una din prietenele mele murise în noaptea de 26 spre 27.

Acum, ceva ce s-ar putea califica drept iluzie a simțurilor, chestiune de optică. Am o prietenă care s-a căsătorit cu un văduv cu cinci copii; nu l-am cunoscut pe acest bărbat decît prin prietena mea. În apartamentul lor, văd uneori, cînd sînt la ea, o doamnă care iese și intră. Prima presupunere a fost că este vorba de soția acestui bărbat. Am cerut la un moment dat o fotografie, dar nu am putut identifica apariția după ea. Șapte ani mai tîrziu, am văzut la unul din copii fotografia cuiva cu trăsăturile doamnei. Era într-adevăr prima soție. În poză ea avea o mină mai bună; ea urmase o cură de supraalimentare, de unde, pentru un bolnav de plămîni, această aparență modificată. Acestea nu sînt decît cîteva exemple dintre multe altele.

Visul: văd o limbă de pămînt înconjurată de apă. Valurile sînt proiectate de hulă apoi trase înapoi. Pe limba de pămînt se găsește un palmier, care este un pic curbat spre apă. O femeie înconjoară cu un braț trunchiul palmierului și se apleacă foarte mult spre apă, unde un bărbat încearcă să se cațere pe țărm. La sfîrșit, ea se întinde pe pămînt, se prinde bine cu mîna stîngă de palmier și încearcă să-i întindă mîna dreaptă omului din apă, dar nu-l atinge. *În acest moment cad din pat și mă trezesc. -Aveam circa 15 ani cînd mi-am dat seama că această femeie eram eu însămi, și nu numai că am început să simt de atunci angoasa femeii pentru acest bărbat, dar uneori asistam și fără să particip, ca terț, și priveam. De asemenea am visat pe etape această experiență trăită. Interesul pentru acest bărbat s-a trezit (între 18 și 20 de ani), încercam să-i recunosc chipul, dar nu a fost niciodată cu putință. Spuma nu lăsa să iasă decît ceafa și partea dinapoia capului. Am fost logodită de două ori, dar după cap și după statură, nu se asemăna cu nici unul din acești doi bărbați.- Într-o zi, la casa de sănătate, cînd m-a cuprins o stare de beție paraldehidică, i-am văzut chipul bărbatului și de atunci îl văd în fiecare vis. Este chipul medicului meu curant din stabiliment, care îmi este desigur simpatic ca medic, dar de care nu mă leagă nimic.*

Amintiri: *Am între 6 și 9 ani. Eu, în căruț de copil, la dreapta, alături de mine, doi cai; unul brun, mă privește cu ochii săi mari impresionanți. Este cea mai puternică experiență trăită, aveam sentimentul că este o ființă umană.*

La vîrsta de un an: *Tatăl meu și cu mine în parcul municipal,*

unde un gardian îmi dă în mînă o pasăre. Ochii ei mă privesc din nou, simt: este o ființă ca și tine.

Tăieri casnice: *La guițatul porcilor, întotdeauna am strigat și eu după ajutor: e o ființă umană pe care o ucideți (vîrsta de patru ani). Dintotdeauna am refuzat carnea ca hrană. Carnea de porc mi-a provocat mereu vomismente. De abia în timpul războiului am învățat să mănînc carne, dar nu cu dragă inimă, acum m-am dezobișnuit din nou.*

La vîrsta de cinci ani: *Mama mea năștea și eu o auzeam țipînd. Aveam senzația: acolo e un animal sau o ființă umană în cea mai neagră disperare, la fel ca senzația mea din timpul tăierii.*

Din punct de vedere sezual am fost, copil, total indiferentă; la zece ani, păcatele împotriva castității erau încă în afara înțelegerii mele. La doisprezece ani eram la locul meu (cuminte). Abia la 26 de ani, după ce am născut un copil, s-a trezit femeia din mine; pînă atunci (un semestru) am avut întotdeauna, în timpul coitului, violente vomismente. De asemenea, mai tîrziu, surveneau vomismente, atunci cînd mă oprima chiar și cea mai mică contrarietate.

Am un dar al observației extraordinar de ascuțit și un auz extraordinar de fin, mirosul este și el la fel de dezvoltat. Pot, cu ochii închiși, să depistez prin miros persoanele care îmi sînt cunoscute dintr-o mulțime de oameni.

Nu-mi raportez hiper-viziunea și hiper-audiția la o natură morbidă, ci la o sensibilitate mai fină, la o capacitate de combinare mai rapidă; dar nu am vorbit despre ele decît profesorului meu de educație religioasă și Domnului Dr...., și, de altminteri, acestuia din urmă nu cu dragă inimă, pentru că mă temeam să nu aud cumva că am facultăți marcate cu semnul minus, pe care,

personal, le consider ca facultăți marcate cu semnul plus, și pentru că, neînțeleasă în tinerețe, am devenit mai temătoare.

Visul cu care corespondenta noastră ne-a însărcinat să-l interpretăm nu este dificil de înțeles. Este un vis de salvare din apă, deci un vis tipic de naștere. Limba simbolismului nu cunoaște, după cum știți, nici o gramatică, ea este extrema unui limbaj la infinitiv, și chiar activul și pasivul sunt reprezentate de aceeași imagine. Cînd în vis o femeie scoate (sau vrea să scoată) un bărbat din apă, aceasta poate să însemne că ea vrea să-i fie mamă (că ea îl recunoaște ca fiu, așa cum fiica faraonului l-a recunoscut pe Moise), sau la fel de bine: ea vrea, prin el, să devină mamă, să aibă un fiu de la el care, ca imagine a sa, este apreciat ca un echivalent al lui. Trunchiul de copac de care se ține femeia este ușor de identificat ca simbol falic, chiar dacă el nu se ține tocmai drept, ci este înclinat - visul zice: curbat - spre suprafața apei. Împingerea și refluxul hulei i-a inspirat, într-o zi, unei alte visătoare, care produsese un vis întrutotul asemănător, comparația cu activitatea intermitentă a durerilor, și atunci cînd întrebat-o, pe ea care nu născuse niciodată, de unde știa despre acest caracter al travaliului nașterii, ea mi-a zis că și-a reprezentat durerea ca pe un soi de colică, ceea ce este fiziologic absolut ireproșabil. Ea a asociat la aceasta „valurile iubirii și ale mării". De unde o fi știut să extragă visătoarea noastră, la o vîrstă atît de precoce, ornamentarea mai detaliată a simbolului (limba de pămînt, palma), desigur că nu aș ști să vă spun. De altfel, în această privință, să nu uităm că: atunci cînd visătorii afirmă că sînt urmăriți de multă vreme de același vis, se dovedește adeseori că, fără îndoială, nu este totuși același. Numai nucleul visului a revenit de fiecare dată, detaliile conținutului au fost

modificate sau adăugate recent.

La sfîrşitul acestui vis, vizibil angoasant, visătoarea cade din pat. Din nou o figurare a naşterii. Investigarea analitică a fobiilor de înălţimi, a angoasei faţă de impulsia de a te arunca pe fereastră, v-a oferit cu siguranţă tuturor acelaşi rezultat.

Cine este, deci, bărbatul de la care visătoarea doreşte să aibă un copil sau după imaginea căruia ea ar dori să fie mamă? Ea s-a străduit adeseori să-i vadă chipul, dar visul nu o permitea, bărbatul trebuia să rămînă incognito. Noi ştim, pornind de la nenumărate analize, ce înseamnă această voalare, iar concluzia noastră prin analogie este confirmată de o altă indicaţie a visătoarei. Într-o beţie paraldehidică, ea a recunoscut odată chipul bărbatului din vis ca fiind cel al medicului de la stabiliment, care o trata şi care nu însemna nimic mai mult pentru viaţa ei afectivă conştientă. Aşadar, originalul nu se arătase niciodată, dar duplicatul său în „transfer" ne autorizează să conchidem că, iniţial, trebuie să fi fost tatăl. Iar Ferenczi avea desigur dreptate să indice „visele inocenţilor" ca preţioase documente confirmînd supoziţiile noastre analitice. Visătoarea noastră era cea mai în vîrstă din 12 copii; cît de des trebuie să fi cunoscut ea chinurile geloziei şi ale decepţiei atunci cînd nu ea ci mama sa va fi concepută împreună cu tatăl copilul dorit cu atîta ardoare!

Visătoarea noastră a înţeles foarte bine că primele sale amintiri din copilărie ar fi preţioase pentru interpretarea visului său precoce şi repetîndu-se de atunci. În prima scenă, la vîrsta de un an, ea stătea într-un cărucior; alături de ea, doi cai dintre care unul o priveşte cu ochii săi mari, impresionanţi. Ea desemnează aceasta ca trăirea ei cea mai puternică - avea sentimentul că era vorba de o fiinţă umană. Dar, în ceea ce ne priveşte, noi nu putem împărtăşi această apreciere decît dacă admitem că cei doi

cai erau acolo, cum se întîmplă adeseori, în locul unui cuplu, în locul tatălui şi mamei. Aşa încît, este ca o erupţie a totemismului infantil. Dacă i-am putea vorbi acestei corespondente, am întreba-o dacă nu este cumva tatăl, datorită culorii, care ar putea fi recunoscut în calul *brun,* care o priveşte într-o manieră atît de omenească. A doua amintire este legată asociativ de prima prin aceeaşi „privire plină de comprehensiune". Dar a lua în mînă păsărica evocă pentru analist, care are o dată în plus prejudecăţile sale, o trăsătură a visului care pune mîna femeii în relaţie cu un alt simbol falic.

Următoarele două amintiri merg şi ele împreună, ele oferă interpretării dificultăţi încă şi mai mici. Ţipătul mamei atunci cînd naşte îi aminteşte direct guiţatul porcilor atunci cînd sînt tăiaţi acasă, şi îi stîrneşte aceeaşi frenezie compătimitoare. Dar noi mai presupunem că există aici o reacţie violentă împotriva unei dorinţe de moarte dirijată către mama.

Cu aceste aluzii la tandreţea faţă de tată, la contactele genitale cu el şi la dorinţa de moarte îndreptată către mamă, sînt trasate contururile complexului oedipian feminin. Ignoranţa sexuală păstrată multă vreme, şi frigiditatea ulterioară corespund acestor presupuneri. Corespondenta noastră a devenit virtual - şi fără îndoială că adeseori efectiv - o nevrozată isterică. Forţele vieţii, pentru fericirea ei, au dus-o cu ele, făcînd posibile pentru ea senzaţiile senzuale feminine, fericirea maternală şi o activitate cu aspecte variate, dar o parte din libidoul ei se agaţă încă de punctele de fixare ale copilăriei, şi ea visează mereu acest vis care o azvîrle din pat şi o pedepseşte de alegerea ei de obiect incestuoasă prin „răniri serioase".

Ceea ce nu a putut provoca influenţa experienţelor ulterioare cele mai puternice, trebuie să realizeze acum explicaţia dată

printr-o scrisoare de către un medic străin. Cu siguranță că o analiză cum se cade ar fi izbutit să o facă într-un timp mult mai lung. Așa stînd lucrurile, a trebuit să mă mulțumesc să-i scriu că eram convins că ea suferă de repercursiunile unui puternic atașament sentimental la tată și de identificarea corespunzătoare cu mama, dar nici măcar eu nu speram că îi va fi utilă această explicație. Vindecările spontane ale nevrozatelor lasă în general în urma lor cicatrice și acestea redevin cînd și cînd dureroase. Noi sîntem mîndri de arta noastră atunci cînd am realizat o vindecare prin psihanaliză, dar nici nu putem evita întotdeauna, ca soluție, formarea unei asemenea cicatrice dureroase.

Mica serie de amintiri trebuie să ne mai rețină puțintel atenția. Am afirmat altădată că asemenea scene din copilărie sînt „amintiri ecran", care sînt extrase dintr-o epocă ulterioară, asamblate și cel mai adesea falsificate. Uneori putem ghici cărei tendințe îi servește această remaniere tardivă. În cazul nostru, auzim de îndată eul corespondentei noastre lăudîndu-se sau liniștindu-se prin intermediul acestei serii de amintiri: „încă din copilărie eram o ființă omenească deosebit de nobilă și compătimitoare". Am recunoscut precoce că animalele au un suflet ca noi toți, și nu am suportat cruzimea față de ele. Păcatele cărnii mi-au rămas străine și mi-am păstrat castitatea pînă la o vîrstă înaintată. Printr-o asemenea declarație ea contrazice deschis ipotezele pe care a trebuit să le facem pe baza experienței noastre analitice, privind zorii copilăriei ei, mai precis că ea ar fi fost cuprinsă de tendințe sexuale precoce și de violente tendințe de ură împotriva mamei sale, a fraților și surorilor mai tineri (Păsărica ar putea, în afara semnificației genitale care îi este atribuită, să aibă de asemenea și cea de simbol al copilașului, ca toate animalele mititele, iar amintirea accentuează cu vehemență

egalitatea în drepturi între acest animăluț și ea însăși). Scurta serie de amintiri ne oferă astfel un exemplu minunat de formațiune psihică cu dublu aspect. Considerată superficial, ea dă expresie unei gîndiri abstracte care, aici, ca mai tot timpul, se raportează la etică - ea are, după denumirea lui H. Silberer, un conținut *anagogic*: la o investigație mai profundă ea se dovedește a fi un lanț de fapte provenind din domeniul vieții pulsionale refulate, și își revelează conținutul său *psihanalitic*. După cum știți, Silberer este unul din primii care a făcut să ne parvină avertismentul de a nu uita partea cea mai nobilă a sufletului uman; el a impus afirmația că toate visele, sau majoritatea dintre ele, ar autoriza o asemenea interpretare dublă, una mai pură, anagogică, care se suprapune pe cealaltă, vulgară, psihanalitică. În realitate, nici vorbă de așa ceva; dimpotrivă, o asemenea interpretare nu este posibilă decît foarte rar; în plus, după cunoașterea mea, nu s-a publicat pînă azi nici măcar un exemplu utilizabil al unei atare analize de vis cu dublu sens. Totuși, asupra seriei de asociații pe care le produc pacienții noștri în cura analitică, putem face adeseori asemenea observații. Ideile care se înlănțuie unele cu altele sînt legate, pe de o parte, de către o asociație care le traversează în chip limpede, dar, pe de altă parte, veți remarca o temă mai profundă, ținută secret, care privește simultan toate ideile. Opoziția între aceste două teme dominante în aceeași serie de idei nu este întotdeauna aceea dintre nobilul-anagogic și vulgarul-analitic, ci mai degrabă cea dintre *șocant* și *convenabil* sau indiferent, ceea ce ne permite astfel să înțelegem ușor motivul apariției unui asemenea lanț asociativ cu dublă determinare. În exemplul noastru, nu este întîmplător dacă anagogia și interpretarea psihanalitică se află într-o opoziție atît de acută; ambele se raportează la același ma-

terial iar tendința cea mai tardivă este precis cea a formațiunii reacționale care se impune împotriva moțiunilor pulsionale negate.

Altminteri, oare, de ce căutăm noi o interpretare psihanalitică și nu ne mulțumim cu interpretarea anagogică la îndemînă? Aceasta ține de multe cauze, de existența nevrozei în general, de explicațiile pe care le solicită în chip necesar, de faptul că virtutea nu-i face pe oameni atît de veseli și de puternici în viață pe cît ne-am aștepta - nici măcar visătoarea noastră nu a fost recompensată mulțumitor de virtutea sa -, și de multe alte lucruri pe care nu am nevoie să le dezvolt în fața dumneavoastră.

Dar, pînă aici, noi am lăsat de o parte tocmai telepatia, cealaltă determinantă a interesului nostru pentru acest caz. E timpul să revenim la ea. Într-un anume sens, acest lucru ne este mult mai ușor aici decît în cazul d-lui G... Fiind vorba de o persoană la care realitatea se destramă atît de ușor încă din copilăria sa, pentru a lăsa locul unei lumi fantastice, este foarte mare tentația de a lega experiențele sale trăite și „viziunile" telepatice de nevroza sa, de a le deduce de aici, chiar dacă nu trebuie să ne iluzionăm nici acum în privința forței constringătoare a tezelor noastre. Noi punem numai ipoteze comprehensibile în locul necunoscutului și al incomprehensibilului.

Pe 22 august 1914, la orele 10 dimineața, corespondenta noastră este obiectul unei percepții telepatice după care fratele ei care era pe front ar fi strigat: „Mamă, mamă". Fenomenul este pur acustic, se mai repetă o dată, dar simultan ea nu vede nimic. Două zile mai tîrziu o revede pe mama sa, și o găsește suferindă, căci tînărul bărbat i se manifestase și ei prin apelul repetat: „Mamă, mamă". Ea își amintește, pe loc, de același mesaj telepatic, care i-a fost comunicat în același moment, și, efectiv,

după cîteva săptămîni, poate constata că tînărul combatant a murit chiar în acea zi, la ora indicată.

Nici nu putem dovedi, dar nici infirma că procesul ar fi fost mai degrabă următorul: mama i-a comunicat într-o zi că fiul ei i s-a manifestat telepatic. Îndată s-a ivit la ea convingerea că a trăit același lucru, în același moment. Asemenea iluzii mnezice survin cu o forță compulsivă pe care și-o extrag dintr-o sursă reală, însă ele transpun realitatea psihică în realitate materială. Ceea ce este puternic în iluzia mnezică este că ea poate deveni o bună expresie a tendinței, prezentă la soră, de identificare cu mama. „Tu-ți faci griji pentru tînărul bărbat, însă eu sînt adevărata lui mamă. Deci mie mi s-a adresat apelul său, eu am primit acest mesaj telepatic". Desigur că sora ar destrăma cu determinare tentativa noastră de explicație și și-ar menține credința în propria sa experiență trăită. Dar ea nu poate face altminteri; ea este forțată să creadă în realitatea rezultatului patologic, atîta vreme cît îi rămîne necunoscută realitatea presupunerii inconștiente. Forța și caracterul de nezdruncinat al oricărui delir rezidă în fond în înrădăcinarea sa într-o realitate psihică inconștientă. Să mai remarc că noi nu sîntem obligați să explicăm aici experiența trăită de mamă și nici să anchetăm dacă așa au stat lucrurile.

Dar fratele mort nu este numai copilul imaginar al corespondentei noastre, el se află de asemenea în postura unui rival întîmpinat cu ură la nașterea sa. Presentimentele telepatice, de departe cele mai numeroase, se referă la moarte și la posibilitatea morții; pacienților analizați care ne informează despre frecvența și infaibilitatea numeroaselor lor presentimente, noi le putem demonstra cu aceeași regularitate că ei nutresc în inconștient, împotriva celor apropiați, dorințe de moarte inconștiente, extrem

de puternice, pe care le reprimă tocmai din acest motiv, de multă vreme. Pacientul a cărui poveste am relatat-o în 1909, în *Remarci cu privire la un caz de nevroză obsesională*, este un exemplu în acest sens; de altfel, el era poreclit în anturajul său „piaza rea"; dar cînd acest om amabil şi plin de spirit - care de atunci a pierit şi el în război - a luat-o pe calea vindecării, m-a ajutat el însuşi să lămuresc scamatoriile lui psihologice. La fel, atunci cînd primul nostru corespondent ne-a raportat în scrisoarea s cum a primit el şi fraţii săi vestea decesului mai tînărului lor frate, ca ceva de care ei erau de multă vreme intim conştienţi, această comunicare nu pare să necesite o altă explicaţie. Fraţii mai vîrstnici vor fi nutrit în ei aceeaşi convingere, că ultimul născut ar fi în plus.

O altă „viziune" a visătoarei noastre, a cărei înţelegere ne este posibil facilitată de punctul de vedere analitic! Prietenele au avut o mare importanţă în viaţa sa sentimentală. Moartea uneia dintre ele i s-a manifestat recent, prin lovituri nocturne, în patul unei colege de cameră, la casa de sănătate. O altă prietenă se căsătorise, mai înainte, cu un văduv care avea numeroşi copii (cinci). În locuinţa acesteia ea va vedea cu regularitate, cu ocazia vizitelor sale, apariţia unei doamne pe care a bănuit-o ca fiind prima soţie defunctă, ceea ce nu s-a confirmat de la început dar a devenit certitudine pentru ea la capătul a şapte ani, atunci cînd a descoperit o nouă fotografie a defunctei. Această activitate vizionară este în aceeaşi dependenţă intimă vizavi de complexele familiare ale corespondentei, aşa cum le cunoaştem noi, ca şi presentimentul morţii fratelui. Atunci cînd ea se identifica cu prietena ei, putea găsi în persoana acesteia împlinirea propriei ei dorinţe, căci toate fiicele vîrstnice din familiile numeroase îşi crează,, în inconştientul lor, fantasma de a deveni, prin moartea

mamei, a doua soţie a tatălui. Atunci cînd mama este bolnavă sau a murit, fiica mai vîrstnică îi preia locul, ca de la sine înţeles, în relaţiile cu fraţii şi surorile, ba chiar îi este permis să asume, şi alături de tată, o parte din funcţiile soţiei. Dorinţa inconştientă vine să completeze cealaltă parte.

Iată că v-am spus tot ce aveam de zis. Aş mai putea adăuga această remarcă: toate cazurile de mesaj sau de activitate telepatică pe care le-am tratat aici sînt clar legate de excitaţii care aparţin domeniului complexului lui Oedip. Formula poate părea frapantă, dar eu nu vreau să o avansez ca pe o mare descoperire. Mai degrabă, am revenit la rezultatul pe care l-am obţinut prin investigarea visului din primul nostru caz. Telepatia nu are nimic de-a face cu esenţa visului, ea nu poate, deci, să ne aprofundeze înţelegerea analitică a visului. Dimpotrivă, psihanaliza poate face să avanseze studiul telepatiei făcînd mai inteligibile, cu ajutorul interpretărilor sale, multe obscurităţi şi fenomene telepatice, sau demonstrînd, pentru prima oară, apropo de alte fenomene şi mai îndoielnice, că ele sînt de natură telepatică.

Ceea ce subzistă din aparenţa unei relaţii intime între telepatie şi vis este faptul incontestabil că telepatia este favorizată de starea de somn. Acest lucru nu este, fără îndoială, o condiţie indispensabilă apariţiei proceselor telepatice - fie că ele consistă în mesaje sau în activitate inconştientă. Dacă nu aţi ştiut-o încă, exemplul din al doilea nostru caz, în care tînărul bărbat se manifestă între orele 9 şi 10 ale dimineţii, ar trebui să vă confirme. Dar, totuşi, trebuie să zicem că nu avem dreptul să contestăm observaţiile telepatice pentru că eveniment şi presentiment (sau mesaj) nu au survenit în acelaşi moment astronomic. Am putea gîndi, la fel de bine, că mesajul telepatic s-a produs simultan cu evenimentul, însă nu a fost perceput de conştiinţă decît în timpul

stării de somn, din noaptea următoare - sau în stare de veghe, după un răgaz, în timpul unei pauze a activității mentale active. Opinia noastră este și că formarea visului nu așteaptă în chip necesar instalarea stării de somn pentru a-și începe activitatea. Gîndurile visului sînt adeseori pregătite încă din timpul zilei, pînă în momentul în care ele fac joncțiunea din timpul somnului cu dorința inconștientă, care le remodelează în vis. Dar dacă fenomenul telepatic nu este decît o activitate a inconștientului, nu se mai prezintă nici o problemă nouă. Aplicarea legilor vieții psihice inconștiente s-ar impune de la sine, pentru telepatie.

Să fi trezit eu, oare, în domniile voastre, impresia că am luat partea, în chip ilicit, realității telepatiei, în sensul său ocult? Aș regreta din toată inima, pentru că este dificil să eviți o asemenea impresie. Pentru că eu nu am vrut decît să fiu cît se poate de imparțial. De altfel, am toate motivele să o fac întrucît nu am nici o opinie, și nu știu nimic în această privință.

Vis și ocultism
(1932)

Doamnelor şi domnilor, pornim astăzi pe un drum strîmt, dar care ne va putea deschide largi perspective.

Anunţînd că voi vorbi despre legătura dintre vis şi ocultism, nu vă veţi mira deloc. De fapt, visul a fost deseori considerat o poartă de acces spre lumea mistică; chiar şi în zilele noastre, pentru mulţi oameni trece drept un fenomen ocult. Şi noi, luîndu-l ca obiect al cercetării noastre ştiinţifice, nu contestăm existenţa unor legături cu aceste lucruri obscure. Mistică, ocultism - ce vor să însemne acestea? Să nu aşteptaţi de la mine o încercare de a discerne definiţiile acestor domenii neîndeajuns delimitate. La modul general şi nedeterminat, ştim cu toţii la ce trebuie să ne gîndim. Este un fel de dincolo de lumea inteligibilă, condus de legi inexorabile, pe care ştiinţa le-a edificat pentru noi.

Ocultismul afirmă existenţa reală a acestor „lucruri dintre cer şi pămînt la care înţelepciunea noastră şcolărească nici nu îndrăzneşte să se gîndească". Ei bine, nu dorim să rămînem prizonierii unei delăsări şcolăreşti, sîntem gata să credem orice ni se va dovedi credibil.

Ne propunem să procedăm cu aceste lucruri ca şi cu oricare alt material ştiinţific, stabilind mai întîi dacă astfel de procese sînt într-adevăr demonstrabile, iar după aceea şi numai după aceea, în cazul în care caracterul lor efectiv nu poate fi pus la îndoială, să ne străduim să le explicăm. Dar nu se poate nega că această hotărîre este deja dificilă, datorită factorilor intelectuali, psihologici şi istorici. Nu la fel se întîmplă atunci cînd întreprindem alte investigaţii.

Mai întîi, dificultatea intelectuală. Vă rog să-mi permiteţi să apelez la exemplificări grosiere, clare. Să presupunem că este vorba de problema alcătuirii interiorului Pămîntului. Este cunoscut faptul că nu ştim nimic sigur despre aceasta. Noi presupunem că este alcătuit din metale grele în stare incandescentă. Să ne imaginăm acum că vine cineva şi pretinde că interiorul Pămîntului este alcătuit din apă saturată cu acid carbonic, adică un fel de apă gazoasă. Vom spune desigur că aşa ceva nu e posibil, că aceasta contravine tuturor aşteptărilor, că nu ţine deloc seama de punctele de reper ale ştiinţei noastre, care ne-a determinat să avansăm ipoteza metalelor. Totodată, credem că n-ar fi ceva de neconceput; dacă cineva ne-ar arăta drumul de urmat pentru a verifica ipoteza apei gazoase, noi îl vom urma fără împotrivire. Dar, iată că vine altcineva şi afirmă cu seriozitate că miezul Pămîntului este alcătuit din marmeladă! În faţa unei astfel de afirmaţii ne vom comporta cu totul altfel. Vom spune că marmelada nu se găseşte în natură, că este un produs al bucătăriei omului, că existenţa acestei materii presupune, în plus, prezenţa pomilor fructiferi şi a fructelor lor şi că nu vedem cum s-ar putea transpune vegetaţia şi arta culinară în interiorul Pămîntului; rezultatul acestor obiecţii intelectuale va fi o schimbare a interesului nostru; în loc să examinăm dacă miezul

Pămîntului este cu adevărat alcătuit din marmeladă, ne vom întreba ce fel de persoană poate fi aceea care să aibă o asemenea idee şi ne vom mulţumi să-l întrebăm de unde ştie acest lucru. Nefericitul autor al teoriei marmeladei se va simţi profund jignit şi ne va acuza că, avînd prejudecăţi pretins ştiinţifice, nu luăm în considerare în mod obiectiv afirmaţia sa. Dar aceasta nu-i va servi la nimic. Simţim clar că prejudecăţile nu sînt întotdeauna condamnabile; că, uneori, sînt justificate, oportune, pentru a ne feri de o cheltuială inutilă de energie. Ele nu sînt în fapt altceva decît concluzii trase prin analogie, pornind de la alte judecăţi bine fondate.

O cantitate de afirmaţii ale ocultismului produc asupra noastră un efect asemănător ipotezei marmeladei, astfel că ne credem îndreptăţiţi să le respingem dintr-o dată, fără verificare. Totuşi, nu este chiar aşa de simplu. O comparaţie precum cea pe care am ales-o nu demostrează nimic decît la un mod general. Căci problema care rămîne este de aflat dacă ea este potrivită şi dacă nu cumva atitudinea de respingere dispreţuitoare a fost cea care a determinat alegerea sa. Prejudecăţile sînt uneori oportune şi justificate, însă, alteori sînt greşite şi dăunătoare şi nu se ştie niciodată cînd este aşa sau altfel. Însăşi istoria ştiinţelor abundă în incidente care pot pune în gardă împotriva unei condamnări pripite. Mult timp s-a considerat ca fiind o presupunere absurdă faptul că pietrele pe care azi le numim meteoriţi ar fi provenit din spaţiul ceresc pe Pămînt sau că rocile munţilor, care conţin resturi de cochilii, ar fi constituit cîndva fundul mărilor. Mai mult chiar, cam tot aşa s-a întîmplat şi cu psihanaliza noastră, atunci cînd a avansat deducţiile sale privind inconştientul. Deci noi, analiştii, avem motive deosebite să fim prudenţi în a refuza noile ipoteze, din motive intelectuale, şi totuşi trebuie să ad-

mitem că aceasta nu ne ajută să depăşim antipatiile, îndoielile şi incertitudinile.

Al doilea factor numit este cel psihologic. Înţeleg prin aceasta înclinaţia generală a fiinţelor omeneşti către credulitate şi credinţa în miracole. De la începutul începutului, cînd viaţa ne impune disciplina sa severă, în noi se trezeşte o rezistenţă împotriva inexorabilităţii şi monotoniei legilor gîndirii şi împotriva exigenţelor impuse de confruntarea cu realitatea. Raţiunea devine duşmanul care ne lipseşte de o mulţime de şanse de realizare a plăcerii. Descoperim plăcerea de a ne sustrage raţiunii, cel puţin temporar, şi de a ne abandona seducţiilor absurdului. Şcolarul se amuză deformînd cuvintele, eruditul îşi rîde de activităţile sale după un congres ştiinţific, chiar un om serios se bucură de jocul cuvintelor de duh. O ostilitate şi mai serioasă faţă de „raţiune şi ştiinţă, cea mai bună dintre forţele omului"(Faust, I, 4.) îşi aşteaptă ocazia; ea îl preferă pe vindecător sau pe practicianul naturist în locul medicului „care a studiat"; ea acceptă afirmaţiile ocultismului cîtă vreme pretinsele fapte pe care le relatează sînt considerate infracţiuni la legi şi la reguli; ea adoarme spiritul critic, falsifică percepţiile, obţine cu forţa confirmări şi acorduri ce nu pot fi justificate. Oricine ia în considerare această înclinaţie a oamenilor are tot dreptul să devalorizeze comunicările literaturii oculte.

Cel de-al treilea scrupul este cel istoric şi prin aceasta vreau să vă atrag atenţia asupra faptului că, în fond, nimic nou nu se întîmplă în lumea ocultismului, dar că reapar în el toate semnele, miracolele, profeţiile şi apariţiile spiritelor, care ne sînt povestite din timpurile antice şi din cărţile antice şi pe care le-am crezut de multă vreme lichidate, ca fiind elucubraţiile unei imaginaţii nestăpînite sau ale unei imposturi tendenţioase, ca produse ale

unei epoci în care ignoranţa omenirii era foarte mare şi în care spiritul ştiinţific se afla încă în leagăn. Dacă, conform comunicărilor ocultiştilor, admitem faptul că astfel de fenomene se produc şi în ziua de azi, trebuie să avem o încredere completă şi în informaţiile venite din antichitate. Şi vom observa atunci că tradiţiile şi cărţile sacre ale popoarelor abundă în astfel de povestiri miraculoase şi că religiile, pentru a fi credibile, se sprijină tocmai pe astfel de evenimente extraordinare şi minunate, găsindu-şi în ele dovezile acţiunii puterii supraomeneşti. Astfel, nu e greu de presupus că interesul pentru ocultism reprezintă de fapt un interes religios, acesta fiind unul dintre motivele secrete ale mişcării ocultiste, de a veni în ajutorul religiei ameninţate de progresul gîndirii ştiinţifice. Şi odată ce am recunoscut un astfel de motiv, neîncrederea noastră creşte implicit, ca şi aversiunea noastră de a ne angaja în cercetarea unor pretinse fenomene oculte.

Dar, în fine, această aversiune trebuie totuşi depăşită. E vorba de o problemă concretă: de a şti dacă ceea ce spun ocultiştii este adevărat sau nu. Acest punct ar trebui să fie tranşat prin observaţie. În fond, ar trebui să le fim recunoscători ocultiştilor. Povestirile miraculoase din vechime scapă verificării noastre. Dacă apreciem că ele nu pot fi demonstrate, trebuie totodată să recunoaştem că nici nu putem să le respingem în totalitate. Însă în privinţa a ceea ce se întîmplă acum şi se poate observa, ne putem face o judecată sigură. Dacă vom ajunge la convingerea că astfel de miracole nu se produc în zilele noastre, nu ne temem de obiecţia că ar fi putut avea loc altcîndva. Alte explicaţii ne vor părea atunci mult mai plauzibile. Prin urmare, ne-am debarasat de scrupule şi sîntem gata să participăm la observarea fenomenelor oculte.

Din nefericire, întîlnim împrejurări extrem de nefavorabile intenţiei noastre oneste. Observaţiile de care depinde judecata noastră sînt efectuate în condiţii care fac să fie nesigure percepţiile noastre senzoriale, slăbindu-ne atenţia; ele au loc în întuneric sau la o lumină roşie foarte redusă, după lungi perioade de aşteptare vană. Ni se spune că atitudinea noastră incredulă, deci critică, poate împiedica ea singură apariţia fenomenelor aşteptate. Situaţia astfel creată este o adevărată caricatură a împrejurărilor în care ne-am obişnuit să ne desfăşurăm cercetările ştiinţifice. Observaţiile sînt făcute asupra unor aşa-zişi mediumi, nişte persoane cărora li se atribuie facultăţi „senzitive" deosebite, dar care nu se disting deloc prin calităţi spirituale sau un caracter excepţional, care nu sînt animaţi de o idee mare sau de o intenţie serioasă, precum vechii făcători de miracole. Dimpotrivă, mediumii sînt consideraţi chiar şi de către cei care cred în forţele lor secrete, prea puţin siguri, cea mai mare parte dintre ei fiind deja demascaţi ca şarlatani, şi sîntem tentaţi să credem că acelaşi lucru îi aşteaptă şi pe ceilalţi. Ceea ce realizează ei dă impresia de farsă a unor copii poznaşi sau de număr de prestidigitaţie. Încă nu a ieşit nimic folositor din şedinţele cu aceşti mediumi; de pildă, niciodată nu s-a descoperit vreo nouă sursă de energie. Desigur nu se aşteaptă o îmbunătăţire nici de la zborul porumbeilor apăruţi magic din pălăria prestidigitatorului. Nu mi-e greu să mă pun în locul unei persoane care vrea să-şi satisfacă nevoia de obiectivitate şi de aceea participă la şedinţele de ocultism şi care, după o vreme, obosită şi dezgustată de tot ceea ce i se cere, revine, fără să fi înţeles nimic, la vechile sale prejudecăţi. Unei astfel de persoane i se poate reproşa că nu aceasta este atitudinea corectă, că nu trebuie să se prescrie, în cazul fenomenelor de studiat, cum şi în ce condiţii ar trebui să se

producă. Ar fi mai indicat să perseverăm şi să aderăm la măsurile de precauţie şi de control prin care s-a încercat, în vremea din urmă, protejarea împotriva nesiguranţei pe care o inspiră mediumii. Din nefericire, dacă recurgem la această tehnică modernă de siguranţă, vom înceta să avem lesne acces la observaţiile asupra ocultismului. Studierea ocultismului devine o profesie dificilă, o activitate care nu poate fi exercitată împreună cu alte interese. Şi aşteptînd hotărîrea cercetătorilor în această privinţă, rămînem pradă îndoielilor şi presupunerilor. Dintre aceste presupuneri cea mai neîndoielnică în ceea ce priveşte ocultismul se referă la o mulţime de fapte nerecunoscute încă, în jurul cărora impostura şi imaginaţia au ţesut un cocon dificil de străpuns. Dar cum ne-am putea apropia de aceste fapte, prin ce loc am putea ataca problema? Tocmai aici, cred eu, visul ne vine în ajutor, indicîndu-ne că, din acest talmeş-balmeş, noi trebuie să ne ocupăm de tema telepatiei.

Ştiţi că numim telepatie pretinsul fapt conform căruia un eveniment care se produce la un moment dat, apare, aproape simultan, în conştiinţa unei persoane aflate la distanţă, fără a mai interveni alte mijloace de comunicare cunoscute de noi. Condiţia implicită este ca acest eveniment să i se întîmple unei persoane faţă de care cealaltă - receptorul veştii - trăieşte un puternic interes emoţional. Astfel, de pildă, persoana A este victima unui accident, sau chiar moare, iar persoana B, de care este strîns legată, mamă, fiică, sau soţie iubită află aproape imediat, printr-o percepţie vizuală sau auditivă, ca şi cum ar fi fost avertizată prin telefon; e vorba, oarecum, de un corespondent psihic al telegrafiei fără fir. Nu mai este nevoie să subliniez cît de neverosimile sînt astfel de evenimente. Cea mai mare parte a acestor povestiri poate fi respinsă din motive întemeiate. Cu cele cîteva care

rămîn nu este chiar aşa de uşor. Permiteţi-mi acum, în scopul comunicării pe care mi-am propus să o fac, să omit cuvîntul „pretins" şi să continui ca şi cum eu aş crede în realitatea obiectivă a fenomenului telepatic. Dar reţineţi bine că nu acesta este cazul, că èu nu m-am oprit asupra nici unei convingeri.

De fapt, eu am puţine lucruri să vă comunic, şi nici măcar ceva important. În plus, vă mai şi îngrădesc atenţia spunîndu-vă că visul nu prea are nimic în comun cu telepatia. Căci aceasta nu aruncă o nouă lumină asupra esenţei visului, şi nici visul nu oferă o dovadă directă asupra realităţii telepatiei. De altfel, fenomenul telepatiei nu este legat de vis, el se poate produce şi în stare de veghe. Singurul motiv de a discuta despre relaţia dintre vis şi telepatie constă în aceea că starea de somn pare a fi deosebit de prielnică receptării mesajului telepatic. Se obţine atunci ceea ce se numeşte un vis telepatic şi ne convingem, cu prilejul analizei sale, că vestea telepatică a jucat acelaşi rol ca oricare alt fragment al vieţii diurne şi că, asemenea lui, a fost modificat de vis şi subordonat tendinţei sale.

În analiza unui astfel de vis telepatic se produce ceva ce mi-a părut a fi suficient de interesant pentru a-l alege, în ciuda insignifianţei sale, ca punct de plecare al acestei conferinţe. Atunci cînd, în 1922, am făcut prima mea comunicare în legătură cu acest subiect, nu aveam la dispoziţie decît o singură observaţie. De atunci am făcut mai multe observaţii asemănătoare, dar rămîn la primul meu exemplu, căci este cel mai uşor de expus şi imediat vă voi introduce *in medias res*.

Un om într-adevăr inteligent, fără cea mai mică „tentă de ocultism" după spusele sale, mi-a scris în legătură cu un vis care i s-a părut ciudat. El începe prin a arăta că fiica sa căsătorită, care trăieşte departe de el, aşteaptă primul copil pe la mijlocul

lui decembrie. Această fiică îi este foarte apropiată şi el ştie că şi ea este foarte ataşată afectiv de el. Şi iată că, în noaptea de 16 spre 17 noiembrie, visează că soţia sa a născut gemeni. Urmează mai multe detalii pe care le putem omite şi care nici n-au fost în întregime clarificate. Soţia, care în vis a devenit mama gemenilor, este a doua sa soţie, mamă vitregă a fiicei sale. Nu şi-a dorit copii de la această soţie, căreia îi neagă aptitudinea de a creşte copii într-un mod corespunzător şi în perioada visului el deja întrerupsese de mai multă vreme relaţiile sexuale cu ea. Ceea ce l-a incitat să-mi scrie nu a fost o îndoială în legătură cu teoria visului la care l-a autorizat conţinutul manifest al visului. Căci, pentru ce visul ar prezenta-o pe această femeie dînd naştere unor copii, ceea ce este în totală opoziţie cu dorinţele sale? După cîte mi-a povestit nu avea nici un motiv să se teamă că acest eveniment nedorit s-ar putea produce. Ceea ce l-a determinat să-mi povestească acest vis a fost faptul că pe 18 noiembrie dimineaţa a primit telegrafic vestea că fiica sa a născut gemeni. Telegrama fusese expediată cu o zi înainte, naşterea petrecîndu-se în noaptea de 16 spre 17, cam la aceeaşi oră la care a visat că soţia lui a născut gemeni. M-a întrebat dacă îmi pare a fi forţată coincidenţa dintre vis şi eveniment. Nu îndrăznea să-l numească vis telepatic, căci diferenţa dintre conţinutul visului şi eveniment se referă tocmai la ceea ce i se pare esenţial: persoana care a purtat sarcina. Dar dintr-una din observaţiile sale reiese că n-ar fi deloc uimit să fie vorba de un adevărat vis telepatic. Fiica sa, apreciază el, cu siguranţă „s-a gîndit în mod deosebit la el" în acea oră dificilă.

Doamnelor şi domnilor, sînt sigur că puteţi deja să vă explicaţi acest vis şi că aţi înţeles şi de ce vi l-am povestit. Iată un om nemulţumit de cea de-a doua sa soţie, care ar fi preferat să aibă o

soţie precum fiica sa din prima căsătorie. Acest „precum" a dispărut, în mod firesc, pentru inconştient. Şi, iată că, în timpul nopţii, primeşte mesajul telepatic că fiica sa a născut gemeni. Desfăşurarea visului se foloseşte de această veste, atrage spre ea dorinţa inconştientă care o pune pe fiică în locul celei de-a doua soţii şi astfel se constituie visul deconcertant şi clar care ascunde dorinţa şi deformează mesajul. Trebuie să spunem că doar interpretarea visului ne arată că este un vis telepatic, psihanaliza a dezvăluit o stare de fapt telepatică, pe care altfel n-am fi putut să o recunoaştem.

Dar nu vă lăsaţi înşelaţi! Totuşi, interpretarea visului nu a afirmat nimic despre adevărul obiectiv al faptului telepatic. Aceasta poate fi de asemenea o aparenţă, care poate fi explicată şi altfel. E posibil ca gîndurile latente din visul omului să fi fost următoarele: „astăzi ar fi trebuit să nască, dacă fiica mea, aşa cum cred de fapt, s-a înşelat la calcule. Iar ultima dată cînd am văzut-o lăsa impresia că aşteaptă gemeni. Iar soţia mea care a murit, iubea atît de mult copiii, încît s-ar fi bucurat de gemeni!" (am intercalat acest ultim element pornind de la asociaţii ale visătorului, pe care încă nu le-am menţionat). În acest caz ar fi vorba de presupuneri bine fondate ale visătorului şi nu de un mesaj telepatic, care ar fi stimulat visul; rezultatul ar fi acelaşi. Vedeţi că această interpretare a visului n-a enunţat nimic despre problema de a şti dacă putem considera că telepatia reprezintă o realitate obiectivă. Problema n-ar putea fi tranşată decît printr-o anchetă detaliată asupra tuturor împrejurărilor evenimentului, ceea ce, din nefericire, este la fel de puţin posibil în acest caz ca şi în toate celelalte întîlnite, conform experienţei mele. Să admitem că ipoteza telepatiei dă o explicaţie de departe cea mai simplă: totuşi, nu avem mare lucru de cîştigat din aceasta. Explicaţia cea mai simplă nu este întotdeauna şi cea mai bună, foarte adesea adevărul nu este simplu şi, înainte de a ne hotărî asupra unei ipoteze atît de importante, trebuie să ne luăm toate precauţiile.

Acum putem abandona tema „vis şi telepatie", nu mai am nimic să vă spun în această privinţă. Totuşi, remarcaţi că nu visul este cel care ne-a învăţat cîte ceva despre telepatie, ci interpretarea visului, munca analitică. Aşa că putem, în cele ce urmează, să facem total abstracţie de vis şi să ne consacrăm examinării a ceea ce sperăm: că aplicarea psihanalizei aruncă o lumină asupra altor stări de fapte zise oculte. Iată, de pildă, fenomenul inducţiei sau transmiterii gîndirii (lit. transferul gîndurilor, n.tr.), care se apropie foarte mult de telepatie şi poate fi asimilată cu ea. El afirmă că procesele psihice care îşi au sălaşul într-o persoană, reprezentări, stări de excitaţie, voliţii se pot transmite spaţial către o altă persoană, fără a utiliza căile de comunicare cunoscute, prin cuvinte şi semne. Înţelegeţi cît ar fi de curios şi important din punct de vedere practic dacă aceste lucruri ar exista cu adevărat. Să mai spunem în treacăt că este surprinzător cum tocmai acest fenomen este mai puţin tratat în vechile poveşti miraculoase.

În timpul tratamentului psihanalitic al multor pacienţi, am avut impresia că practica prezicătorilor profesionişti ne oferă un prilej minunat de a observa fenomenul transmiterii gîndirii. Este vorba de acei indivizi insignifianţi care operează cumva: dau în cărţi, analizează scrisul sau liniile din palmă, efectuează calcule astrologice şi, concomitent, prezic viitorul clienţilor lor, îndată ce au arătat că sînt la curent cu unele aspecte ale vieţii acestora, din trecut sau din prezent. Clienţii lor se arată foarte satisfăcuţi de aceste isprăvi şi nu se supără atunci cînd profeţiile nu se re-

alizează în realitate. Am reunit mai multe cazuri de acest gen, le-am studiat analitic şi vă voi oferi cel mai curios dintre aceste exemple. Din nefericire, forţa demonstrativă a comunicărilor mele va fi diminuată de numeroase omisiuni la care mă constrînge datoria discreţiei medicale. Totuşi, am evitat hotărît deformările. Ascultaţi deci povestea uneia dintre pacientele mele care a avut o experienţă de acest gen cu un prezicător.

Ea era cea mai în vîrstă dintr-o droaie de fraţi şi surori şi crescuse cu un puternic sentiment de ataşament pentru tatăl său. Se căsătorise de tînără şi găsise multă bucurie în căsnicia sa. Nu-i mai lipsea decît un lucru fericirii ei depline: nu avea nici un copil şi, prin urmare, nu izbutise să-l înlocuiască pînă la capăt pe tată-său, cu soţul mult iubit. Cînd după mai mulţi ani de aşteptare zadarnică s-a hotărît să facă o operaţie ginecologică, soţul i-a mărturisit că lui îi revenea vina, pentru că devenise incapabil să procreeze copii, în urma unei maladii contractate înaintea căsătoriei. Ea nu a suportat deloc această decepţie, s-a nevrozat şi suferea de angoasă de tentaţie. Cu dorinţa de a o mai înveseli cumva, soţul a luat-o cu sine la Paris, într-o călătorie de afaceri. Acolo, ea a observat la un moment dat, în holul hotelului în care erau cazaţi, o vînzoleală printre angajaţi. A întrebat ce se întîmplă şi a aflat că a sosit *Domnul Profesor* şi că dă consultaţii în cabinetul său. Şi-a exprimat şi ea dorinţa să facă o încercare; dar soţul a refuzat-o. Într-un moment de nebăgare de seamă, ea s-a furişat totuşi în sala de consultaţii şi s-a trezit în faţa unui prezicător. Atunci avea 27 de ani, părea mult mai tînără şi-şi scosese verigheta. *Domnul Profesor* i-a cerut să-şi pună mîna pe o tavă plină cu cenuşă, i-a studiat atent amprenta, şi i-a îndrugat apoi tot soiul de lucruri cum că o aşteaptă grele încercări, sfîrşind prin asigurarea consolantă că totuşi se va mărita şi că la 32 de ani va avea doi copii. Cînd mi-a povestit această întîmplare ea avea 43 de ani, era foarte grav bolnavă şi nu avea nici o şansă să aibă copii. Prin urmare, profeţia nu s-a realizat, şi totuşi îmi pomenea de ea fără regret, ba, dimpotrivă, cu o expresie evidentă de satisfacţie, ca şi cum şi-ar fi amintit ceva vesel. Nu-mi era greu să constat că ea nu avea nici cea mai vagă idee despre semnificaţia celor două numere ale profeţiei.

Veţi spune că această poveste este stupidă şi de neînţeles, şi mă veţi întreba de ce v-am povestit-o. Aş fi cu totul de părerea dumneavoastră dacă, totuşi - iată punctul frapant - analiza nu ne-ar fi permis o interpretare a acestei profeţii, care produce un efect convingător tocmai datorită faptului că lămureşte unele detalii. În realitate, cele două numere şi-au găsit locul în viaţa mamei pacientei mele. Aceasta se căsătorise tîrziu, la 30 de ani trecuţi, şi în familie se afirmase că ea s-a grăbit să prindă timpul pierdut. Primii ei doi copii - începînd cu pacienta noastră - au fost aduşi pe lume în cel mai scurt timp posibil, în cursul aceluiaşi an, încît la 32 de ani ea avea deja doi copii. Ceea ce îi spusese pacientei *Domnul Profesor* însemna, aşadar: „Liniştiţi-vă, sînteţi încă destul de tînără. Veţi avea acelaşi destin ca şi mama dumneavoastră care a trebuit să aştepte multă vreme pînă să aibă copii, veţi avea doi copii la 32 de ani". Or, faptul de a avea acelaşi destin ca şi mama sa, de a se substitui mamei, de a-i lua locul alături de tată, fusese cea mai intensă dorinţă a tinereţii ei, dorinţă a cărei neîmplinire începuse acum să o îmbolnăvească. Profeţia îi promitea că dorinţa se va împlini în cele din urmă; cum, oare, să nu-l simpatizeze ea pe profet? Dar credeţi oare că ar fi fost posibil ca *Domnul Profesor* să fi ştiut secretele de familie a clientei sale, venită să-l consulte întîmplător? Nu, cu neputinţă; de unde îi venea atunci cunoaşterea care l-a făcut ca-

pabil să exprime dorinţa cea mai intensă şi mai secretă a pacientei sale, introducînd două numere în profeţia sa? Nu văd aici decît două explicaţii posibile. Povestea care mi s-a relatat nu a fost adevărată, ea s-a petrecut altfel, sau trebuie să recunoaştem realitatea transmiterii gîndirii. Cu siguranţă că am putea presupune că după un interval de 16 ani pacienta a extras din inconştient aceste două numere pentru a le insera în această amintire. Nu am cum să dovedesc această supoziţie, dar nici nu pot să o exclud şi cred că sînteţi mult mai pregătiţi să credeţi într-o asemenea explicaţie decît în realitatea transmiterii gîndirii. Dacă veţi opta pentru aceasta din urmă, nu uitaţi că analizei îi revine meritul de a fi creat starea de fapt ocultă, de a fi descoperit-o, acolo unde era deformată pînă la a deveni de nerecunoscut.

Dacă nu am avea de-a face decît cu *un* caz ca cel al pacientei mele, am putea să trecem peste el şi să ridicăm din umeri. Nimeni nu va fonda o credinţă care reprezintă o turnantă atît de decisivă pe o observaţie izolată. Dar credeţi-mă atunci cînd vă asigur că acesta nu este singurul caz pe care îl cunosc din experienţă. Am adunat o mulţime de profeţii de acest gen şi, din toate, mi-am format impresia că prezicătorul a exprimat gîndurile persoanelor care l-au consultat şi mai ales dorinţele lor secrete; aşa încît, am putea analiza aceste profeţii ca şi cum am avea de-a face cu producţii subiective, cu fantasmele sau visele persoanei respective. Fireşte că nu toate cazurile sînt la fel de demonstrative, că nu putem exclude la toate explicaţiile lor raţionale dar, în ansamblu, avem un excedent de probabilitate în favoarea transmiterii gîndirii în chip efectiv. Importanţa subiectului ar justifica prezentarea tuturor cazurilor mele, dar nu o pot face datorită întinderii expunerii care ar fi necesară şi, în plus, datorită exigenţei discreţiei pe care trebuie să o păstrez. Voi

încerca să-mi uşurez conştiinţa pe cît posibil oferindu-vă încă cîteva exemple.

Într-o zi, am primit vizita unui tînăr bărbat extrem de inteligent, un student care îşi pregătea ultimele examene de doctorat, dar se simţea incapabil să le treacă pentru că se plîngea că nu mai are chef de ele, că nu se mai poate concentra, ba chiar că nu-şi mai poate ordona amintirile. Preistoria acestei stări de tip paralitic s-a descoperit deja; el se îmbolnăvise pentru că se istovise. Avea o soră de care se simţea legat printr-o iubire intensă dar constant reţinută; iar ea, se simţea şi ea ataşată de el. Ce păcat că nu ne putem căsători între noi, îşi mărturiseau ei, adeseori, unul altuia. Un bărbat respectabil s-a îndrăgostit de această soră, ea i-a răspuns favorabil, însă părinţii nu au consimţit la această iubire. În această situaţie critică, cuplul s-a întors spre frate, care, la rîndu-i, nu le-a refuzat ajutorul. Ei au putut coresponda prin intermediul lui, ba chiar au izbutit, la fel, prin influenţa lui, să-i facă pe părinţi să-şi dea consimţămîntul. În perioada logodnei s-a produs totuşi un incident al cărui sens este uşor de ghicit. El a făcut împreună cu cumnatul său, dar fără ghid, expediţie foarte primejdioasă la munte; ambii s-au rătăcit şi au fost cît pe-aci să nu se mai întoarcă vii acasă. La puţină vreme după căsătoria surorii sale, el s-a îmbolnăvit de această epuizare psihică.

Devenit capabil să muncească graţie influenţei psihanalizei, el m-a părăsit pentru a se prezenta la examene dar, după ce le-a trecut cu succes, a revenit la mine pentru o scurtă perioadă, în toamna aceluiaşi an. Atunci mi-a relatat o experienţă curioasă pe care o avusese în timpul verii. În oraşul în care se găsea universitatea sa, exista o faimoasă prezicătoare. Chiar şi prinţii casei regale aveau obiceiul să o consulte cu regularitate înainte de a

lua decizii importante. Prezicătoarea opera într-o manieră foarte simplă. Ea solicita data nașterii unei persoane anume, fără a se mai sinchisi de alte detalii suplimentare cum ar fi numele ei, apoi consulta cărțile de astrologie. făcea calcule detaliate, și în final pronunța o profeție în privința persoanei respective. Pacientul meu a decis să apeleze la știința ei ocultă pentru cumnatul său. El a mers la ea și i-a indicat data solicitată a cumnatului. După ce și-a făcut calculele, ea i-a oferit această profeție: această persoană va muri în luna iulie sau august a acestui an în urma unei intoxicații cu raci sau stridii. Iar pacientul meu și-a încheiat relatarea cu aceste cuvinte: „E absolut formidabil!"

L-am ascultat, încă de la început, cu reținere. După exclamația sa din final mi-am permis această întrebare: „Ce găsiți, oare, atît de formidabil în această profeție? Acum toamna este pe sfîrșite iar cumnatul dumneavoastră nu a murit, altminteri mi-ați fi spus-o. Deci, profeția nu s-a împlinit". „Într-adevăr, nu - replică el - dar ceea ce este remarcabil este că: cumnatul meu este un mare amator de raci și stridii și că el a contractat o intoxicație de la stridii, astă vară, *înainte* de a o fi vizitat pe prezicătoare, și că a fost la un pas de moarte." Ce aș fi putut să-i răspund? Eram contrariat de faptul că acest om foarte cultivat și care în plus avea la activ și o analiză reușită, nu izbutea să înțeleagă ce și cum. Căci eu, departe de a da crezare faptului că poți calcula astrologic intoxicația prin raci și stridii, am preferat să cred că pacientul meu nu a reușit să-și depășească ura împotriva rivalului său (cumnatul, n.tr.), o ură a cărei refulare îl îmbolnăvise deja, și că astrologul nu făcuse decît să-i exprime propria dorință: plăcerile culinare ale cumnatului îi vor atrage cîndva moartea. Mărturisesc că nu văd o altă explicație în acest caz, afară de situația în care pacientul și-a permis să-și bată joc

de mine. Dar nici atunci și nici mai tîrziu, el nu a confirmat această bănuială, pentru că avea aerul că cugetă serios la ceea ce zice.

Alt caz. Un tînăr bărbat care ocupă o poziție de vază și întreține o legătură cu o femeie ușoară, legătură în care licărește o curioasă compulsie. Din cînd în cînd el simte nevoia să-și rănească amanta cu cuvinte batjocoritoare și sarcastice, pînă o aduce la disperare. Atunci cînd o aduce în această stare se simte ușurat, și se împacă cu ea făcîndu-i cadouri. Dar acum el vroia să se elibereze de ea, compulsia îi părea stranie și neliniștitoare, remarca că propria sa reputație suferă din cauza acestei legături, își dorea o femeie numai a lui, să întemeieze un cămin. Numai că nu reușea să se detașeze prin propriile sale forțe de femeia ușoară, așa că a recurs la ajutorul analizei. După o scenă de insulte de acest gen - pe cînd era deja în analiză - el i-a cerut sa-i scrie o carte poștală pe care a supus-o apoi unui examen grafologic. Rezultatul examinării a fost următorul: „Avem aici scrisul unei persoane cuprinsă de o mare disperare, cu siguranță că se va sinucide în zilele următoare". La drept vorbind, sinuciderea nu a avut loc, femeia a rămas în viață, dar analiza a izbutit să mai relaxeze relațiile dintre ei, încît el a putut să o părăsească și să se îndrăgostească de o tînără fată pe care îndrăznea să și-o dorească drept soție. Curînd a avut un vis care poate fi interpretat în direcția amorsării unei îndoieli privind calitatea acestei fete. El i-a cerut și ei un eșantion de scris și l-a supus aceleiași autorități pentru a primi astfel o nouă confirmare a bănuielilor lui. Așa încît a renunțat la intenția de a o lua în căsătorie.

Pentru a judeca informațiile grafologului, în special pe prima, trebuie să știm cîte ceva din povestea secretă a bărbatului nostru.

In zorii tinereții sale și în conformitate cu firea sa pasională, el s-a îndrăgostit lulea de o tînără femeie, dar totuși mai în vîrstă decît el. Ea l-a respins iar el a încercat să se sinucidă în chipul cel mai serios cu putință. A scăpat cu viață numai printr-o întîmplare de-a dreptul miraculoasă, dar nu s-a vindecat decît după o cură îndelungată. Acest act violent i-a făcut o impresie profundă femeii iubite care i-a acordat în final favorurile sale; el i-a devenit amant și a servit-o cu credință vreme îndelungată. După mai bine de două decenii, după ce au mai îmbătrînit ceva, și în special femeia, bărbatul a simțit nevoia să se detașeze de ea, să devină liber, să-și trăiască viața, să-și întemeieze propria sa familie. Și, concomitent cu sațietatea, s-a trezit în el dorința - atîta vreme reprimată - de a se răzbuna pe amanta sa. Dacă, odinioară, el se sinucisese pentru că fusese respins de ea, acum dorea să guste voluptatea sinuciderii ei după ce o va fi părăsit. Dar iubirea pe care i-o purta era încă prea puternică pentru a putea conștientiza această înclinație din el, așa încît el nu s-a simțit capabil să-i facă un rău suficient de mare. În această stare sufletească, el a transformat-o pe femeia de moravuri ușoare într-un soi de țap ispășitor, pentru a-și satisface, *in corpore vili*, setea de răzbunare, și și-a permis să-i provoace tot felul de suferințe în speranța că ar avea asupra ei același rezultat ca și asupra femeii iubite. Faptul că răzbunarea era rezervată, în realitate, pentru aceasta din urmă, se trădează prin această circumstanță: el făcuse din femeia iubită un complice și un sfătuitor de taină în privința legăturii sale amoroase, în loc de a-i ascunde faptul că se îndepărtase de ea. Nefericita, care decăzuse demult din rolul de cea care dă, în rolul celei care primește, suferea fără îndoială în urma confidențelor, ca și femeia ușoară în urma brutalității. Compulsia de care se plîngea el relativ la această persoană sub-

stitutivă - și care îl împinsese spre analiză - era desigur transferată de la fosta amantă asupra ei; el voia și nu putea să se elibereze de fosta. Nu sînt un expert în analiza scrisului și cred și mai puțin în posibilitatea de a prezice, în acest chip, viitorul celui care a scris. Dar vedeți - orice am crede despre valoarea grafologiei -, este indiscutabil faptul că atunci cînd expertul a promis că autorul eșantionului de scris care i-a fost trimis se va sinucide în curînd, nu făcuse, o dată în plus,. decît să scoată la lumină dorința intensă secretă a persoanei venită să-l consulte. Ceva similar s-a întîmplat la a doua expertiză, numai că aici nu mai era o dorință inconștientă care intra la socoteală, ci îndoielile și bănuielile germinale ale consultantului care își găseau expresia prin gura grafologului. În rest, pacientul meu a reușit să facă, cu ajutorul analizei, o alegere amoroasă în afara cercului infernal în care fusese închis.

Doamnelor și domnilor, ați auzit ce a făcut interpretarea viselor și, în general, psihanaliza, pentru ocultism. Ați văzut din exemple că, prin aplicarea ei, stările de fapte oculte au fost lămurite și că, altminteri, ele ar fi rămas inexplicabile. La întrebarea care vă interesează cu siguranță cel mai mult - dacă putem crede în realitatea obiectivă a acestor descoperiri -, psihanaliza nu poate răspunde direct, însă materialul scos la lumină cu sprijinul ei oferă cel puțin o impresie favorabilă răspunsului afirmativ. Totuși, interesul dumneavoastră nu se va opri aici. Ați vrea să știți la ce concluzie autorizează materialul mult mai bogat la care psihanaliza nu are nici o contribuție. Dar eu nu vă pot urma în această direcție, nu mai este domeniul meu. Singurul lucru pe care îl mai pot face este să vă mai relatez observații care au legătură cu psihanaliza: ele au fost făcute în timpul tratamentului analitic și probabil că s-au ivit tot ca urmare a influenței analizei.

Vreau să vă comunic un exemplu de acest gen, cel care mi-a lăsat impresia cea mai puternică; vreau să fiu foarte precis, să vă cer să fiţi atenţi la o mulţime de detalii, omiţînd totodată multe lucruri care ar fi contribuit la sporirea persuasiunii observaţiei. Este un exemplu în care situaţia este clară şi nu are nevoie să fie dezvoltată prin analiză. Dar la discutarea ei nu ne putem lipsi de ajutorul analizei. Totuşi, trebuie să v-o spun de la început, chiar şi acest exemplu de aparentă transmitere a gîndirii în situaţia analitică nu este scutit nici el de obiecţii şi nu permite adoptarea unei poziţii ferme în favoarea realităţii fenomenului ocult.

Ascultaţi deci: într-o zi din toamna anului 1919, în jurul orelor 10.45 dimineaţa, Dr.Forsyth, care tocmai sosise de la Londra, şi-a depus la mine cartea sa de vizită în momentul în care eram pe cale să lucrez cu un pacient. (Onorabilul meu coleg, universitar din Londra, nu va considera desigur o indiscreţie faptul că trădez astfel că a fost iniţiat de mine în artele tehnicii psihanalitice, vreme de cîteva luni.) Nu am avut timp decît să-l salut şi să-i fixez o întîlnire pentru mai tîrziu. Dr.Forsyth are dreptul la un interes mai mare din partea mea pentru că el este primul străin care vine la mine după încetarea războiului, cel care trebuie să inaugureze o epocă mai bună. Puţin după, la orele 11, soseşte unul din pacienţii mei. Domnul P., un bărbat spiritual şi amabil, între 40 şi 50 de ani, care a venit să mă vadă cîndva pentru că avea dificultăţi cu femeile. Cazul său nu promitea un succes terapeutic; îi propusesem de mult să întrerupă tratamentul, dar el dorise să-l continue, pentru că se simţea bine într-un transfer paternal bine temperat asupra mea. La acea vreme banii nu jucau nici un rol pentru că el nu prea avea; orele pe care le petreceam cu el erau şi pentru mine un stimulent şi o detentă, în aşa fel încît, încălcînd regulile stricte ale practicii medicale, am continuat munca psihanalitică pînă la termenul prevăzut.

În acea zi, P. a revenit asupra tentativelor sale de a avea relaţii erotice cu femeile, şi a menţionat-o, odată în plus, pe tînăra sărmană, frumoasă şi picantă la care ar fi putut avea succes dacă faptul că era virgină nu l-ar fi determinat să dea înapoi în faţa oricărei tentative serioase. Îmi vorbise adeseori despre ea, dar în ziua aceea mi-a povestit pentru prima oară că tînăra fată, care nu bănuia nicidecum care este motivul reţinerii sale, avea obiceiul să-l numească *Herr von Vorsicht* (Dl.Prudenţă. De la *die Vorsicht*: precauţie, prudenţă, circumspecţie.) Această informaţie m-a frapat pentru că eu aveam în mînă cartea de vizită a *Dr.Forsyth*, pe care i-am arătat-o.

Aceasta a fost situaţia. Nu mă aştept să vă pară cît de cît demnă de interes, dar ascultaţi şi urmarea; ea conţine tot felul de bizarerii.

P. îşi petrecuse o parte din anii tinereţii sale în Anglia şi păstrase, din acest motiv, un interes durabil pentru literatura engleză. Avea o bibliotecă bogată în limba engleză , obişnuia să-mi aducă cărţi, şi lui îi datorez faptul că am cunoscut autori ca Bennett şi Galsworthy, pe care nu-i prea citisem pînă atunci. Într-o zi el mi-a împrumutat un roman de Galsworthy intitulat *The Man of Property* care se derulează în sînul unei familii *Forsyte*, inventată de autor. Galsworthy a fost el însuşi captivat în aşa măsură de propria sa creaţie încît, în povestirile ulterioare, a revenit, în mai multe rînduri, la membrii acestei familii, sfîrşind prin a aduna toate operele sale care se raportau la ea sub titlul *The Forsythe Saga*. Cu puţine zile înainte de evenimentul pe care vi l-am povestit, P. mi-a adus un nou volum din această serie. Numele de *Forsyte* şi toate trăsăturile tipice pe care autorul voise să le încorporeze în el jucaseră, de asemenea, un

rol în discuțiile mele cu P.- ele deveniseră un element al limbajului secret care se formează, atît de firesc, atunci cînd se naște o relație de durată între două persoane. Or, numele de *Forsyte* care apare în aceste romane nu prea diferă de cel al vizitatorului meu *Forsyth*; într-o pronunție germană, cu greu mai poate fi delimitat iar cuvîntul englezesc care are un sens pe care l-am pronunța în același chip ar fi *foresight*, care s-ar traduce prin *Voraussicht* sau *Vorsicht* (previziune sau precauție). Prin urmare, P. primise efectiv din relațiile sale personale același nume ca și cel care mă preocupa în același moment, în urma unui eveniment necunoscut de el.

Iată cum stau lucrurile. Dar cred că vom obține o impresie și mai pregnantă asupra acestui fenomen neobișnuit și chiar o lămurire a condițiilor formării sale dacă vom aborda analitic două din asociațiile pe care le-a produs P. în cursul aceleiași ședințe.

Prima: într-o zi din săptămîna precedentă, l-am așteptat degeaba pe dl.P., pe la ora 11, după care am mers să-l văd pe Dr.Anton von Freund, în pensiunea sa. Am fost mirat să descopăr că dl.P. locuia în aceeași casă care adăpostea pensiunea. Făcînd aluzie la această descoperire, i-am zis apoi lui P. că l-am vizitat, ca să spun așa, în propria sa casă; dar știu cu certitudine că nu am pomenit numele persoanei la care fusesem la pensiune. Și iată că, puțin după ce a menționat acel *Herr von Vorsicht*, el mi-a pus următoarea întrebare: „Nu cumva această *Freud-Ottorego*, care ține cursuri de engleză la universitatea populară, este întîmplător fiica dumneavoastră?" Și pentru prima oară în cursul întrevederilor noastre, el a comis o deformare la numele meu, cu care m-au obișnuit deja autoritățile administrative și tipografice, zicînd în loc de *Freud*: *Freund*.

A doua: la sfîrșitul aceleiași ședințe îmi povestește un vis di care s-a trezit angoasat, un adevărat coșmar după opinia sa. adăugat că cu puțin înainte el uitase cuvîntul englezesc corespunzător, și că i-a răspuns cuiva care îl întrebase că coșmar se spune în engleză *„a mare's nest"*. E desigur o absurditate, îmi zice, *„a mare's nest"* înseamnă o poveste de necrezut, căci traducerea coșmarului este *„nightmare"*. Această idee subită nu pare să aibă nimic în comun cu cele de mai sus exceptînd elementul englezesc; ea mă forțează totuși să-mi amintesc de un mic incident petrecut cu circa o lună mai devreme.

P. era așezat la mine în cameră cînd și-a făcut apariția, pe nepusă masă, un alt musafir, foarte drag mie, de la Londra Dr.Ernest Jones. I-am făcut semn să treacă în cealaltă camer pînă cînd voi fi terminat de vorbit cu P. Totodată, acesta d urmă l-a recunoscut îndată după fotografia care era amplasată camera de așteptare și chiar a dorit să-l prezint acestuia. Or, Jones este autorul unei monografii asupra coșmarului - *„nightmare"*; nu știam dacă P. avea cunoștință de ea. Pentru că el evita să citească lucrări psihanalitice.

Aș vrea să examinez mai întîi, în fața dumneavoastră, cum am putea înțelege psihanalitic conexiunea ideilor lui P. și motivația lor. P. avea o poziție cumva asemănătoare cu a mea vizavi de numele Forsyte sau Forsyth; numele avea aceeași semnificație pentru el, de altminteri îi datorăm lui cunoașterea acestui nume. Faptul curios era însă că el adusese acest nume direct în analiză, la puțină vreme după ce, în urma unui nou eveniment (sosirea medicului de la Londra), el devenise semnificativ pentru mine într-un alt sens. Dar poate că nici modul în care a apărut numele în ședința de psihanaliză nu este mai puțin interesant. P. nu mi-a zis, de pildă: „Uite că mi-a venit în minte numele Forsyth,

apropo de romanele pe care le cunoaşteţi", ci a ştiut, fără nici o legătură conştientă cu această sursă, să-l împletească cu propriile sale experienţe şi numai în acest context l-a făcut să apară, deşi ar fi putut-o face mai demult şi nu a făcut-o. După care a zis: „Şi eu sînt un Forsyth, pentru că tînăra fată mă numeşte aşa". Este dificil să nu iei notă de amestecul de revendicare geloasă şi de autodepreciere dureroasă care se exprimă în această declaraţie. Nu am greşi dacă am completa-o cam aşa: „Mă chinuieşte faptul că gîndurile dumneavoastră se ocupă atît de intens de noul venit. Aşa că reveniţi la mine, căci şi eu sînt un *Forsyth* - numai că, la drept vorbind, un Domnul von *Vorsicht*, cum mi-a spus tînăra fată". Iar în continuare, şirul gîndurilor care urmează firul asociativ al elementului englez, îl readuce la două evenimente anterioare, care ar fi putut stîrni aceeaşi gelozie: „Acum cîteva zile, aţi venit în casa mea, dar nu ca să mă vizitaţi pe mine ci pe un Domn von *„Freund"*. Acest gînd îl determină să modifice numele Freud în *Freund* (= prieten, în limba germană). Doamna *Freud-Ottorego*, din programul de conferinţe, trebuie luată şi ea în calcul pentru că în calitate de profesoară de engleză furnizează asociaţia manifestă. Să mai adăugăm şi amintirea unui alt vizitator, cu cîteva săptămîni mai înainte, pe care era de asemenea gelos, dar cu care nu era în stare să rivalizeze, căci Dr.Jones fusese în stare să scrie un studiu despre coşmar, în timp ce el însuşi nu izbutise mai mult decît să producă asemenea vise. Menţiunea pe care o făcuse privind eroarea asupra sensului cu *„a mare's nest"* aparţine şi ea aceluiaşi context, însemnînd în realitate: „Eu nu sînt nici măcar un englez autentic, darămite un adevărat Forsyth".

Nu pot califica tendinţele sale de gelozie ca fiind inadecvate sau de neînţeles. P. fusese avertizat că atît analiza sa, cît şi

relaţiile noastre vor lua sfîrşit îndată ce vor veni din nou laViena elevii şi pacienţii străini. Era tocmai ce se petrecuse recent.

Ceea ce am realizat noi pînă acum este un capăt de travaliu analitic, elucidarea celor trei idei subite produse în cursul aceleiaşi şedinţe, alimentate de acelaşi motiv (gelozia, n.tr.); toate astea nu au nimic de-a face cu cealaltă întrebare, aceea de a şti dacă aceste idei subite pot fi derivate una din cealaltă fără, sau cu aportul transmiterii gîndirii. Această din urmă întrebare intervine pentru fiecare din cele trei idei şi se descompune astfel în trei întrebări izolate: Oare, putea să ştie P. că Dr.Forsyth era pentru prima oară la mine? Oare, ştia el care a fost numele persoanei pe care am vizitat-o în casa sa? Să fi ştiut el, oare, că Dr.Jones a scris un studiu despre coşmar? Sau, mai degraba, ideile lui subite trădează cele ştiute de mine despre aceste lucruri? De răspunsul dat la aceste trei întrebări depinde răspunsul dat la această întrebare: observaţia mea autorizează, oare, o concluzie în favoarea transmiterii gîndirii? Să mai lăsăm puţin de-o parte prima întrebare pentru că celelalte două sînt mai uşor de tratat. Cazul vizitei la pension ne oferă, la o primă vedere, o impresie deosebit de solidă. Sînt sigur că atunci cînd am menţioat în treacăt, pe un ton de glumă, că l-am vizitat la el acasă nu am citat numele; găsesc puţin probabil ca P. să se fi interesat la pensiune despre numele persoanei respective, mai degrabă cred că existenţa acesteia i-a rămas total necunoscută. Dar forţa demonstrativă a acestui caz este radical ruinată printr-o circumstantă fortuită. Bărbatul pe care l-am vizitat în pensiune nu numai că se numea *Freund*, dar el era pentru noi toţi un adevărat prieten. Dr.Anton von Freund a fost cel care a făcut posibilă fondarea casei noastre editoriale printr-o donaţie. Moartea sa prematură ca şi cea a prietenului nostru Karl Abraham, cîţiva ani mai tîrziu, au

fost cele mai grave nenorociri care au atins dezvoltarea psihanalizei. E cu putinţă să-i fi zis atunci prietenului P.: „I-am făcut o vizită în casa dumneavoastră unui prieten (*Freund*)", şi cu această posibilitate dispare orice interes ocult în cazul celei de-a doua asociaţii.

Impresia produsă de a treia idee subită se spulberă, şi ea, cu rapiditate. Oare, P. putea şti că Jones a publicat un studiu despre coşmare, de vreme ce el nu citea niciodată literatură analitică? Da, putea să ştie. El avea cărţi de la casa noastră editorială şi putea să vadă titlurile noutăţilor anunţate pe coperţi. Nu se poate dovedi, dar nici nu se poate respinge această ipoteză. Pe această cale nu putem ajunge la o decizie. Trebuie să deplîng faptul că observaţia mea suferă de acelaşi defect ca şi multe altele de acelaşi gen. Ea a fost consemnată în scris prea tîrziu şi a fost discutată într-un moment în care nu-l mai vedeam pe dl.P. şi nu-i mai puteam pune întrebări.

Dar să revenim totuşi la primul punct care, chiar şi izolat, pledează aparent pentru faptul transmiterii gindirii. Oare, putea să ştie P. că Dr.Forsyth fusese la mine cu un sfert de oră înaintea lui? Să fi ştiut el măcar ceva despre existenţa sa sau despre prezenţa sa la Viena? Nu trebuie să cedăm tentaţiei de a nega hotărît cele două lucruri. Eu văd totuşi o cale care conduce la un răspuns parţial afirmativ. De fapt, aş fi putut să-i declar lui P. că aşteptam un medic din Anglia pentru a-l instrui în analiză, ca pe primul porumbel după potop. Să se fi întîmplat aceasta în vara lui 1919· Dr.Forsyth m-a contactat prin scrisori, cu cîteva luni înaintea sosirii sale. Ba se poate chiar să-i fi citat numele, deşi mi se pare improbabil. Dat fiindcă numele său avea o semnificaţie diferită pentru P. şi pentru mine, o discuţie, din care să îmi mai amintesc cîte ceva, s-ar fi putut conexa la menţionarea acestui nume. Cu toate astea, este posibil ca ea să fi avut loc iar eu să fi uitat totul cu desăvîrşire, în aşa fel încît „Domnul von Vorsicht", survenit în cursul analizei, să mă fi frapat ca un miracol. Cînd te consideri un sceptic, e bine să te îndoieşti chiar şi de scepticismul tău. Poate că există şi la mine o înclinaţie secretă spre miraculos, care precede astfel crearea stărilor de fapt oculte.

Dacă o parte din miracol este astfel îndepărtată, o altă parte, cea mai dificilă dintre toate, încă ne mai aşteaptă. Să presupunem că dl.P. a ştiut că există un Dr.Forsyth şi că era aşteptat în toamnă la Viena, însă cum se explică, oare, că el l-a menţionat chiar în ziua sosirii, după prima sa vizită? Am putea spune că din întîmplare, adică să lăsăm faptul neexplicat - însă eu am clarificat deja celelalte două idei, ideile subite ale lui P., pentru a exclude hazardul, şi am arătat că el fusese într-adevăr gelos apropo de oamenii care mă vizitau şi pe care îi vizitam; sau am putea, pentru a nu neglija extrema posibilului, să riscăm ipoteza că P. va fi remarcat la mine o stare de excitaţie neobişnuită, de care eu însumi nu aveam cunoştinţă, şi-şi va fi dedus din ea concluzia sa. Sau, de ce nu, P., care a sosit la urma urmei cu un sfert de oră în urma englezului, l-ar fi putut întîlni pe mica porţiune de drum care le era comună, l-ar fi recunoscut după alura sa englezească caracteristică şi, în starea sa constantă de aşteptare geloasă, ar fi gîndit: „Iată-l deci pe Dr.Forsyth, la sosirea căruia analiza mea va lua sfîrşit. Fără îndoială că tocmai a ieşit de la Profesor (Freud, n.tr.)". Nu mai pot urma mai departe aceste presupuneri raţionale. Am rămas din nou la un *non liquet*. Dar trebuie să recunosc că în sinea mea balanţa se înclină, şi aici, în favoarea transmiterii gîndirii. De altfel, nu sînt singurul care s-a confruntat cu acest gen de evenimente „oculte" în situaţia analitică. Helene Deutsch a publicat în 1926 observaţii similare şi a

studiat ce le condiţionează în relaţiile de transfer între pacienţi şi analişti.

Sînt încredinţat că nu veţi fi foarte încîntaţi de atitudinea mea vizavi de această problemă: nu prea convinşi şi totuşi gata-gata. Probabil că vă spuneţi: „Iată încă un individ care a muncit toată viaţa cu integritate ca cercetător ştiinţific şi care, la bătrîneţe, a luat-o razna şi a ajuns un superstiţios credul". Ştiu că un mare număr de nume celebre fac parte din această categorie, dar eu nu mă pot considera dintre ele. În orice caz, nu am devenit superstiţios şi nici măcar credul. Numai că, atunci cînd te-ai aplecat toată viaţa ta pentru a evita o coliziune dureroasă cu faptele, îţi rămîne şi la bătrîneţe o spinare curbată care se apleacă în faţa noilor stări de fapt. Aţi prefera, cu siguranţă, să îmbrăţişez un teism moderat şi să mă arăt inexorabil în refuzul a tot ceea ce este ocult. Însă, sînt incapabil să vă smulg favorurile şi vreau să vă implor să vă gîndiţi cu mai multă bunăvoinţă la posibilitatea obiectivă a transmiterii gîndirii şi prin aceasta, de asemenea, la telepatie.

Nu uitaţi că nu am tratat aici aceste probleme decît în măsura în care pot fi abordate pornind de la psihanaliză. Atunci cînd ele ni s-au prezentat pentru prima oară în cîmpul vizual, cu mai bine de 10 ani în urmă, am simţit şi eu angoasa unei ameninţări vizînd al nostru *Weltanschauung* ştiinţific care, în cazul în care elementele ocultismului s-ar fi revelat exacte, ar fi trebuit să cedeze locul spiritismului şi misticii. Astăzi gîndesc cu totul altfel; după părerea mea, înseamnă să nu prea ai încredere în ştiinţă dacă nu o crezi capabilă să culeagă şi să integreze deopotrivă tot ce se poate dovedi adevărat în afirmaţiile ocultismului. Iar transmiterea gîndirii, mai ales, pare să favorizeze cumva extensia modului de gîndire ştiinţific - adversarii vor zice: mecanicist

- la lumea mentală atît de dificil de cercetat. Procesul telepatic consistă, de fapt, în aceea că actul psihic al unei persoane suscită acelaşi act psihic la o altă persoană. Ceea ce se află între aceste două acte psihice poate fi un proces fizic în care se transpune psihicul la un capăt şi care, la celălalt capăt, se transpune din nou în acelaşi psihic. Analogia cu alte transpoziţii asemănătoare, ca şi atunci cînd vorbeşti şi asculţi la telefon, nu este de neconceput în acest sens. Şi gîndiţi-vă ce s-ar întîmpla dacă am putea să punem mîna pe acest echivalent fizic al actului psihic! Aş fi tentat să zic că inserînd inconştientul între fizic şi ceea ce s-a numit pînă atunci „psihic", psihanaliza ne-a pregătit să admitem fenomene ca telepatia. De îndată ce ne-am obişnuit cu ideea telepatiei, putem să o exploatăm din plin, momentan însă numai în imaginaţia noastră. Este un fapt că noi ignorăm cum se constituie voinţa generală în marile State de insecte. Este posibil ca aceasta să se petreacă cu ajutorul unei transmiteri psihice directe de acest gen. Am putea ipoteza, de asemenea, că acesta este modul original, arhaic, de comunicare între indivizi, mod înlocuit apoi, în cursul evoluţiei filogenetice, de o metodă mai bună: comunicarea cu ajutorul semnelor percepute de organele de simţ. Dar metoda cea mai veche ar putea subzista în fundal pentru a se mai impune încă în anumite condiţii, de pildă în masele de oameni aflate într-o stare de excitaţie pasională. Toate acestea sînt încă nesigure, pline de enigme nerezolvate, dar nu înseamnă că trebuie să ne temem de ele.

Dacă există o telepatie ca proces real, putem presupune, deşi demonstraţia ar fi dificilă, că ea constituie un fenomen foarte frecvent. Ar trebui să ne aşteptăm să-l găsim mai ales în viaţa psihică a copilului. Să ne amintim de această frecventă reprezentare de angoasă la copii: că părinţii lor le cunosc toate

amnă: unul — folos, iar celălalt — pagubă. Cine ştie cauzele pentru care Cerul îl urăşte pe cel războinic? Si înţeleptul reuşeşte cu greu să explice aceasta.

Dao ceresc nu luptă, dar ştie să învingă. El nu vorbeşte, dar ştie să răspundă. El vine de la sine. El este liniştit şi ştie să conducă (lucrurile). Plasa naturii este rară, dar nimic nu trece prin ea.

Capitolul 74

Dacă poporul nu se teme de moarte, ce rost mai are să-l ameninţăm cu moartea? Cine sileşte oameni să se teamă de moarte şi socoate că această ocupaţie este distractivă, pe acela îl voi prinde şi-l voi nimici. Cine îndrăzneşte să acţioneze astfel?

De ucis, ucide-ntotdeauna cel însărcinat cu uciderea; a ucide-n locul celui însărcinat cu uciderea, înseamnă să ciopleşti în locul marelui tîmplar (*dao*). Cel care, luînd locul marelui meşter, taie (cu toporul) îşi va răni mîna.

Capitolul 75

Poporul flămînzeşte, deoarece cîrmuirea îi ia dări prea mari. Iată de ce flămînzeşte (poporul). Este greu să guvernezi poporul atunci cînd cîrmuirea este prea activă. Iată de ce este greu să guvernezi. Poporul moare uşor, pentru că năzuinţa lui spre viaţă este prea puternică. Iată de ce moare uşor. Cel care nu-şi precupeţeşte viaţa, îşi preţuieşte prin aceasta viaţa.

Capitolul 76

La naştere omul este delicat şi slab, iar după moarte, tare şi puternic. Toate fiinţele şi plantele sunt delicate şi slabe atunci cînd se nasc, iar cînd pier sunt tari şi puternice. Ceea ce este tare şi puternic este ceea ce piere, iar ceea ce este delicat şi slab este ceea ce începe să trăiască. De aceea o

oaste puternică nu învinge, ci (piere) asemenea unui copac puternic. Ceea ce este tare şi puternic nu are avantajul pe care-l are ceea ce este delicat şi slab.

Capitolul 77

Firescul *dao* aminteşte de încordarea arcului. Cînd partea lui de sus se lasă în jos, partea de jos se ridică. Ea înlătură prisosul şi-l dă celui care are nevoie. Firescul *dao* ia de la cei bogaţi şi dă celor săraci ceea ce li s-a luat. *Dao* omenesc însă, (acţionează) dimpotrivă. El ia de la cei săraci şi dă cele luate celor bogaţi. Cine poate să le dea celorlalţi tot ce prisoseşte?

Acest lucru îl pot face numai cei care urmează calea lui *dao*. De aceea, omul înţelept face şi nu se foloseşte de ceea ce a făcut, săvîrşeşte fapte măreţe şi nu se glorifică. El este nobil, pentru că nu are pasiuni.

Capitolul 78

Apa este cea mai moale şi cea mai slabă fiinţă din lume, dar ea este de neînvins în înfrîngerea a ceea ce este solid şi puternic, şi nimic pe lume nu este de seama ei.

Cei slabi îi înving pe cei puternici, iar ceea ce este moale învinge ceea ce este tare. Acest lucru îl ştiu toţi, dar oamenii nu-l pot înfăptui. De aceea, omul înţelept spune: ce-l care a luat asupră-şi să înjosească ţara devine domnitor şi cine a luat asupră-şi să nenorocească ţara devine stăpînitor.

Cuvintele adevărate seamănă cu contrariul lor.

Capitolul 79

După potolirea unei mari răscoale, vor rămîne neapărat urmări. Cum putem numi aceasta un bine? De aceea, înţeleptul le face (întotdeauna) bine oamenilor şi nu cere de la ei ceea ce le-a dat. Cei buni tind spre înţelegere, iar cei răi